

Voorzitter: Dolman

Tegenwoordig zijn 141 leden, te weten:

Aarts, Abma, Andela-Baur, Van den Anker, Van Baars, B. Bakker, M. Bakker, Beckers-de Bruijn, Ter Beek, De Beer, Beinema, Van den Bergh, Blaauw, H. A. de Boer, J. J. P. de Boer, Bolkestein, De Boois, Borgman, Borm-Luijckx, Braams, Bremen, Brinkhorst, Van den Broek, Buikema, Van der Burg, Buurmeijer, Castricum, G. M. P. Cornelissen, P. A. M. Cornelissen, Couprie, G. C. van Dam, M. P. A. van Dam, Dees, Deetman, Van Dijk, Dijkman, Van Dis, Van der Doef, Dolman, Duinker, Engwirda, Epema-Brugman, Van Erp, Evenhuis, Eversdijk, Faber, Frinking, Gerritse, Ginjaar-Maas, De Graaf, Gualthérie van Weezel, Haasberger, De Hamer, Hartmeijer, Van Heel-Kasteel, Van der Hek, Hennekam, Hermans, Hermsen, Van Houwelingen, Van Iersel, Jabaaij, Jacobse, Jansen, Joekes, Kappeyne van de Coppello, Keja, Van Kemenade, Keuning, Knol, Koekoek, Kolthoff, Kombrink, Konings, Korte-van Hemel, De Korte, Kosto, Krijnen, De Kwaadsteniet, Lambers-Hacquebard, Langedijk-de Jong, Lansink, Lauthermann, Van Leijenhorst, Van der Linden, Lubbers, Mateman, Meijer, Mertens, Mommersteeg, Moor, Van Muiden, Müller-van Ast, Niessen, Nijhof, Nijpels, Nypels, Van Ooijen, Patijn, Paulis, Ploeg, Poppe, Portheine, Rempt-Halmmans de Jongh, Rienks, Rietkerk, Roethof, Van Rossum, Salomons, Van der Sanden, Schaapman, Scherpenhuizen, Scholten, Van der Spek, Spieker, Stemerdink, Stoffelen, Terlouw, Van Thijn, Toussaint, Tripels, Veerman, Veldhoen, Van de Ven, Verbrugh, Verkerk-Terpstra, Voogd, De Voogd, B. de Vries, K. G. de Vries, Waalkens, Waltmans, Weijers, Wessel-Tuinstra, Wisselink, Wolff, Wöltgens, Worrell, Wüthrich-van der Vlist, Van Zeil en Zijlstra,

en de heren Wiegel, Vice-Minister-President, Minister van Binnenlandse Zaken, Van der Klaauw, Minister van Bui-

tenlandse Zaken, De Ruiter, Minister van Justitie, De Geus, Minister van Defensie, De Koning, Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, mevrouw Smit-Kroes, Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, en de heer Wallis de Vries, Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Roels, Voortman, Evenhuis-van Essen en Den Uyl, wegens ziekte, de hele week;

Dankert, Schakel, Van der Stoel en Geurtsen, de hele week, wegens andere werkzaamheden;

Kolthoff, wegens bezigheden elders.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **Voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst, die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik ook voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van deze vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Geen van de beide Kamers der Staten-Generaal heeft uitdrukkelijke goedkeuring gevraagd van de internationale overeenkomsten, gedrukt onder de nummer 16 561, 16 563, 16 564 en 16 567, die op respectievelijk 7 en 9 januari 1981 aan de Kamer zijn overgelegd.

Ik stel voor deze stukken voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Regeling van werkzaamheden

De **Voorzitter**: Ik stel voor, aan de orde te stellen bij de aanvang van de vergadering van donderdag 12 februari a.s. de wetsontwerpen:

Wijziging van hoofdstuk XII (Departement van Verkeer en Waterstaat) van

de begroting van uitgaven van het Rijk voor het jaar 1979 (verzamelontwerp; tweede wijzigingsvoorstel) (16 424);

Wijziging van hoofdstuk XI (Departement van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening) van de aanwijzing en de raming van de middelen tot dekking van de uitgaven van het Rijk voor het jaar 1980 (16 499).

Ik stel voor, aan de orde te stellen na de eerste termijn van de Kamer over de Herindeling Zuid-Limburg (15 521) de gezamenlijke behandeling van de ontwerpen van (rijks)wet:

Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet van bepalingen inzake de justitie (16 162);

Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet van bepalingen inzake de Hoge Raad der Nederlanden (16 163) (R 1146);

Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet van bepalingen inzake de berechting van ambtsmisdrijven (16 164) (R 1147).

Ik stel voor, in te voegen in de agenda van 17, 18 en 19 februari a.s. de voortzetting van de gezamenlijke behandeling van:

ontwerp van rijkswet tot goedkeuring van het op 10 april 1972 te Londen, Moskou en Washington tot stand gekomen Verdrag tot verbod van de ontwikkeling, de productie en de aanleg van voorraden van bacteriologische (biologische) en toxinewapens en inzake de vernietiging van deze wapens (Trb. 1972, 142) (16 009, R 1135);

wetsontwerp Uitvoering van artikel IV van het op 10 april 1972 te Londen, Moskou en Washington tot stand gekomen Verdrag tot verbod van de ontwikkeling, de productie en de aanleg van voorraden van bacteriologische (biologische) en toxinewapens en inzake de vernietiging van deze wapens (Trb. 1972, 142) (Uitvoeringswet verdrag biologische wapens) (antwoord Regering, re- en dupliek, artikelen) (16 024).

Overeenkomstig de voorstellen van de Voorzitter wordt besloten.

Voorzitter

De **Voorzitter**: Ik bepaal, dat uitgebreide commissievergaderingen zullen worden gehouden op maandag 23 februari 1981:

van de vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen over het wetsontwerp met betrekking tot het basisonderwijs (14 428) (Voortzetting van 19-1-1981) van 11.15 tot uiterlijk 18.00 uur.

van de vaste Commissie voor het Midden- en Kleinbedrijf over een aantal begrotingsonderdelen van 11.15 tot uiterlijk 16.00 uur.

Ik stel voor, aan de agenda van 17, 18 en 19 februari a.s. toe te voegen:

het initiatiefvoorstel Ginjaar-Maas inzake M.O.-opleidingen (16 435);

het initiatiefvoorstel Roethof/Haas-Berger, hulpverlening minderjarigen (16 518);

de wetsontwerp Wijziging Algemene Kinderbijslagwet (16 526) en

Aanpassing richtlijn EEG inzake behoud rechten werknemers bij fusie van ondernemingen (15 940).

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Het Presidium heeft met eenparigheid van stemmen besloten, te stellen in handen van:

a. de vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen: ontwerp van rijkswet Goedkeuring van het op 9 september 1980 te Brussel tot stand gekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Koninkrijk België inzake de Nederlandse Taalunie (16 622, R 1155);

b. de vaste Commissie voor Defensie: wetsontwerp Wijziging van de Dienstplichtwet en van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst (16 608).

Aan de orde is het opmaken van een **voordracht ter vervulling van een vacature in de Hoge Raad der Nederlanden (16 589)**.

De **Voorzitter**: Ik benoemd tot stemopnemers de leden Aarts, tevens voorzitter, Van den Anker, Dees en Lambers-Hacquebard.

Bij de stemming voor de **eerste kandidaat**, waaraan 120 leden hebben deelgenomen, terwijl 135 leden de presentielijst hebben getekend, verkrijgen de heer mr. W. E. Haak 115 stemmen, de heer prof. mr. B. Baardman 2 stemmen en mevrouw mr. S. Boekman 3 stemmen, zodat de heer Haak als eerste kandidaat op de voordracht zal worden geplaatst.

Voorzitter Dolman brengt zijn stem uit

Bij de stemming voor de **tweede kandidaat**, waaraan 116 leden hebben deelgenomen, terwijl 136 leden de presentielijst hebben getekend, verkrijgt de heer prof. mr. B. Baardman 104 stemmen en mevrouw mr. S. Boekman 12 stemmen, zodat de heer Baardman als tweede kandidaat op de voordracht zal worden geplaatst.

Bij de stemming voor de **derde kandidaat**, waaraan 109 leden hebben deelgenomen, terwijl 138 leden de presentielijst hebben getekend, verkrijgt mr. S. Boekman 106 stemmen, terwijl 3 ongeldige stemmen zijn uitgebracht, zodat mevrouw Boekman als derde kandidaat op de voordracht zal worden geplaatst.

De **Voorzitter**: Deze voordracht zal schriftelijk aan Hare Majesteit de Koningin worden aangeboden.

Ik dank de leden-stemopnemers voor de door hem genomen moeite.

Aan de orde is de **stemming** over de tijdens de behandeling van de **brieven inzake de vijfde mei** voorgestelde motie-Meijer c.s. over karakter van de viering van de 5de mei als nationale bevrijdingsdag (16 005, nr. 8).

De **Voorzitter**: Mij is gevraagd om heropening van de beraadslaging. Ik stel voor, aan dat verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer **Wolff** (CPN): Mijnheer de Voorzitter ik heb om heropening van de beraadslaging gevraagd over de

brief van de Minister-President inzake de vijfde mei als nationale feestdag. Zoals gebruikelijk, zal de brief waarschijnlijk door de Kamer voor kennisgeving worden aangenomen, nadat de Kamer heeft gestemd over de motie-Meijer. Deze motie is door mij mede ondertekend, omdat zij weergeeft wat wij uiteindelijk wensen, waar het gaat om het streven een ieder in de gelegenheid te stellen om deel te nemen aan de viering van deze dag, zonder derving van loon of vakantie. Wij zullen derhalve voor deze motie stemmen.

Wij vinden de motie van belang, omdat daarin vrij precies is neergelegd wat wij uiteindelijk willen. Dit wil wat ons betreft uitdrukkelijk niet zeggen, dat afbreuk zou kunnen of mogen worden gedaan aan het feit, dat de Regering heeft besloten tot uitroeping van de vijfde mei als nationale feestdag. De waardering, die daarvoor in de motie tot uitdrukking wordt gebracht, wil ik bij deze gelegenheid extra onderstrepen.

Over deze zaak is in deze Kamer een avond lang ernstig gedebatteerd, hetgeen in de media niet direct tot uitdrukking is gekomen. Wij hebben de Regering gehoord. Wij vertrouwen erop dat zij haar toezeggingen gestand zal doen en dat zij het maximale zal doen om ervoor te zorgen, dat de vijfde mei dit jaar zo goed mogelijk gevierd zal worden. Wij hebben er vertrouwen in, dat zowel de lokale als de landelijke initiatieven daartoe zullen kunnen leiden, met de inbreng van alle politieke richtingen, zoals deze in de Kamer zijn vertegenwoordigd.

Wolff

Ik wil hieraan nog toevoegen, dat het op ons grote indruk heeft gemaakt, dat van de kant van alle sprekers, ook van de zijde van de VVD en het CDA, inhoudelijk een belangrijke bijdrage aan dit debat is geleverd. Wij vinden dit een goed startpunt. Wij hopen dat wij dit startpunt kunnen gebruiken om de vijfde mei een stimulans te geven in plaats van bij voorbaat te komen tot negatieve beoordelingen.

De beraadslaging wordt gesloten.

De motie-Meijer c.s. (16 005, nr. 8) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat bij afwezigheid van de fractie van de BP, de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN, de PSP en DS'70 voor deze motie hebben gestemd.

Ik stel voor, de brieven inzake de vijfde mei (16 005, nrs. 6 en 7) voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde zijn de stemmingen in verband met hoofdstuk XVI (Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk) van de rijksbegroting voor 1981 (16 400-XVI).

De **Voorzitter**: Mij is verzoekt om heropening van de beraadslaging. Ik stel voor, aan dat verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer **Mertens** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog een enkel woord wijden aan de brief, die wij hedenmorgen pas van de Minister hebben gekregen ter zake van de financiering van artikel 127 (de Wereldomroep). Heel kort samengevat blijkt daaruit dat 1980 inclusief de rente-opbrengst voor f 5,5 mln. extra ruimte ter reservering is gecreëerd. Nu blijkt dat amendering ten bedrage van f 5 mln. inderdaad mogelijk is, hetgeen in de discussie tot nog toe was bestreden. Bovendien blijkt er een surplus van een half miljoen te ontstaan.

Welnu, wij kondigen bij dezen aan dat wij onze steun zullen geven aan twee amendementen van de fractie van de Partij van de Arbeid, namelijk de nrs. 59 en 61, te zamen bedragend dat halve miljoen. In de tijdnood hebben wij geen eigen amendement meer kunnen formuleren. Derhalve zullen wij vóór de uitgave maar tegen de dekking stemmen.

De heer **Hermans** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil de Kamer laten weten dat wij de amendementen op stuk nr. 69 hebben ingetrokken.

De **Voorzitter**: Aangezien de amendementen-Hermans en Kappeyne van de Coppello (stuk nr. 69, I en II) zijn ingetrokken, maken zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De heer **Faber** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ons heeft een nota van wijzigingen bereikt, waaruit blijkt dat de doelstelling van ons amendement op stuk nr. 24 door de Regering wordt gesteund. Daarom trekken wij dat amendement in.

De **Voorzitter**: Aangezien het amendement-Faber (stuk nr. 24) is ingetrokken, maakt het geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De beraadslaging wordt gesloten.

In stemming komt het wetsontwerp 16 400-XVI, nr. 44.

Het begin van artikel I en artikel 1 worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Hermans (stuk nr. 66, I) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, D'66, de CPN, de SGP, de PSP en DS'70 voor dit amendement hebben gestemd.

Ik neem aan, dat als gevolg van de verwerping van dit amendement het andere op stuk nr. 66 voorkomende amendement als verworpen kan worden beschouwd.

Artikel 2 wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 2A en 3 tot en met 9 worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Worrell en Meijer (stuk nr. 59, I) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, D'66, de SGP, het GPV en DS'70 tegen dit amendement hebben gestemd.

Artikel 10, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Worrell en Meijer (stuk nr. 59, I), wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 11 en 12 worden zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde amendement-Verkerk-Terpstra en Hermans (stuk nr. 72, I) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, D'66 met uitzondering van het lid Mertens, de SGP, het GPV en DS'70 voor dit gewijzigde amendement hebben gestemd.

Het amendement-H. A. de Boer c.s. (stuk nr. 41, I) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP, de CPN, de PSP en het GPV tegen dit amendement hebben gestemd.

Artikel 13, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-H. A. de Boer c.s. (stuk nr. 41, I) wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 14 tot en met 20, 21A tot en met 21K en 22 worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Hermans en Korte-Van Hemel (stuk nr. 68, I) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN en de PSP tegen dit amendement hebben gestemd.

Artikel 23, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Hermans en Korte-Van Hemel (stuk nr. 68, I), wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 23A en 24 tot en met 26 worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Worrell c.s. (stuk nr. 60, I) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN en de PSP voor dit amendement hebben gestemd.

Artikel 27 wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 28 tot en met 34 worden zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde amendement-Worrell en Meijer (stuk nr. 94, I) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA en de SGP tegen dit gewijzigde amendement hebben gestemd.

Ik neem aan, dat als gevolg van de aanneming van dit gewijzigde amendement het andere op stuk nr. 94 voorkomende amendement als aangenomen kan worden beschouwd.

Voorzitter

Artikel 35, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Worrell en Meijer (stuk nr. 94, I), wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 36 tot en met 43 worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Worrell en Meijer (stuk nr. 61, I) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de SGP, het GPV en DS'70 tegen dit amendement hebben gestemd.

Ik neem aan, dat door de aanneming van dit amendement het andere op stuk nr. 61 voorkomende amendement als aangenomen kan worden beschouwd.

Artikel 44, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Worrell en Meijer (stuk nr. 94, II), wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel 45 wordt zonder stemming aangenomen.

De Voorzitter: De aanwezige leden van de fractie van de SGP wordt aanteekening verleend, dat zij geacht wensen te worden, tegen de artikelen 44 en 45 te hebben gestemd.

Het amendement-Worrell en Meijer (stuk nr. 59, II) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP en het GPV tegen dit amendement hebben gestemd.

Artikel 46, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Worrell en Meijer (stuk nr. 59, II), wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel 47 wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel 48 wordt zonder stemming aangenomen.

De Voorzitter: De aanwezige leden van de fractie van de SGP wordt aanteekening verleend, dat zij geacht wensen te worden tegen dit artikel te hebben gestemd.

De artikelen 49 tot en met 56 worden zonder stemming aangenomen.

Artikel 57, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement Worrell en Meijer (stuk nr. 61, II), wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 58 tot en met 97 worden zonder stemming aangenomen.

Artikel 98 wordt zonder stemming aangenomen.

De Voorzitter: De aanwezige leden van de fractie van de SGP wordt aanteekening verleend, dat zij geacht wensen te worden tegen dit artikel te hebben gestemd.

De artikelen 99 tot en met 112 worden zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde amendement-Faber (stuk nr. 96, I) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van de VVD tegen dit gewijzigde amendement hebben gestemd.

Het amendement-Langedijk-de Jong (stuk nr. 32) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP en het GPV tegen dit amendement hebben gestemd.

Artikel 113, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Faber (stuk nr. 96, I) en het amendement-Langedijk-de Jong (stuk nr. 32), wordt zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde amendement-Faber (stuk nr. 96, II) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP, de CPN en de PSP tegen dit gewijzigde amendement hebben gestemd.

Artikel 114, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het gewijzigde amendement-Faber (stuk nr. 96, II), wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 115 tot en met 118 worden zonder stemming aangenomen.

Artikel 119 wordt zonder stemming aangenomen.

De Voorzitter: De aanwezige leden van de fractie van de SGP wordt aanteekening verleend, dat zij geacht wensen te worden tegen dit artikel te hebben gestemd.

De artikelen 120 tot en met 126 worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Worrell c.s. (stuk nr. 62, I) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN en de PSP voor dit amendement hebben gestemd.

Artikel 127 wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 128 tot en met 130 worden zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde amendement-Worrell en Meijer (stuk nr. 63, I) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR en de CPN voor dit gewijzigde amendement hebben gestemd.

Artikel 131 wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 132 tot en met 138, 138A, 139 tot en met 149 worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Korte-van Hemel c.s. (stuk nr. 64, I) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR, de CPN en de PSP tegen dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-Korte-van Hemel c.s. (stuk nr. 65, I) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de SGP, D'66 en DS'70 voor dit amendement hebben gestemd.

Artikel 150, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Korte-van Hemel c.s. (stuk nr. 64, I) wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel 151 wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Korte-van Hemel c.s. (stuk nr. 64, II) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR en de SGP tegen dit amendement hebben gestemd.

Het gewijzigde amendement-Worrell en Meijer (stuk nr. 63, II) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN en de PSP voor dit gewijzigde amendement hebben gestemd.

Artikel 152, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Korte-van Hemel c.s. (stuk nr. 64, II), wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 153 tot en met 174 worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Worrell c.s. (stuk nr. 62, II) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van de

Voorzitter

PvdA, D'66, de PPR, de CPN en de PSP voor dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-Hermans en Korte-van Hemel (stuk nr. 68, II) wordt bij zitten en opstaan met algemene stemmen aangenomen.

Het amendement-H. A. de Boer c.s. (stuk nr. 41, II) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP en het GPV tegen dit amendement hebben gestemd.

Artikel 175, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Hermans en Korte-van Hemel (stuk nr. 68, II) en het amendement-H.A. de Boer c.s. (stuk nr. 41, II), wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 176 tot en met 182 worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Worrell c.s. (stuk nr. 60, II) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN en de PSP voor dit amendement hebben gestemd.

Artikel 183 wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 184 tot en met 187 worden zonder stemming aangenomen.

□

De heer **Hermans** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik trek ons gewijzigde amendement in dat voorkomt op stuk nr. 72, II.

De **Voorzitter**: Aangezien het gewijzigde amendement-Verkerk-Terpstra en Hermans (stuk nr. 72, II) is ingetrokken, maakt het geen onderwerp van behandeling meer uit.

De artikelen 188 tot en met 190 worden zonder stemming aangenomen.

De heer **Hermans**: Mijnheer de Voorzitter! Wij trekken ook het gewijzigde amendement in dat voorkomt op stuk nr. 72, III.

De **Voorzitter**: Aangezien het gewijzigde amendement-Verkerk-Terpstra en Hermans (stuk nr. 72, III) is ingetrokken, maakt het geen onderwerp van behandeling meer uit.

Artikel 191 wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Korte-van Hemel c.s. (stuk nr. 65, II) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD en het GPV tegen dit amendement hebben gestemd.

Artikel 192, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Korte-van Hemel c.s. (stuk nr. 65, II), wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 193 tot en met 210 worden zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde artikel I wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel II en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

Het wetsontwerp wordt zonder stemming aangenomen.

Het wetsontwerp 16 400-XVI, nr. 4 wordt, na goedkeuring van de onderdelen, zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer Meijer, die het heeft gevraagd.

De heer **Meijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben zojuist amendementen aanvaard met het oog op het handhaven van de subsidie aan de Stichting de Ombudsman. Daarover heeft ons een brief berikt van de Minister van CRM, waarin zij, vóór de stemming, verklaarde het amendement niet te zullen uitvoeren. Wij zijn het absoluut niet met de motieven van de Minister eens. Wij zijn bovendien van mening dat er interessante staatsrechtelijke aspecten aan vast zitten, in verband met het budgetrecht van de Kamer. Wij zullen dan ook één van de komende dagen bij de regeling van werkzaamheden verzoeken, deze brief op de agenda te plaatsen, om daarover een aparte discussie te kunnen voeren.

De **Voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer H. A. de Boer, die het heeft gevraagd.

De heer **H. A. de Boer** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik vraag u, ermee te rekenen dat de CDA-fractie er de voorkeur aan zou geven, eerst over die brief een mondeling overleg te hebben, mogelijk later uitlopend op het verzoek van de heer Meijer.

Aan de orde zijn de **stemmingen** over de bij de behandeling van **hoofdstuk XVI (Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk) van de rijksbegroting voor 1981 (16 400-XVI)** ingediende moties, te weten:

de motie-Meijer c.s. over een nota inzake inkomensafhankelijke regelingen en retributies (16 400-XVI, nr. 70);
de motie-Meijer en Worrell over herstructurering van landelijke koepel-

organisaties in het welzijnswerk (16 400-XVI, nr. 71);

de motie-Korte-van Hemel en Beinema over de psycho-sociale hulpverlening (16 400-XVI, nr. 73);

de motie-Evenhuis-van Essen c.s. over de opvang van vluchtelingen (16 400-XVI, nr. 74);

de motie-Evenhuis-van Essen c.s. over de Christen-Turkse asielzoekers in de regio Twente (16 400-XVI, nr. 75);

de motie-Beinema c.s. over rapportage over het vrijwilligerswerk (16 400-XVI, nr. 76);

de motie-Beinema c.s. over afstemming van de beroepsopleidingen op het terrein van het welzijnswerk (16 400-XVI, nr. 77);

de motie-Wolff en Van der Spek over de minimumcontributie voor de openbare bibliotheken (16 400-XVI, nr. 78);

de motie-Wolff c.s. over het inrichten van een permanente Nederlandse tentoonstelling op of nabij het vroegere concentratiekamp Westerbork (16 400-XVI, nr. 79);

de motie-Van der Spek over bestrijding van geweld van mannen jegens vrouwen (16 400-XVI, nr. 80);

de motie-Meijer c.s. over het inpassen van het stimuleringsbeleid in een gedecentraliseerd beleid (16 400-XVI, nr. 81);

de motie-Worrell over een geïntegreerd beleid voor de eerstelijns gezondheidszorg en de eerstelijns maatschappelijke diensten (16 400-XVI, nr. 82);

de motie-Worrell over afbakening van taken tussen de NFWS (Nationale federatie van Werkers in de Sport) en de bestaande vakverenigingen (16 400-XVI, nr. 84);

de motie-Worrell over het opschorten van bijdragen in de exploitatie-financiering van betaald-voetbalorganisaties (16 400-XVI, nr. 85);

de motie-H. A. de Boer c.s. over de eigen verantwoordelijkheid van sportorganisaties (16 400-XVI, nr. 86);

de motie-H. A. de Boer c.s. over de financiële positie van het betaald voetbal (16 400-XVI, nr. 87);

de motie-Korte-van Hemel c.s. over het niet toelaten van schoolinternaten tot de indirecte financiering (16 400-XVI, nr. 88);

de motie-Bischoff van Heemskerck en Nypels over herziening van de wetgeving over het stelsel van sociale zekerheid (16 400-XVI, nr. 89);

de motie-Mertens over de plaats van de sport in de Nederlandse samenleving (16 400-XVI, nr. 90);

de motie-Mertens c.s. over de werkplaats in het Rijksmuseum Vincent van Gogh (16 400-XVI, nr. 91);

Voorzitter

de motie-Krijnen en Evenhuis-van Essen over de opzet van een vrouwen-informatiecentrum (16 400-XVI, nr. 92);

en over de tijdens de uitgebreide commissievergaderingen van 8 december 1980 over het **mediabeleid** en over **na-tuurbehoud en openlucht recreatie** voorgestelde moties, te weten:

de motie-Van der Sanden over wijzi-ging van de Omroepwet (16 400-XVI, nr. 27);

de motie-Keja over uitbreiding van de televisiezendtijd (16 400-XVI, nr. 28);

de motie-Keja over het tijdstip van de STER-uitzending (16 400-XVI, nr. 29);

de motie-Keja over de financiering van de Wereldomroep (16 400-XVI, nr. 30);

de motie-Mertens over de regionale radio-omroep (16 400-XVI, nr. 31);

de motie-Langedijk-de Jong en Fa-ber over het inhalen van achterstallig onderhoud en het besteden van aandacht aan normale onderhoudswerkzaamheden in natuurschoonwet land-goederen (16 400-XVI, nr. 33);

de motie-Langedijk-de Jong over het toegezegde plan van de Regering ten aanzien van de werkgelegenheid in bossen en natuurterreinen (16 400-XVI, nr. 34);

de motie-Langedijk-de Jong en Fa-ber over verwezenlijking van een be-leid inzake de landelijke gebieden (16 400-XVI, nr. 35);

de motie-De Boois c.s. over de Wet Bedreigde Uitheemse Diersoorten (16 400-XVI, nr. 36);

de motie-Faber en Evenhuis over het aankopen van reservaatgebieden (16 400-XVI, nr. 37);

de motie-Faber over het Structuur-schema natuur- en landschapsbehoud (16 400-XVI, nr. 38).

De Voorzitter: Het is mij gebleken, dat de in de commissievergaderingen voorgestelde moties voldoende wor-den ondersteund.

Mij is gevraagd om heropening van de beraadslaging. Ik stel voor, aan dat verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

De heer **Meijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb in de eerste termijn bij de behandeling van de begroting van CRM een motie ingediend waarin een uitspraak aan de Kamer werd voor-gelegd met het oog op de gewenste herstructurering van landelijke koepel-

organisaties in het welzijnswerk. De motie komt voor op stuk nr. 71. Tijdens de discussie is het mij gebleken dat in de Kamer algemeen de wens leeft, eerst de landelijke organisaties in de gele-genheid te stellen met eigen plannen inzake de gewenste reorganisatie te ko-men alvorens de Kamer daarover met de Regering nader beraadslaagt.

In de tweede plaats is mij gebleken dat de gedachte van het instellen van een herstructureringsmaatschappij, die deze reorganisatie kan begeleiden, op dit moment nog niet algemeen wordt gedeeld in de Kamer. Dit gold als een bezwaar tegen de door mij ingediende motie.

In de derde plaats heb ik begrepen dat met name de VVD-fractie er prijs op stelt dat in de motie een duidelijke ter-mijn voorkomt binnen welke de Rege-ring aan de Kamer een nader voorstel met het oog op het te voeren beleid zou moeten voorleggen. De wensen van de andere fracties kwamen mij rea-listisch en juist voor. Ik ben bereid, de motie in die zin aan te passen. Ik stel dan ook voor, de motie op stuk nr. 71 als zodanig in te trekken. Mede na-mens de heren Hermans en Beinema dien ik een nieuwe motie in.

De Voorzitter: Aangezien de motie-Meijer en Worrell (16 400-XVI, nr. 71) is ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

Motie

De Voorzitter: Door de leden Meijer, Hermans en Beinema wordt de vol-gende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende, dat het op korte termijn noodzakelijk is te komen tot herstruc-turering van landelijke koepelorgani-saties in het welzijnswerk;

van mening, dat deze herstructurering overeenkomstig de door de Kamer aanvaarde uitgangspunten voor een gedecentraliseerd en geharmoniseerd welzijnsbeleid, haar uitgangspunt moet vinden in de lokale welzijnsplan-nig (een duidelijke taakverdeling tus-sen maatschappelijke organisaties en overheid) en bovendien moet zijn af-gestemd op de provinciale en regiona-le ondersteuning van het uitvoerende welzijnswerk;

eveneens van mening, dat in de toe-komstige landelijke organisatiestructuur belangenbehartiging enerzijds en begeleiding, ondersteuning en onder-zoek anderzijds, vanuit bovenstaande uitgangspunten behoren te worden gezien;

van mening, dat de landelijke koepel-organisaties in de gelegenheid dienen te zijn op korte termijn met plannen voor de reorganisatie te komen;

nodigt de Regering uit, voor 1 januari 1982 een voorstel tot herstructurering van de landelijke organisaties, gelet op de bovenstaande uitgangspunten, aan de Kamer voor te leggen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie vol-doende ondersteund.

Zij krijgt nr. 99 (16 400-XVI).

Ik stel voor, over deze motie volgende week te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

De heer **Meijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Bij de behandeling in eer-ste termijn is ook een motie ingediend van de zijde van het CDA, in eerste in-stantie ondertekend door mevrouw Evenhuis en voorkomend op stuk nr. 75. Deze motie heeft betrekking op de huisvesting van christen-Turkse asiel-zoekers in Twente. Wij vonden het mo-ment waarop het debat daarover in de Kamer werd aangespannen nog niet juist vastgesteld. Wij zouden daarover liever afzonderlijk hebben beraad-slaagd. Nu aan de Kamer uitspraken worden voorgelegd, ontkomen wij er ook niet aan, dit voorstel nader te be-zien.

Wij komen daarbij tot de conclusie, dat de oplossing van het huisvestings-probleem van de christen-Turkse asiel-zoekers in Twente, dat zeer ernstige vormen aanneemt, dringend gewenst is. Het dient op een hele duidelijke wij-ze te gebeuren, zeker waar de Kamer aanwijzingen aan het kabinet wenst te geven.

De Twentse gemeenten die belast zijn met de uitvoering van de huisves-tingsproblematiek, zitten op dit mo-ment met een onaanvaardbare finan-ciële problematiek. Het bezwaar dat wij tegen het voorstel van mevrouw Evenhuis c.s. hebben, richt zich op het volgende. Wij vinden het niet juist, de financiering van de huisvesting van deze asielzoekers te regelen, onder an-dere, via een bezuiniging op de organi-satie die zich met de opvang van vluchtelingen de VVN in Nederland be-zighoudt. Wij vinden dat de bezuini-ging, die ook verder qua omvang niet is aangegeven, tijdens de behandeling in de Kamer onvoldoende is geargu-menteerd.

Ons tweede bezwaar betreft het vol-gende. Wij willen geen precedent ge-schappen zien in die zin, dat als er voor

Meijer

de financiering van een welzijnsvraagstuk onvoldoende middelen aanwezig zijn, de afwenteling plaats vindt door beperkingen aan te brengen in de financiële middelen van organisaties die met de begeleiding van betrokken cliënten zijn belast. Uit dien hoofde vinden wij hetgeen in de motie wordt gesteld, een onaanvaardbaar precedent.

In de derde plaats ontkom ik er niet aan, vast te stellen dat in de reactie van de Regering op het voorstel van de kant van het CDA onvoldoende duidelijk is geworden dat er op korte termijn ook echt iets gaat gebeuren. De Minister heeft, via schriftelijke antwoorden tijdens de begrotingsbehandeling, in feite niets willen toezeggen.

Wij menen dat de aanvaarding van deze motie geen oplossing biedt voor het centrale probleem: de financiële mogelijkheden die de Twentse gemeenten op dit moment zouden behoren te hebben om het huisvestingsprobleem op te lossen. Daarom dienen wij een eigen motie in, waarin dit onderdeel centraal staat.

Motie

De Voorzitter: Door de leden Meijer, Buurmeijer en Worrell wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende, dat zich in de regio Twente een bovengemiddelde concentratie bevindt van Christen-Turkse asielzoekers;

overwegende, dat deze concentratie geleid heeft tot mensonwaardige toestanden van overbewoning, welke tevens uit een oogpunt van brandveiligheid en volksgezondheid onaanvaardbaar zijn en gemakkelijk tot calamiteiten kunnen leiden;

overwegende, dat de betrokken gemeenten door het achterwege blijven van voldoende financiële steun van de Regering over onvoldoende mogelijkheden beschikken om deze onaanvaardbare huisvestingsproblematiek op te lossen;

van oordeel, dat de betrokken gemeenten door financiële ondersteuning van rijkswege in staat moeten worden gesteld het huisvestingsprobleem voor Christen-Turkse asielzoekers op te lossen;

dringt er bij de Regering op aan, het interdepartementale overleg hierover

met de betrokken gemeenten daaraan te leiden, dat bovengenoemde overbewoningsproblematiek binnen één maand tot een oplossing wordt gebracht, en de Kamer hierover te rapporteren,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 100 (16 400-XVI).

Ik stel voor, ook over deze motie volgende week te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer Wolff (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Gezien de ontwikkeling in de discussie in tweede termijn over de begroting van CRM en gelet op het feit dat het wetsontwerp tot wijziging van de Bibliothekenwet vrij snel in de Kamer zal worden behandeld, verzoek ik u, mede namens de heer Van der Spek, de door mij en hem ingediende motie op stuk nr. 78 (16 400-XVI) over de minimumcontributie voor de openbare bibliotheken, aan te houden en haar derhalve nu van de agenda af te voeren. Bij de behandeling van het genoemde wetsontwerp zou zij dan weer op de agenda kunnen verschijnen.

De Voorzitter: Overeenkomstig het verzoek van de heer Wolff stel ik voor, de motie-Wolff en Van der Spek op

stuk nr. 78 (16 400-XVI) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer Worrell (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Nu de Staatssecretaris heeft meegedeeld met de KNVB over een aantal zaken te spreken en vervolgens met de Kamer in een mondeling overleg de resultaten daarvan nader te overwegen, verzoeken wij u de motie op stuk nr. 85 (16 400-XVI) van de agenda af te voeren in afwachting van de resultaten van het mondeling overleg.

De Voorzitter: Op verzoek van de heer Worrell stel ik voor, zijn motie op stuk nr. 85 (16 400-XVI) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer Mertens (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Gehoord de toezegging van de Staatssecretaris verzoek ik u de motie op stuk nr. 91 (16 400-XVI) aan te houden totdat de beloofde beleidsnotitie over het Vincent van Gogh-museum ons zal hebben bereikt.

De Voorzitter: Op verzoek van de heer Mertens stel ik voor, zijn motie op stuk nr. 91 (16 400-XVI) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

De heer Mertens (D'66)

□
Mevrouw **Langedijk-de Jong** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De motie op stuk nr. 34 (16 400-XVI) is gewijzigd, omdat het departement van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk het rapport heeft opgesteld: 'Wij kunnen er werk van maken'. Ik – en naar ik hoop ook de Kamer – geef graag de Regering via de gewijzigde motie de gelegenheid om er inderdaad ook werk van te maken en ons dat bij het eerstkomende werkgelegenheidsdebat te melden. Daartoe strekt de wijziging van de motie.

De motie op stuk nr. 35 (16 400-XVI) is eveneens gewijzigd. Zij noemde in het dictum april als datum. De Nota Landelijke Gebieden echter wordt niet in april behandeld maar wordt pas na de verkiezingen in de Kamer behandeld. Daarom hebben wij de motie in die zin veranderd dat de relatie naar de Nota Landelijke Gebieden wordt gehandhaafd, maar dat tegelijkertijd zo snel mogelijk duidelijkheid wordt gegeven over de bestaande knelpunten met betrekking tot de relatienota. Daarom hebben wij als datum omstreeks september genoemd.

Moties

De **Voorzitter**: Mevrouw Langedijk-de Jong heeft haar motie op stuk nr. 34 in dier voege gewijzigd, dat de woorden «voordat de CRM-begroting 1981 in stemming komt» worden vervangen door: vóór het aanstaande werkgelegenheidsdebat.

Mevrouw Langedijk-de Jong heeft haar motie op stuk nr. 35 in dier voege gewijzigd, dat de woorden 'voor de behandeling van de nota Landelijke gebieden de Kamer' worden vervangen door: vóór het einde van het parlementaire jaar en vóór de behandeling van de Nota Landelijke Gebieden de Kamer.

Deze gewijzigde moties krijgen respectievelijk de nummers 101 en 102 (16 400-XVI).

Ik neem aan, dat de Kamer van deze wijzigingen kennisdraagt, zodat hierover aanstonds kan worden gestemd.

Ik merk op, dat in dit jaar onduidelijk is wat met «parlementair jaar» wordt bedoeld. Het kan zijn: tot 10 juni of tot 15 september.

Mevrouw **Langedijk-de Jong** (PvdA): Bedoeld is 15 september!

De **Voorzitter**: Dat staat dan bij dezen vast.

□
De heer **Faber** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! In de motie op stuk nr. 38

(16 400-XVI) wordt gesproken over een gelijktijdige publicatie van de drie structuurschema's. Inmiddels is één structuurschema, dat over de landinrichting, gepubliceerd. De essentie van de motie is dat het om een gelijktijdige PKB-procedure gaat. De motie is in die zin gewijzigd. De wijziging heeft de Kamer de vorige week bereikt.

Motie

De **Voorzitter**: De heer Faber heeft het dictum van zijn motie op stuk nr. 38 zodanig gewijzigd, dat het thans luidt: «verzoekt de Regering PKB-procedures van de structuurschema's voor Landinrichting, Openlucht recreatie en Natuur- en Landschapsbehoud gelijktijdig te laten plaatsvinden».

Ik neem aan, dat de Kamer onmiddellijk over deze gewijzigde motie, die nummer 103 krijgt (16 400-XVI), wenst te stemmen.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van **stemverklaringen vooraf**.

□
De heer **Kosto** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Graag wil ik verklaren waarom mijn fractie tegen de motie van de heer Keja op stuk nr. 28 (16 400-XVI) zal stemmen en voor de moties van de heer Keja op stukken nrs. 29 en 30 (16 400-XVI), tegen de motie van de heer Van der Sanden op stuk nr. 27 (16 400-XVI) en tegen die van de heer Mertens op stuk nr. 31 (16 400-XVI).

Mijn fractie is van mening dat over de media een stevige paragraaf dient te worden opgenomen in het Regeerakkoord, dat – naar wij hopen – later in dit jaar tot stand zal komen.

Een aantal vraagstukken van pers en omroep vraagt om een vergaand beleid. Om die reden hebben wij er geen behoefte aan in de nadagen van dit kabinet met eigen moties te komen. De heer Keja heeft uiteraard andere verwachtingen van de continuïteit van dit kabinet en deze Minister en mogelijk vreest hij er niet aan te pas te zullen komen als er een regeerakkoord tot stand wordt gebracht. De motie op stuk nr. 28 komt voor ons te vroeg. Het gaat hier om hoofdzaken van het omroepbeleid. De motie bepleit zendtijd-uitbreiding, te beginnen met een financiering uit uitbreiding van de zendtijd van de STER. Dit is een zaak voor een nieuwe Kamer en een nieuw kabinet.

Motie nr. 29 vraagt geen uitbreiding van zendtijd voor reclamedoelinden, maar verschuiving naar 19.00 uur. Mijn fractie heeft jaren geleden een motie gesteund van de zijde van de ARP, die om het verdwijnen van de STER van 19.00 uur vroeg. Wij steunen deze motie niet zo zeer uit opvattingen over mogelijke schadelijkheid voor jeugdige kijkers, maar zagen het vóórstemmen als een bijdrage aan de afbouw van de zendtijd van de STER. Deze afbouw ging niet door.

Er kwam een verschuiving naar 21.30 uur, waardoor de commerciële boodschappen nu wel in een zeer dichte concentratie tot de kijkers komen. Hoewel echte liefhebbers van reclame door radio en TV in mijn fractie niet voorkomen, groeit de overtuiging dat uitbannen van de reclameboodschap uit de ether ongewenste ontwikkelingen uit binnen- en buitenland in de hand zal werken. Daardoor is de motivatie voor ons stemgedrag van toen uitgehold en kunnen wij in dit geval, gegeven het feit dat hier geen sprake is van zendtijduitbreiding voor reclamemessageboodschappen, niet tegen de motie stemmen. Wij tekenen hierbij wel aan dat het herinvoeren van reclame op de TV rond 19.00 uur niet moet leiden tot reclame die zich zeer nadrukkelijk richt op jeugdige kijkers.

Wat betreft motie nr. 30 het volgende. Mijn fractie hecht aan het bestaan van de Wereldomroep, waarbij zij dit instuut in de eerste plaats – maar niet uitsluitend – ziet als een instrument voor internationale culturele betrekkingen. De Wereldomroep wordt uit algemene middelen gefinancierd op de begroting verantwoord bij amendeerbare artikelen. In een vroegere situatie werd de Wereldomroep, evenals de binnenlandse omroep, gefinancierd uit de omroepmiddelen, die in een niet amendeerbaar artikel zijn opgevoerd.

Bij eerder besluit heeft de Kamer de Wereldomroep uit de veiligheid van de omroepfinanciering getrokken. En de verleiding blijkt groot.

Bij deze begroting heeft mijn fractie een amendement ingediend om een bedrag bij de Wereldomroep weg te nemen omdat wij menen dat dit uit de reserves kan worden gehaald, zonder dat dit de positie van de Wereldomroep zal schaden.

De Regering heeft dit jaar wel gesold met de financiering van de Wereldomroep en daarom menen wij onze positieve gezindheid ten opzichte van de Wereldomroep het beste gestalte te kunnen geven door de Wereldomroep, zoals vroeger, uitzicht te bieden op financiering uit de omroepmiddelen.

Kosto

Wij realiseren ons dat dit een wijziging van de Wet op de omroepbijdrage vraagt, die de Minister zou kunnen voorbereiden als de motie wordt aangenomen.

Wat betreft de motie van de heer Van der Sanden is ons uit een brief van de NOS gebleken dat de Minister deze motie al uitvoert nog voordat de Kamer erover heeft gestemd. Het heeft mij enigszins verwonderd dat de heer Van der Sanden onder deze omstandigheden zijn motie niet heeft ingetrokken. Mijn fractie stemt niet voor deze overbodige motie. Ook deze materie achten wij bovendien voorbarig in een motie neergelegd.

De motie van de heer Mertens zullen wij niet steunen. De Minister heeft een wetsontwerp aangekondigd en er is geen reden om bij voorbaat aan te nemen dat dit wetsontwerp ontoereikend zal zijn. Mocht dit onverhoopt wel zo blijken te zijn dan staan de Kamer voldoende middelen ter beschikking om te zijner tijd corrigerend op te treden.

De motie-Meijer c.s. (16 400-XVI, nr. 70) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Korte-van Hemel en Beinema (16 400-XVI, nr. 73) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Evenhuis-van Essen c.s. (16 400-XVI, nr. 74) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Evenhuis-van Essen c.s. (16 400-XVI, nr. 75) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR, de PSP en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Beinema c.s. (16 400-XVI, nr. 76) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de fractie van de BP tegen deze motie heeft gestemd.

De motie-Beinema c.s. (16 400-XVI, nr. 77) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie is aangenomen met dezelfde stemverhouding als de vorige.

De motie-Wolff c.s. (16 400-XVI, nr. 79) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie is aangenomen met dezelfde stemverhouding als de vorige.

De motie-van der Spek (16 400-XVI, nr. 80) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP, het GPV, D'66 en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Meijer c.s. (16 400-XVI, nr. 81) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de fractie van de BP tegen deze motie heeft gestemd.

De motie-Worrell (16 400-XVI, nr. 82) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Worrell (16 400-XVI, nr. 84) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PSP, de CPN, de PPR en DS'70 voor deze motie hebben gestemd.

De motie-H. A. de Boer c.s. (16 400-XVI, nr. 86) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-H. A. de Boer c.s. (16 400-XVI, nr. 87) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie is aangenomen met dezelfde stemverhouding als de vorige.

De motie-Korte-van Hemel c.s. (16 400-XVI, nr. 88) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de fractie van de BP tegen deze motie heeft gestemd.

De motie-Bischoff van Heemskerck en Nypels (16 400-XVI, nr. 89) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, de PvdA, de PPR, de CPN, de PSP en DS'70 voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Mertens (16 400-XVI, nr. 90) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, de PPR, de CPN en de PSP voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Krijnen en Evenhuis-van Essen (16 400-XVI, nr. 92) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP, het GPV en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Van der Sanden (16 400-XVI, nr. 27) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP, de PvdA, de PPR, de CPN en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Keja (16 400-XVI, nr. 28) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, D'66 en DS'70 voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Keja (16 400-XVI, nr. 29) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de SGP, het GPV, de PPR, de CPN, de PSP en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Keja (16 400-XVI, nr. 30) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, D'66, de CPN, de PSP en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Mertens (16 400-XVI, nr. 31) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, de CPN en de PSP voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Langedijk-de Jong en Faber (16 400-XVI, nr. 33) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

Voorzitter

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de fractie van de BP tegen deze motie heeft gestemd.

De gewijzigde motie-Langedijk-de Jong (16 400-XVI, nr. 101) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De gewijzigde motie-Langedijk-de Jong en Faber (16 400-XVI, nr. 102) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie is aangenomen met dezelfde stemverhouding als de vorige.

De motie-De Boois c.s. (16 400-XVI, nr. 36) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de fractie van de BP tegen deze motie heeft gestemd.

De motie-Faber en Evenhuis (16 400-XVI, nr. 37) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP, het GPV en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De gewijzigde motie-Faber (16 400-XVI, nr. 103) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De heer **Mertens** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil mededelen dat wij abusievelijk tegen de motie op stuk nr. 80 en voor de motie op stuk nr. 28 hebben gestemd.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, de volgende stukken voor kennisgeving aan te nemen:

Verslag van een mondeling overleg over de door de Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk voorgenomen wijziging van de rijksbijdrageregeling sociaal-culturele activiteiten (15 156, nr. 13);

Verslag van een mondeling overleg over het filmbeleid (15 399, nr. 3);

Verslag van een mondeling overleg over de problematiek van de Blijf van m'n lijf-huizen (15 800-XVI, nr. 109);

Verslag van een mondeling overleg over de uitvoering van de wijziging van de Algemene Bijstandswet, Stb. 1978, nr. 490, inzake indirecte financiering (16 070, nr. 3);

Verslag van een mondeling overleg over een notitie betreffende het toeneelbeleid (16 107, nr. 5);

Brief van de Staatssecretaris van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening ten geleide van een notitie inzake de uitvoering van de motie-Weijers (Nota woonwagenebeleid) (13 471, nr. 15);

Brief van de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk over het gewestelijk orkest Zuid-Holland (14 296, nr. 33);

Brieven van de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk inzake het Filmbeleid (15 399, nrs. 1-2);

Brief van de Minister van CRM over de woonwagenebeleid (15 800-XVI, nr. 102);

Brief van de Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk houdende resultaten van een onderzoek m.b.t. de rechtmatigheid van de toekenning van een buitengewoon pensioen krachtens de Wet buitengewoon pensioen 1940-1945 aan de heer M. J. v. d. V. te V. (15 800-XVI, nr. 107);

Brief van de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk ten geleide van het eerste deelrapport inzake een vrijwilligersbeleid van de rijks-overheid, uitgebracht door de Interdepartementale Commissie Vrijwilligersbeleid (16 037);

Brief van de Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk ten geleide van de notitie indirecte financiering 1979 ex artikel 10e Algemene Bijstandswet (16 070 nrs. 1 en 2);

Brief van de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk over de stand van zaken m.b.t. de realisering van standplaatsen voor woonwagenebewoners (16 205, nr. 5).

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met de ontwerpen van (rijks-) wet:

Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake het Koningschap (16 034) (R 1138);

Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet van bepalingen inzake de Koning en de Ministers alsmede de Staatssecretarissen (16 035);

Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet strekkende tot opnemings van een bepaling in-

zake de Ministerraad alsmede tot wijziging van de bepaling inzake het con-traseign (16 036) (R 1139);

Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake de Raad van State, de Algemene Rekenkamer en vaste colleges van advies en bijstand (16 040) (R 1141).

De **Voorzitter**: Mij is gevraagd om heropening van de beraadslaging. Ik stel voor, aan dit verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer **De Kwaadsteniet** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil een paar amendementen intrekken. Het eerste betreft het amendement op stuk nr. 18 van wetsontwerp 16 035 vanwege een in bepaalde situaties noodzakelijkerwijs ingewikkelde procedure.

Het tweede is het amendement op stuk nr. 19 van wetsontwerp 16 035. De vernummering van de artikelen zou ons inziens beter zijn, maar dat is niet van wezenlijk belang. Bovendien heb ik niet de indruk dat dit amendement op brede steun kan rekenen. Hetzelfde geldt ten aanzien van het amendement op stuk nr. 17 van wetsontwerp 16 036.

De **Voorzitter**: Aangezien de amendementen-De Kwaadsteniet (stukken nrs. 18 en 19 van wetsontwerp 16 035 en nr. 17 van het ontwerp van rijkswet 16 036, R 1139) zijn ingetrokken, maken zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De beraadslaging wordt gesloten.

In stemming komt het ontwerp van rijkswet 16 034, R 1138.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de fractie van de BP afwezig is.

Artikel I en het begin van artikel II worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-De Kwaadsteniet (stuk nr. 14) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de SGP, het GPV, de PPR en DS'70 voor dit amendement hebben gestemd.

Artikel 2.1.1 wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Brinkhorst en Patijn (stuk nr. 20, I) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, de PvdA, de PPR, de CPN, de PSP en DS'70 voor dit amendement hebben gestemd.

Voorzitter

Ik neem aan, dat als gevolg van de verwerping van dit amendement het andere op stuk nr. 20 voorkomende amendement als verworpen kan worden beschouwd.

Artikel 2.1.2. wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 2.1.3 en 2.1.4 worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Patijn (stuk nr. 15, I) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR, de CPN en de PSP voor dit amendement hebben gestemd.

Artikel 2.1.5 wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Patijn (stuk nr. 15, II) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR en de CPN voor dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-Patijn (stuk nr. 16) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN, de PSP en DS'70 voor dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-Patijn (stuk nr. 15, III) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN, de PSP en DS'70 voor dit amendement hebben gestemd.

Artikel 2.1.6 wordt zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde amendement-Waltmans (stuk nr. 22) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR, de CPN en de PSP voor dit gewijzigde amendement hebben gestemd.

Het gewijzigde amendement-Van der Sanden (stuk nr. 23, I) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de SGP en het GPV voor dit gewijzigde amendement hebben gestemd.

Ik neem aan, dat als gevolg van de verwerping van dit amendement het andere op stuk nr. 23 voorkomende

gewijzigde amendement als verworpen kan worden beschouwd.

Artikel 2.1.7 wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel 2.1.8 wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Waltmans (stuk nr. 13, I) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR, de CPN en de PSP voor dit amendement hebben gestemd.

Artikel 2.1.9 wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Patijn en Kappeyne van de Coppello (stuk nr. 17, I) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, D'66 en DS'70 tegen dit amendement hebben gestemd.

Ik neem aan, dat als gevolg van de aanneming van dit amendement, de overige op stuk nr. 17 voorkomende amendementen als aangenomen kunnen worden beschouwd.

Artikel 2.1.10, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Patijn en Kappeyne van de Coppello (stuk nr. 17, I), wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Patijn (stuk nr. 15, IV) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR, de CPN en de PSP voor dit amendement hebben gestemd.

Artikel 2.1.11 wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 2.1.12 en 2.1.13 worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Patijn (stuk nr. 15, V) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR, de CPN en de PSP voor dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-Patijn (stuk nr. 15, VI) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR, de CPN en de PSP voor dit amendement hebben gestemd.

Artikel 2.1.14, zoals het is gewijzigd door de aanneming van de amendementen-Patijn en Kappeyne van de Coppello (stuk nr. 17, II en III) wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 2.1.15 tot en met 2.1.18 worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Van der Sanden (stuk nr. 24) tot toevoeging van een artikel 2.1.19, wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de SGP, het GPV en DS'70 voor dit amendement hebben gestemd.

Het gewijzigde artikel II wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Waltmans (stuk nr. 13, II) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR, de CPN en de PSP voor dit amendement hebben gestemd.

Artikel III wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel IV en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

Het wetsontwerp wordt zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: De fractie van de PSP wordt aantekening verleend, dat zij geacht wenst te worden, tegen dit wetsontwerp te hebben gestemd.

In stemming komt het wetsontwerp nr. 16 035.

Artikel I wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-De Kwaadsteniet (stuk nr. 16) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de SGP, het GPV en de PPR voor dit amendement hebben gestemd.

Het begin van artikel II wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-De Kwaadsteniet (stuk nr. 15) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer dat dit amendement is verworpen met dezelfde stemverhouding als het vorige.

Artikel 2.2.1 wordt zonder stemming aangenomen.

Voorzitter

Artikel 2.2.2 wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-De Kwaadsteniet (stuk nr. 14, I) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de SGP en het GPV voor dit amendement hebben gestemd.

Ik neem aan, dat als gevolg van de verwerping van dit amendement het andere op stuk nr. 14 voorkomende amendement als verworpen kan worden beschouwd.

Het amendement-De Kwaadsteniet (stuk nr. 17, I) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de SGP en de PPR voor dit amendement hebben gestemd.

Ik neem aan, dat als gevolg van de verwerping van dit amendement het andere op stuk nr. 17 voorkomende amendement als verworpen kan worden beschouwd.

Artikel 2.2.3 wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-De Kwaadsteniet (stuk nr. 21, II) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, met uitzondering van het lid Faber, en het GPV voor dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-De Kwaadsteniet (stuk nr. 21, III) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat dit amendement is verworpen met dezelfde stemverhouding als het vorige.

Ik neem aan, dat als gevolg van de verwerping van dit amendement, de overige op stuk nr. 21 voorkomende amendementen als verworpen kunnen worden beschouwd.

Artikel 2.2.5 wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Waltmans (stuk nr. 13) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR, de CPN en de PSP voor dit amendement hebben gestemd.

Artikel 2.2.7 wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel 2.2.8 wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel II wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen III en IV en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

Het wetsontwerp wordt zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het wetsontwerp nr. 16 036 (R 1139).

Artikel I wordt zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Aangezien het amendement-De Kwaadsteniet (stuk nr. 12) inmiddels ook is ingetrokken, maakt het geen onderwerp van behandeling meer uit.

Het begin van artikel II wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-De Kwaadsteniet (stuk nr. 13) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de SGP, het GPV, de PPR, de PSP en DS'70 voor dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-Van Thijn (stuk nr. 10) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR, de CPN, de PSP en de SGP voor dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-De Kwaadsteniet en Brinkhorst (stuk nr. 14) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van de VVD tegen dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-De Kwaadsteniet (stuk nr. 15) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, met uitzondering van het lid B. Bakker, de SGP, het GPV, de CPN, de PSP en DS'70 voor dit amendement hebben gestemd.

Artikel 2.2.4, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-De Kwaadsteniet en Brinkhorst (stuk nr. 14) wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-De Kwaadsteniet en Van Thijn (stuk nr. 16) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van

de VVD en het GPV tegen dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-De Kwaadsteniet (stuk nr. 18) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van het CDA, met uitzondering van het lid Faber, de PPR en het GPV voor dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-Waltmans (stuk nr. 11) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR, de CPN en de PSP voor dit amendement hebben gestemd.

Artikel 2.2.6, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-De Kwaadsteniet en Van Thijn (stuk nr. 16), wordt zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde artikel II wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel III en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

Het wetsontwerp wordt zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het ontwerp van Rijkswet 16 040, R1141.

Artikel I wordt zonder stemming aangenomen.

Het begin van artikel II wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Brinkhorst en G. C. van Dam (stuk nr. 19, I) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, het CDA, de PPR, de CPN, het GPV, DS'70 en de PSP voor dit amendement hebben gestemd.

Ik neem aan, dat als gevolg van de verwerping van dit amendement het andere op stuk nr. 19 voorkomende amendement als verworpen kan worden beschouwd.

Artikel 4.1 wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Kappeyne van de Coppello (stuk nr. 21) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, het GPV en DS'70 tegen dit amendement hebben gestemd.

Het gewijzigde amendement-Patijn en Brinkhorst (stuk nr. 22) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

Voorzitter

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR en de PSP tegen dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-Brinkhorst (stuk nr. 20) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, DS'70, de PPR, de CPN en de PSP voor dit amendement hebben gestemd.

Artikel 4.2, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Kappeyne van de Coppello (stuk nr. 21) en het gewijzigde amendement-Patijn en Brinkhorst (stuk nr. 22), wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 4.2a, 4.3, 4.4 en 4.4a worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-G. C. van Dam en Brinkhorst (stuk nr. 18) tot invoeging van een artikel 4.4b wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, D'66 en DS'70 voor dit amendement hebben gestemd.

De artikelen 4.5 en 4.6 worden zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde artikel II wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel III en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

Het wetsontwerp wordt zonder stemming aangenomen.

Aan de orde zijn de **stemmingen** over: **hoofdstuk V (Buitenlandse Zaken) van de rijksbegroting voor 1981 (16 400-V);**

hoofdstuk X (Defensie) van de rijksbegroting voor 1981 (16 400-X).

De **Voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van **stemverklaringen vooraf.**

De heer **Knol** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Mede namens mijn fractiegenoten Van den Anker, De Boois, De Graaf, De Hamer, Jabaaij, Keuning, Kolthoff, Konings, Langedijk-de Jong, Moor, Van Ooijen, Poppe, Schaapman, Toussaint en Zijlstra wens ik de volgende stemverklaring af te leggen. In plaats van een vermindering van de

bewapeningswedloop te kunnen constateren, valt het tegenovergestelde waar te nemen. De twee grote machtsblokken in de wereld vergroten hun kernwapenarsenaal. Zelfs kernwapens, zoals bij voorbeeld de neutronenbom, dreigen nu toch hun intrede te doen.

Ook andere, niet bij één der machtsblokken aangesloten landen, bezitten kernwapens of stellen alles in het werk deze in bezit te krijgen. Het feit dat onze fractie heeft aangekondigd in een periode van 4 jaar te willen komen tot een vermindering van de rol van de kernwapens door – desnoods eenzijdige – afstoting van 4 à 5 Nederlandse atoombommen naast de onvoorwaardelijk afwijzing van nieuwe kernraketten beschouwen wij als een belangrijke stap in de door ons gewenste richting.

Wij blijven echter, zoals wij dat bij herhaling in het verleden tijdens stemmingen over de begrotingen van Defensie en Buitenlandse Zaken naar voren hebben gebracht, tegenstanders van het bezit en het gebruik van atoombwapens. Wij vinden noch voor de aanval noch voor de verdediging het gebruik van deze wapens zinvol of aanvaardbaar. Wij beschouwen het gebruik van deze wapens als het bedrijven van misdaden, gericht tegen de mensheid.

Wij zullen onze stem dan ook niet geven aan de artikelen 3, 7, 10, 11, 22, 30, 32, 43, 41, 49, 51, 61, 70, 72, 74, en 81 van hoofdstuk X van de rijksbegroting en aan artikel 50 van hoofdstuk V van de rijksbegroting.

Mijnheer de Voorzitter! Collega Hans van de Boer van het CDA heeft mij gevraagd namens hem mede te delen dat hij om hem moverende redenen geacht te wens te worden te hebben gestemd tegen dezelfde artikelen.

De heer **Waltmans** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! De bezwaren van de PPR tegen de kernbewapening en tegen elk beleid, dat daarop wordt gebaseerd, zijn bekend. Om die reden had ik kunnen volstaan met mij aan te sluiten bij hetgeen de heer Knol heeft gezegd. Er is echter over de begroting van Defensie nog wel iets meer te zeggen, namelijk dat het ons ontbreekt aan enig vertrouwen in het gevoerde beleid door dit kabinet. Daarom zullen wij tegen de begroting stemmen.

De wetsontwerpen 16 400-V, nrs. 1 en 4, en 16 400-X, nrs. 1 en 4 worden, na goedkeuring van de onderdelen, zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: De leden Knol, Van den Anker, De Boois, De Graaf, De Hamer,

Jabaaij, Keuning, Kolthoff, Konings, Langedijk-de Jong, Moor, Van Ooijen, Poppe, Schaapman, Toussaint, Zijlstra en H. A. de Boer wordt aantekening verleend, dat zij geacht wens te worden te hebben gestemd tegen de artikelen 3, 7, 10, 11, 22, 30, 32, 34, 41, 49, 51, 54, 61, 70, 72, 74 en 81 van wetsontwerp 16 400-X, nr. 1 en artikel 50 van wetsontwerp 16 400-V, nr. 1.

Voorts wordt de aanwezige leden van de fracties van de CPN en de PSP aantekening verleend, dat zij geacht wens te worden tegen wetsontwerp 16 400-V te hebben gestemd en wordt de aanwezige leden van de fracties van de CPN, de PPR en de PSP aantekening verleend dat zij geacht wens te worden tegen wetsontwerp 16 400-X te hebben gestemd.

Aan de orde zijn de **stemmingen** over:

a. de volgende bij de behandeling van **hoofdstuk X (Defensie)** voor gestelde moties:

de motie-Waltmans over wetensbezwaren van militairen tegen kernbewapening (16 400-X, nr. 17);

de motie-Waltmans over de vestiging van opslagfaciliteiten van wapens en munitie voor de NAVO (16 400-X, nr. 18);

de motie-Stemerink c.s. over het blokkeren van een bedrag van f 200 miljoen op de begroting voor 1981 (16 400-X, nr. 20);

de motie-Wisselink c.s. over de mogelijkheden van regionale verplaatsing (16 400-X, nr. 21);

b. de volgende tijdens de uitgebreide commissievergaderingen van 17 november en 15 december 1980 over het **ontwikkelingssamenwerking** van hoofdstuk V (Buitenlandse Zaken) en over de **lange-termijnplannen van Defensie** voorgestelde moties:

de motie-Knol c.s. over het Zuidelijk Afrika Programma (16 400-V, nr. 31);

de motie-Bischoff van Heemskerck c.s. over oneigenlijke toerekening aan het hulpbedrag (16 400-V, nr. 32);

de motie-Waltmans en Bischoff van Heemskerck over het gebruik van milieugevaarlijke bestrijdingsmiddelen in de Derde Wereld (16 400-V, nr. 33);

de motie-Van der Spek over de keuzevrijheid van ontwikkelingslanden (16 400-V, nr. 34);

de motie-Van der Spek over de wederopbouw hulp aan Guinee Bissau en Kaap Verdïë (16 400-V, nr. 35);

de motie-Knol c.s. over gemengde exportkredieten (16 400-V, nr. 36);

De Ministers De Geus (Defensie) en Van der Klaauw (Buitenlandse Zaken) tijdens de stemmingen over hun begrotingen

de motie-Aarts c.s. over handhaving van de huidige ODA-inspanning (16 400-V, nr. 37);

de motie-Verkerk-Terpstra c.s. over instelling van een extern adviescollege van ecologische deskundigen (16 400-V, nr. 38);

de motie-Van der Spek over de opslag van militair materieel voor drie Amerikaanse divisies in Nederland (16 400-V en X, nr. 32);

de motie-Waltmans en Jansen over het niet verlenen van medewerking aan technologische vernieuwing, gericht op vernieuwing, uitbreiding of verbetering van wapens en wapensystemen (16 400-X, nr. 34);

de motie-Waltmans en Van den Bergh over beperking van de afhankelijkheid van de Nederlandse industrie van militaire productie (16 400-X, nr. 35);

de motie-Van der Spek over het niet medewerken aan gecoördineerde marinepatrouilles (16 400-X, nr. 37);

de motie-Van der Spek over afzien van het sluiten van overeenkomsten met luchtvaart- en scheepvaartmaatschappijen (16 400-X, nr. 38);

de motie-Brinkhorst over het verschaffen van een totaaloverzicht van defensieplannen tot en met 1991 (16 400-X, nr. 39);

de motie-Van den Bergh over de taken van de Nederlandse krijgsmacht (16 400-X, nr. 40);

De **Voorzitter**: Het is mij gebleken dat deze moties voldoende worden ondersteund.

c. de volgende bij de behandeling van **hoofdstuk V (Buitenlandse Zaken)** voorgestelde moties:

de motie-Gualthérie van Weezel en Deetman over oprichting van een Nederlands Cultureel Huis in Brussel (16 400-V, nr. 54);

de motie-Gualthérie van Weezel en Scholten over de situatie in El Salvador (16 400-V, nr. 55);

de motie-Wolff over stopzetting door de VS van alle militaire hulp aan de junta van El Salvador (16 400-V, nr. 56);

de motie-Van der Spek over intrekking exportvergunning van HSA B.V. Hengelo voor export van militair materieel aan Argentinië (16 400-V, nr. 57);

de motie-Van der Spek over militaire leveranties door de VS aan de junta van El Salvador (16 400-V, nr. 58);

de motie-Van der Spek c.s. over het lot van de Indianen op het Amerikaanse continent (16 400-V, nr. 59);

de motie-Van den Bergh c.s. over spoedig herstel van de democratie in Turkije (16 400-V, nr. 65);

de motie-Van den Bergh en Ter Beek over de basis van het regeringsbeleid ten aanzien van El Salvador (16 400-V, nr. 66);

de motie-Mommersteeg c.s. over versterking van de Europese politieke samenwerking (16 400-V, nr. 67);

de motie-Gualthérie van Weezel c.s. over één wervings- en opleidingsbeleid voor toekomstige ambtenaren van Buitenlandse Zaken (16 400-V, nr. 68);

de motie-Gualthérie van Weezel en Bolkestein over aanstelling van een Nederlandse narcoticafunctionaris in Turkije (16 400-V, nr. 69);

de motie-Brinkhorst c.s. over een structurele verruiming van de begroting van Buitenlandse Zaken (16 400-V, nr. 70);

de motie-Bolkestein en Mommersteeg over richtlijnen voor eventuele verlenging van accenten in de buitenlandse dienst (16 400-V, nr. 71);

d. de volgende bij de behandeling van **het deel NAVO van de hoofdstukken V en X** voorgestelde moties:

de motie-Van der Stoel c.s. over het neutronenwapen (16 400-V en X, nr. 60);

de motie-Stemerdink over het terugdringen van de rol van de kernwapens (16 400-V en X, nr. 61);

de motie-Stemerdink over plaatsing van kruisraketten op Nederlands grondgebied (16 400-V en X, nr. 62);

de motie-Stemerdink over het afstoten van kanonsystemen met nucleaire taak (16 400-V en X, nr. 63);

de motie-Waltmans over het onaanvaardbaar zijn van de kernbepapening (16 400-V en X, nr. 64);

de motie-J. J. P. de Boer c.s. over het terugdringen van de rol van de kernwapens (16 400-V en X, nr. 72);

de motie-Brinkhorst over het scheppen van voorwaarden om te komen tot vermindering van de strategische kernwapens en de middellange-afstands-kernwapens (16 400-V en X, nr. 73).

De **Voorzitter**: Mij is gevraagd om heropening van de beraadslaging. Ik stel voor, aan dat verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer **Waltmans** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil de Kamer vragen, toe te staan dat de stemming over de moties 16 400-X, nr. 18 en 16 400-V, nr. 33 wordt aangehouden.

De **Voorzitter**: Overeenkomstig het verzoek van de heer Waltmans stel ik voor, zijn motie (16 400-X, nr. 18) en de motie Waltmans en Bischoff van Heemskerck (16 400-V, nr. 33) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer **Knol** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De fractie van de Partij van de Arbeid heeft ten aanzien van het apartheidsbewind in Zuid-Afrika steeds een consistent beleid gevoerd. Dat houdt in dat mijn fractie voorstander is van en een olieboycot van Zuid-Afrika en een versterking van de positie van de frontlijnstaten, in die zin

Knol

dat de frontlijnstaten onafhankelijker worden van de republiek Zuid-Afrika. In dat licht verzoek ik u mede namens de andere ondertekenaars van de motie, de motie op stuk 16 400-V, nr. 31 heden niet in stemming te brengen. Wij wensen deze motie weer op te voeren tijdens het binnenkort in dit Huis te houden debat over de olieboycot van de republiek Zuid-Afrika.

De **Voorzitter**: Overeenkomstig het verzoek van de heer Knol stel ik voor zijn motie (16 400-V, nr. 31) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

De heer **Van der Spek** (PSP): Mijnheer de Voorzitter! De motie-Wolff (16 400-V, nr. 56) over El Salvador, die voor mijn El Salvador-motie was ingediend en die vraagt om stopzetting van de Amerikaanse militaire hulp aan El Salvador, verschilt naar mijn mening te weinig van de later door mij ingediende motie 61400, V, nr. 58, waarin ik vraag bij de Verenigde Staten te protesteren tegen deze militaire hulp. Dat is de reden, waarom ik hierbij deze motie intrek.

De **Voorzitter**: Aangezien de motie-Van der Spek (16 400-V, nr. 58) is ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De heer **Van der Spek** (PSP): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou voorts willen vragen om aanhouding van mijn motie 16 400-V, nr. 57 over de exportvergunningen voor militair materieel via West-Duitsland naar Argentinië. Er is namelijk een grote kans, dat wij nog een plenair debat voor het verkiezingsreces over de Argentinië-nota van de Minister van Buitenlandse Zaken zullen hebben. Ik denk dat het beter is, bij die gelegenheid deze motie te bespreken en af te handelen.

De **Voorzitter**: Overeenkomstig het verzoek van de heer Van der Spek stel ik voor, zijn motie (16 400-V, nr. 57) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

De heer **Van der Spek** (PSP): Mijnheer de Voorzitter! Ik voeg hieraan wel toe dat, als het niet lukt dit in een plenair discussie nog voor het verkiezingsreces aan de orde te hebben, ik de Kamer zal vragen, de stemming over de motie als zodanig nog tijdig op de agenda te zetten.

Iets dergelijks doet zich voor bij mijn bijna al belegen motie van november 1979 (15 800-V en X, nr. 32) over de

Amerikaanse wapendepots. Ook daarbij is gezien een komende nota van Staatssecretaris Van Eekelen nog de kans aanwezig van een plenair debat over de zaak voor het verkiezingsreces, waarbij deze motie tevens kan worden besproken en afgehandeld. Deze motie wil ik tot die gelegenheid aanhouden, waarbij ik ook aanteken dat ik mij het recht voorbehoud tijdig stemming over deze motie te vragen indien blijkt dat dit debat over de nota van Staatssecretaris Van Eekelen voor het verkiezingsreces niet mogelijk is.

De **Voorzitter**: Overeenkomstig het verzoek van de heer Van der Spek stel ik voor, zijn motie (15 800-V en X, nr. 32) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

De heer **Van der Spek** (PSP): Mijnheer de Voorzitter! Tegelijk wil ik van deze gelegenheid gebruik maken om een stemverklaring vooraf af te leggen over enkele moties. Ik heb al wel duidelijk gemaakt, dat ik ga stemmen voor de motie-Wolff inzake El Salvador. Ik zal stemmen tegen de motie van het CDA over hetzelfde onderwerp (16 400-V, nr. 55), omdat het naar mijn mening onjuist is, te streven naar overleg met de Verenigde Staten, die de terreur van de junta in El Salvador, steunen. Evenzeer zal ik stemmen tegen de El Salvador-motie van de Partij van de Arbeid (161400-V, nr. 66), omdat naar mijn mening het bevrijdingsfront zelf moet bepalen, of het met de junta wil praten of niet.

Wat betreft de motie-Gualthérie van Weezel (16 400-V, nr. 54), merk ik op, aan een Nederlands Cultureel Huis in Brussel geen hoge prioriteit toe te kennen. Ik zal tegen deze motie stemmen. Afgezien daarvan zou ik naar mijn mening ook al tegen de motie moeten stemmen, gezien de feitelijke onjuistheid die in deze motie voorkomt, waar wordt beweerd dat destijds de motie-Deetman met algemene stemmen in deze Kamer aanvaard zou zijn.

Ik was in die tijd al lid van deze Kamer, zelfs al buitengewoon lang. De motie is toen dus niet met algemene stemmen aanvaard. Naar mijn mening moet de Kamer deze motie met algemene stemmen verwerpen, omdat er een feitelijke onjuistheid instaat.

Ten slotte wil ik nog een stemverklaring afleggen over 4 moties ten aanzien van de kernbepaningsproblematiek, met name over wat ook wel wordt genoemd 'het kwartetten met kernwapens'. Het betreft de moties X, 40 en V en X, 61, 72 en 73. Deze moties, respectievelijk ingediend door de PvdA, de PvdA, het CDA en D'66, zijn

naar mijn mening niet aanvaardbaar, omdat zij ondanks de goede elementen, die zij bevatten, te veel uitgaan van het opereren binnen de bestaande NAVO-strategie. Deze strategie wijs ik zozeer af, dat ik wel tegen de moties moet stemmen.

De heer **Brinkhorst** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil graag mijn motie 16 400, nr. 70 in die zin wijzigen, dat in de derde overweging de woorden 'in de orde van grootte van 20 miljoen gulden' worden geschrapt. Ik hoop, dat daardoor de motie een bredere steun in de Kamer zal krijgen dan anders het geval zou zijn.

Motie

De **voorzitter**: De heer Brinkhorst heeft zijn motie (16 400-V, nr. 70) in die zin gewijzigd, dat in de derde overweging de woorden 'in de orde van grootte van 20 miljoen gulden' zijn geschrapt.

Naar mij blijkt, is de Kamer bereid, aanstonds over deze slechts in eenvoudige zin gewijzigde motie, die nr. 76 krijgt, te stemmen.

De heer **Brinkhorst** (D'66): Ik wil graag een stemverklaring vooraf afleggen met betrekking tot de moties over kernwapens. Allereerst de moties van de PvdA op de stukken 61, 62 en 63. Deze moties bevatten een aantal elementen die ons duidelijk aanspreken. Ook wij maken ons zorgen om de toenemende vermeerdering van de kernwapens. Wij vinden echter een aantal van de aangegeven methodes niet functioneel om het doel dat wij delen, te bereiken. In motie nr. 61 wordt zeer sterk de nadruk gelegd op het aspect van de eenzijdigheid.

Wat motie nr. 62 betreft zijn wij met de PvdA van mening dat het niet-ratificeren van SALT-II een belangrijke slag heeft toegebracht aan het ontspanningsproces. Het heeft evenmin bijgedragen een klimaat, waarin onderhandelingen over de modernisering van kruisraketten tot stand kunnen worden gebracht. Wij vinden, dat in deze motie onvoldoende een totaal-kader tot uitdrukking komt. Dit heeft ons ertoe gebracht, motie nr. 70 in te dienen.

Met betrekking tot motie nr. 63 delen wij de prioriteit van het terugbrengen van de 'korte-drachtwapens' op nucleair gebied. Wij stellen echter nadrukkelijk vast, dat het niet alleen gaat om de eenzijdige benadering van de Nederlandse artillerie. Het gaat uiteindelijk om de vraag, of daardoor een bijdrage kan worden geleverd aan het

Brinkhorst

terugbrengen van de korte-drachtswapens in Europees verband. Om deze redenen zullen wij onze stem uitbrengen tegen de moties 61, 62 en 63 van de PvdA. A fortiori geldt, dat wij tegen motie nr. 64 van de PPR stemmen.

Motie nr. 72 van het CDA vinden wij in haar onhelderheid contra-productief voor het bereiken van het doel, namelijk het terugbrengen van de korte-drachtswapens. Het is bij voorbeeld de vraag wat er moet gebeuren, indien één studie een goed einde heeft bereikt, voordat een andere studie is afgerond. Het lijkt ons, dat er alle mogelijke vluchtwegen aanwezig zijn. Om deze reden zullen wij ook onze stem onthouden aan motie nr. 72.

De heer **Bolkestein** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou nog graag het oordeel van de Regering vernemen over de motie op stuk nr. 54 en die op nr. 59. De Minister van Buitenlandse Zaken heeft namelijk verleden week donderdag beloofd, zijn mening over deze moties te geven, indien dit zou worden gewenst.

□

Minister **Van der Klaauw**: Mijnheer de Voorzitter! Ik dacht dat ik al een oordeel had gegeven over motie nr. 54, over oprichting van een Nederlands Cultureel Huis in Brussel. De Regering heeft geen moeite met de intentie van deze motie, al zullen er problemen zijn bij de uitvoering ervan.

De motie op stuk nr. 59 gaat over de Indianen op het Amerikaanse continent. Ik heb reeds gezegd dat ik hier geen taak zie voor de Nederlandse Regering om de resultaten van de conferentie over te brengen.

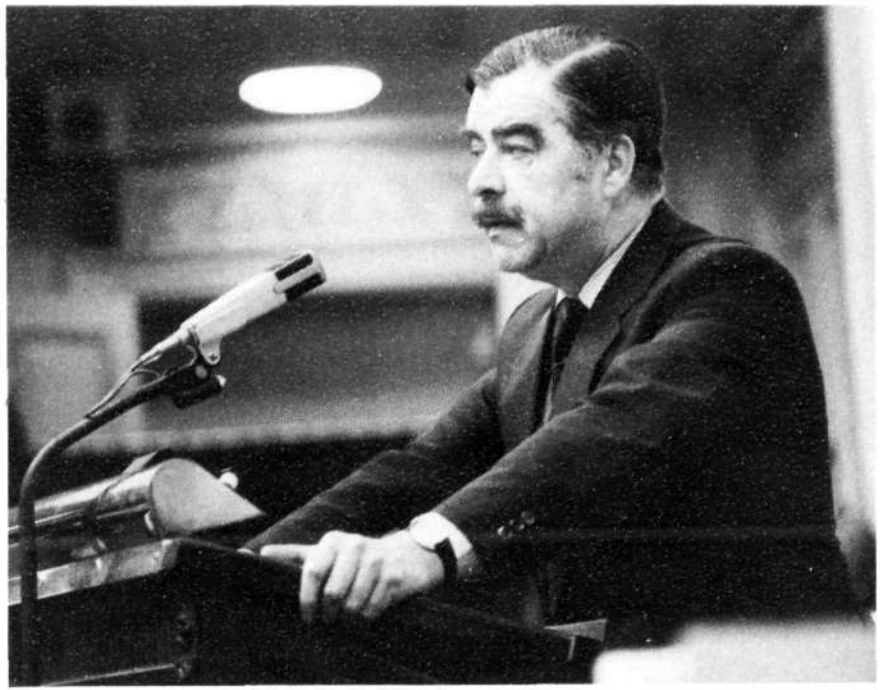
De beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Ik geef de gelegenheid tot het afleggen van **stemverklaringen vooraf**.

□

De heer **Ploeg** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik zal een stemverklaring afleggen naar aanleiding van de motie-Van der Stoel, voorkomende op stuk nr. 60. In deze motie wordt de Regering gevraagd, zich in het NAVO-overleg op het standpunt te stellen dat niet tot invoering van het neutronenwapen moet worden overgegaan en dat Nederland niet bereid moet zijn, dit wapen in de Nederlandse strijdkrachten te introduceren.

De VVD-fractie heeft zich altijd op het standpunt gesteld dat niet op voorhand 'ja' of 'neen' tegen de invoering van dit vernietigingswapen dient te

De heer Ploeg (VVD)

worden gezegd. Wel dient het wapen in de wapenbeheersings- en wapenbeperkingsbesprekingen te worden ingebracht. Een invoering moet bovendien niet geïsoleerd worden gezien, maar in samenhang met andere wapensystemen, om maar eens een citaat van de voormalige bewindslieden Van der Stoel en Stemerding uit 1977 te gebruiken.

Ik wil er geen misverstand over laten bestaan dat de opmerking van de Amerikaanse minister Weinberger ook bij mijn fractie weinig gelukkig overkomt in het jaar dat een beslissing moet worden genomen over modernisering van middellange afstandsraketten. De VVD-fractie staat op het verleden week door mij verwoorde standpunt dat in het wapenbeheersings-overleg moet worden getracht, te voorkomen dat het neutronenwapen wordt geïntroduceerd. Nu al zeggen dat Nederland niet bereid is, dit wapen in de Nederlandse strijdkrachten te introduceren, zou inhouden dat wij aan overleg geen behoefte meer hebben, dus ook niet met de Bondsrepubliek, op wiens grondgebied zo'n wapen zou moeten worden gestationeerd. Dat komt ons voorbarig voor en dat is niet onze lijn. Om die reden zullen wij geen steun geven aan de motie van de heer Van der Stoel.

□

De heer **J. J. P. de Boer** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik zal aangeven

waarom mijn fractie tegen de moties op de stukken nrs. 61, 62 en 63 van de heer Stemerding, 64 van de heer Waltmans en 73 van de heer Brinkhorst zal stemmen.

Bij de terugdringing van de rol van de kernwapening gaat het mijn fractie om een integrale aanpak aan de hand van een studie over zowel de rol als het aantal, de soort en de plaats van de nucleaire middelen waarover het bondgenootschap in West-Europa minimaal moet kunnen beschikken met het oog op de instandhouding van het afschrikkingsevenwicht en met het oog op de interne eenheid van het bondgenootschap. Dat moet gebeuren zonder daarmee de indruk te vestigen daadwerkelijk met nucleaire wapens te willen gaan vechten.

Om deze studie is door ons bij diverse voorgaande gelegenheden gevraagd. Ten einde zeker te stellen dat de thans aan de gang zijnde zogenaamde shift-studie deze elementen werkelijk zal bevatten, hebben wij ter zake een eigen motie ingediend.

Hangende de uitslag van de shift-studie en hangende het antwoord op de vraag hoe het verder zal gaan met de mede door de Amerikaanse verkiezingen ten dele onderbroken SALT-besprekingen en de besprekingen over de middellange-afstandswapens, past het echter niet in het kader van deze aanpak om thans reeds uitspraken te doen vóór, hetzij tegen het afstoten van bepaalde Nederlandse atoombat-

De heer J. P. de Boer (CDA)

ken dan wel de stationeringsbeslissing met betrekking tot de kruisraketten. Wat het laatste onderwerp betreft, gebeurt het onder de nadrukkelijke verwijzing naar het feit dat mijn fractie in het najaar van 1979 aan de voorgestelde opstelling van deze wapens in Nederland haar instemming heeft onthouden en de beslissing tot eind 1981 heeft uitgesteld. Dat heeft tot gevolg dat – ongeacht de nu volgende geldende duidelijke verschillen van inzicht met betrekking tot de stationering van de kruisraketten in Nederland – alle leden van mijn fractie het erover eens zijn dat op dit moment een parlementaire beslissing ter zake niet aan de orde is.

Vandaar ons stemgedrag naar aanleiding van door mij reeds in het begin genoemde moties op de stukken nrs. 61, 62, 63, 64 en 73.

□

De heer **Waltmans** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Over slechts één motie wil ik iets zeggen, namelijk over de motie van de heer Stemerding op stuk nr. 61. In het debat van de vorige week heb ik de heer Stemerding een serie vragen gesteld over de betekenis van de zinsnede 'van mening, dat Nederland kernwapenvrij dient te worden, maar zodanig dat het een kernwapenvrij Europa naderbij brengt'. Op die vragen heb ik helaas geen antwoord gekregen. Daarmee blijft de formulering voor de PPR-fractie voor velerlei uitleg

vatbaar. Daarom hebben wij een sterke voorkeur voor de duidelijke taal van onze eigen motie.

□

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil graag iets zeggen over de motie-Van der Stoep op stuk nr. 60 over het NAVO-deel van de begroting. Mijn fractie heeft verschillende twijfels ten aanzien van de militaire en ethische aspecten van het neutronenwapen, in vergelijking met andere vormen van afweer. In het verleden hebben wij ons daarom in een voorlopig oordeel tegen de invoering van het neutronenwapen uitgesproken.

Zo'n uitspraak zou mijn fractie vandaag wel kunnen herhalen, maar de motie op stuk nr. 60 stelt dat dit wapen de grenslijn tussen nucleaire en conventionele wapens vervaagt, hetgeen mijns inziens niet waar is. Ook is het dictum van deze motie zeer absoluut, alsof Nederland thans zegt, nimmer een neutronenwapen te zullen invoeren. Aangezien mijn fractie voor zulke uitspraken geen verantwoordelijkheid wil dragen, zal ik tegen deze motie stemmen.

De **Voorzitter**: Ik merk op, dat de fractie van de BP afwezig is.

De motie-Waltmans 16 400-X, nr. 17) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR, D'66, de CPN en de PSP, als-

mede het lid H. A. de Boer voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Stemerding c.s. (16 400-XV, nr. 20) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR, de CPN en de PSP voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Wisselink c.s. 16 400-X, nr. 21) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de fractie van de PSP tegen deze motie heeft gestemd.

De motie-Bischoff van Heemskerck c.s. (16 400-V, nr. 32) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, de PvdA, de PPR, de CPN en de PSP voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Van der Spek (16 400-V, nr. 34) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PSP en de CPN voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Van der Spek (16 400-V, nr. 35) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PSP, D'66, de PPR en de CPN voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Knol c.s. (16 400-V, nr. 36) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN en de PSP voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Aarts c.s. (16 400-V, nr. 37) wordt bij zitten en opstaan met algemene stemmen aangenomen.

De motie-Verkerk-Terpstra c.s. (16 400-V, nr. 38) wordt bij zitten en opstaan met algemene stemmen aangenomen.

De motie-Waltmans en Jansen (16 400-X, nr. 34) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR, de CPN en de PSP, alsmede het lid Knol voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Waltmans en Van den Bergh (16 400-X, nr. 35) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

Voorzitter

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR, de PvdA, D'66, de CPN en de PSP voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Van der Spek (16 400, nr. 37) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PSP, de PPR en de CPN voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Van der Spek (16 400-X, nr. 38) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie is verworpen met dezelfde stemverhouding als de vorige.

De motie-Brinkhorst (16 400-X, nr. 39) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, de PvdA, de PPR, de PSP en DS'70 voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Van den Bergh (16 400-X, nr. 40) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van de PvdA voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Gualthérie van Weezel en Deetman (16 400-V, nr. 54) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de fractie van de PSP tegen deze motie heeft gestemd.

De motie-Gualthérie van Weezel en Scholten (16 400-V, nr. 55) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de CPN en de PSP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Wolff (16 400-V, nr. 56) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de CPN, de PvdA, de PPR en de PSP voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Van der Spek c.s. (16 400-V, nr. 59) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de SGP en het GPV tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Van den Bergh c.s. (16 400-V, nr. 65) wordt bij zitten en opstaan met algemene stemmen aangenomen.

De motie-Van den Bergh en Ter Beek (16 400-V, nr. 66) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN en DS'70 voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Mommersteeg c.s. (16 400-V, nr. 67) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR, de CPN en de PSP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Gualthérie van Weezel c.s. (16 400-V, nr. 68) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de fractie van het GPV tegen deze motie heeft gestemd.

De motie-Gualthérie van Weezel en Bolkestein (16 400-V, nr. 69) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR en de CPN tegen deze motie hebben gestemd.

De gewijzigde motie-Brinkhorst c.s. (16 400-V, nr. 70) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP, de CPN, het GPV en de PSP, alsmede de leden G.C. van Dam en Paulis tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Bolkestein en Mommersteeg (16 400-V, nr. 71) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de SGP en de PSP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Van der Stoel c.s. (16 400-V en X, nr. 60) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP en het GPV tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Stemerding (16 400-V en X, nr. 61) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van de PvdA voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Stemerding (16 400-V en X, nr. 62) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR, de CPN en de PSP voor deze motie hebben gestemd.

De motie-Stemerding (16 400-V en X, nr. 63) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie is verworpen met dezelfde stemverhouding als de vorige.

De motie-Waltmans (16 400-V en X, nr. 64) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR, de CPN en de PSP, alsmede het lid H. A. de Boer voor deze motie hebben gestemd.

De motie-J. J. P. de Boer c.s. (16 400-V en X, nr. 72) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN en de PSP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Brinkhorst (16 400-V en X, nr. 73) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van D'66 voor deze motie hebben gestemd.

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Er heeft een faseverschuiving in mijn stemgedrag plaatsgevonden: ik had tegen de motie-Mommersteeg c.s. (16 400-V, nr. 67) willen stemmen en voor de motie-Gualthérie van Weezel c.s. (16 400-V, nr. 68).

De **Voorzitter**: Ik geef thans gelegenheid tot het afleggen van **stemverklaringen** over de onderwerpen, waarover zoëven is gestemd.

□

Mevrouw **Cornelissen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie heeft tegen de motie van de heer Meijer (16 005, nr. 8) inzake de viering van de 5de mei als nationale feestdag gestemd. Zij heeft dit niet gedaan op grond van het feit dat zij niet onverkort zou vasthouden aan datgene wat zij door medeondertekening van de motie in mei 1980 aan de Regering heeft gevraagd.

Wij hebben echter tegen deze motie gestemd omdat wij, gezien de toelichting van de Minister-President met betrekking tot de uitvoering van de nationale feestdag, op dit moment bezwa-

Cornelissen

ren hebben tegen hetgeen in de motie staat, namelijk dat er een dag extra vrij zou zijn, althans een dag die niet van het loon of de vakantie wordt afgetrokken. Naar onze mening houdt dit een extra vrije dag in. Wij weten dat de Regering alle mogelijke moeite doet – zij heeft dit ook toegezegd – om onderhandelingen te voeren met de maatschappelijke partners.

Wij willen door niet voor deze motie te stemmen in ieder geval niet de indruk geven dat wij mensen blij maken met een dode mus. Wij spreken de hoop uit dat de Regering en het bedrijfsleven met elkaar tot overeenstemming kunnen komen om 5 mei inderdaad tot een nationale feestdag te maken. In dit licht moet ons tegenstemmen worden gezien.

□

De heer **Mertens** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Namens mijn fractie wil ik verklaren waarom wij tegen twee van de drie moties van de VVD hebben gestemd.

Wij hadden tegen de motie op stuk nr. 28 (16 400-XVI) willen stemmen, maar wij hebben abusievelijk een verkeerde stem uitgebracht. Wij hadden willen tegenstemmen omdat wij in de motie onvoldoende tot uitdrukking vinden komen dat het niet zozeer een kwestie van meer zendtijd is, maar een fundamentele herbezinning op het gehele omroepbestel. Die zou namelijk aan de orde moeten zijn. Dat koopt men niet met zendtijduitbreiding en zeker niet met de STER.

Wij hebben tegen de motie op stuk nr. 30 (15 400-XVI) over de financiering van de Wereldomroep gestemd, omdat onvoldoende in deze motie tot uitdrukking komt op welk niveau de Wereldomroep in het dan besloten omroepcircuit zou terugkeren. Nochtans is dat voor de financieringsmogelijkheden voor de nabije toekomst een kardinaal punt. Die vraag behoeft zeker nadere bespreking.

□

De heer **Ter Beek** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie heeft haar stem aan de motie-Mommersteeg c.s. op stuk nr. 67 (16 400-V) over een versterking van de Europese Politieke Samenwerking niet onthouden. Wij wensen echter de gedachte van het betrekken van de internationale politieke dimensies aan de Europese veiligheid in het EPS-overleg zodanig te interpreteren dat in dat kader wordt gesproken over de politieke mogelijkheden om de Verenigde Staten te bewegen het te voeren veiligheidsbeleid in overeenstem-

ming te brengen met in Europa levende opvattingen en inzichten. Enigerlei ontwikkeling welke door één of meer lid-staten van de EPS zou kunnen worden aangegrepen om de weg te banen naar de opbouw van een systeem van Europese veiligheid rond de Britse en Franse atoommachten, wijzen wij echter van de hand.

Met betrekking tot de motie van de heer Van der Spek op nr. 37 (16 400-V) over het niet medewerken aan gecoördineerde marinepatrouilles wil ik opmerken dat mijn fractie geen moeite heeft met de inhoud van deze motie. De motie spreekt echter uit dat deze zaak ter sprake zou moeten komen in de EG-Ministerraad. Dat achten wij principieel onjuist. Om die reden hebben wij dan ook tegen deze motie gestemd.

□

De heer **Frinking** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie heeft tegen de motie op stuk nr. 17 (16 400-X) met betrekking tot een regeling over gewetensbezwaren van militairen tegen de kernbewapening gestemd, omdat onze lijn steeds is geweest dat, indien interne regelingen functioneren, de noodzaak van het treffen van wettelijke vastgelegde procedures voorschijnt noodzakelijk noch gewenst is. Wordt het probleem groter, dan moet dit opnieuw worden bezien.

In de motie op stuk nr. 35 (16 400-X) is sprake van het beheersen van de uitbreiding van de wapenindustrie in Nederland. Wij hebben tegen deze motie gestemd, omdat wij van mening zijn dat – hoewel wij belang hechten aan een goede beheersing van de omvang van de wapenindustrie in Nederland – de motie niet de aangegeven weg daartoe is. Wij zijn van mening, dat de afhankelijkheid van de wapenindustrie in Nederland op de door ons aangegeven wijze moet worden nagestreefd.

In de motie op stuk nr. 37 (16 400-X) is sprake van gecoördineerde marinepatrouilles buiten het NAVO-gebied. Ook mijn fractie is van opvatting, dat dit geen onderwerp is van beraad in de EG. De raad van de EG moet hierover dus niet worden benaderd. Wij willen er geen misverstand over laten bestaan, dat wij tegenstanders zijn van gecoördineerd marine-optreden, in de huidige omstandigheden, buiten het NAVO-gebied. Bij een daadwerkelijk conflict waarbij onder Nederlandse vlag varende koopvaardij schepen worden gemolesteerd heeft de Koninklijke marine wel een taak. In dat geval zal echter het parlement moeten worden gehoord.

□

De heer **Stemerdink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De PvdA-fractie heeft in vier moties haar visie op het beleid gericht op terugdringing van de rol van de kernwapens neergelegd. In de moties of de stukken nrs. 64, 72 en 73 (16 400-V en X) zijn elementen te vinden die de fractie aanspreken. Mijn fractie heeft echter toch gemeend tegen deze moties te moeten stemmen om geen misverstand te laten bestaan over het door haar in concreto voorgestane beleid, neergelegd in de eigen moties.

Wat betreft de motie op stuk nr. 64 (16 400-V en X) nog het volgende. Het tegen deze motie stemmen mag niet worden uitgelegd als zou bij mijn fractie niet de wens leven dat moet worden gekomen tot afstoting van alle atoombekrachtiging van de Nederlandse krijgsmacht en tot het kernwapenvrij maken van Nederland. De fractie heeft er echter in haar stemgedrag de voorkeur aan gegeven te stemmen voor moties die concreet aangeven hoe dat beleid er in de toekomst uit moet zien.

Voor de standpuntbepaling van degenen in de fractie die op het gebied van kernbewapening een principiële stellingname tot uitdrukking hebben willen brengen verwijs ik naar de stemverklaring van mijn fractiegenoot Knol.

□

De heer **Knol** (PvdA): Mijn fractie heeft tegen de moties van de heer Van der Spek gestemd op de stukken nrs. 34 en 35 (16 400-X).

Wat betreft de motie op stuk nr. 34: tijdens de begrotingsbehandeling van Ontwikkelingssamenwerking heeft mijn fractie de Minister gevraagd te komen met een uitvoerige notitie over het vraagstuk van de gebonden en niet-gebonden hulp. Dit werd toegezegd. Wij vinden het onjuist, voordat wij die notitie hebben ontvangen en erover met de Minister hebben kunnen debatteren, uitspraken te doen.

Tegen de motie, op stuk nr. 35 hebben wij gestemd omdat naar onze mening het dictum niet helemaal juist is. Hier wordt gesteld: 'verzoekt de Regering met de Regeringen van Guinee Bissau en Kaap Verdië in overleg te treden om tot een meerjarenplanning te komen inzake de Nederlandse wederopbouw-hulp en niet tot beëindiging van de bestaande wederopbouw-hulp over te gaan zolang dit overleg niet tot resultaat heeft geleid'. Mijn fractie heeft steeds gezegd dat wederopbouw-hulp eindige hulp is. Hetgeen in het dictum wordt gesteld kan worden uitgelegd

Knol

als: zolang er geen overeenstemming in het overleg is de hulp oneindig. Daarmee zijn wij het niet eens.

□

De heer **Bolkestein** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie heeft haar stem gegeven aan de motie-Van der Spek c.s. op stuk nr. 59 over het Russell-tribunaal. Zij wenst daarbij twee aantekeningen te maken. Wij kunnen ons niet verenigen met een aantal uitspraken, die vervat zijn in de verklaringen van het Russell-tribunaal. Waar gesproken wordt over het Amerikaanse continent denken wij in de eerste plaats en in overwegende mate aan het werelddeel Zuid-Amerika.

□

De heer **Brinkhorst** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie heeft gestemd vóór de motie van de heer Waltmans op stuk 16 400-X, nr. 17, omdat wij van mening zijn dat er een mogelijkheid moet bestaan voor leden van de krijgsmacht om functies te vervullen die geen verband houden met kernwapens. Daaruit mag echter niet worden afgeleid dat wij niet menen dat ook deze militairen te allen tijde hun functie moeten vervullen, zij het dan beperkt tot de niet-kernwapentaken, in geval het onverhoopt komt tot een uitwisseling van slagen waarbij kernwapens betrokken zijn.

Wij hebben tegen de motie van de heer Van der Spek op stuk 16 400-V, nr. 34 gestemd. Dat wil niet zeggen dat wij niet van mening zijn dat de ontbinding van de ontwikkelingshulp een belangrijke zaak is, maar wij vinden dat dit moet gebeuren in relatie met andere geïndustrialiseerde landen. Wij wensen niet bij te dragen aan, bij voorbeeld, vergroting van industriële exporten naar Derde Wereldlanden uit Duitsland, Frankrijk en Engeland ten nadele van de Nederlandse industrie.

Wij hebben tegen de motie van de heren Waltmans en Jansen op stuk 16 400-X, nr. 34 gestemd. Wij zijn van mening dat er aan enigerlei vorm van technologische verbetering met betrekking tot wapensystemen niet valt te ontkomen, hoezeer wij ook betreuren dat de problematiek van de technologie en de voortgaande bewapeningsspiraal steeds meer met elkaar verbonden blijven.

Wij hebben ook tegen de motie van de heer Van der Spek op stuk 16 400-X, nr. 37 gestemd. Wij menen dat in EG-verband niet gesproken kan worden over defensie-aangelegenheden en derhalve ook niet over de vraag of er

gecoördineerde marinepatrouilles moeten plaatsvinden.

Wij hebben voorts gestemd tegen de motie van de heer Van den Bergh op stuk 14 600-X, nr. 40, omdat wij menen dat de concrete uitwerking van de taken die de Nederlandse krijgsmacht moet hebben niet de adequate prioriteit aangeeft. Wij zijn het met de indieners van de motie eens dat er een betere kostenontwikkeling van de wapensystemen moet zijn, dat bij de beperkingen van de overheidsuitgaven Defensie niet buiten beschouwing kan worden gelaten en evenzeer dat internationale samenwerking dient te worden gestimuleerd. Wij vinden echter dat de taakstelling, die in deze motie wordt verwoord, niet de prioriteiten weergeeft die onze fractie voor ogen heeft.

Wij hebben er de voorkeur aan gegeven om voor die moties met betrekking tot El Salvador te stemmen die een genuanceerde benadering aangeven en die de problematiek van El Salvador niet eenzijdig beperken tot de Verenigde Staten alleen.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, de volgende stukken voor kennisgeving aan te nemen:

Verslag Nederlands-Indonesische Conferentie in 1955 en 1956 (12 952);

Brief van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking met een overzicht van de projectgoedkeuring in het kader van de ontwikkelingssamenwerking (13 893, nr. 35);

Brief van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking ten geleide van het toetsingsverslag naar aanleiding van de 15e vergadering van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland-Suriname (13 893, nr. 37);

Brief van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking ten gunste van het toetsingsverslag van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland-Suriname (13 893, nr. 38);

Het rapport over het functioneren van instellingen in Nederland die zich bezighouden met vraagstukken, die verband houden met internationale betrekkingen in het algemeen en vrede en veiligheid in het bijzonder (15 300-V en X, nrs. 105 en 106);

Brief van de Ministers van Buitenlandse Zaken en van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk houdende een uiteenzetting van de Regering met betrekking tot de conclusies en aanbevelingen in het Rapport MacBride (15 571, nr. 23);

Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken over het MacBride-rapport (15 571, nr. 27);

Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken ten geleide van een notitie getiteld 'Samenvatting en evaluatie resultaten 21ste Algemene Conferentie UNESCO op het gebied van informatie en communicatie' (15 571, nr. 28);

Brief van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking houdende antwoorden op vragen van de vaste Commissie voor Ontwikkelingssamenwerking inzake de nota 'Ontwikkelingssamenwerking in wereldeconomisch perspectief' (15 800-V, nr. 99);

Verslag van een mondeling overleg over de situatie Afganistan (15 800-V, nr. 102);

Verslag van een mondeling overleg over het niet doorgaan van het bezoek van de Minister van Buitenlandse Zaken aan Irak (15 800-V, nr. 103);

Verslag van een mondeling overleg over het uitstel van de Europese Raad (15 800-V, nr. 107);

Verslag van een mondeling overleg over de Nederlandse reactie op de van Amerikaanse zijde uitgesproken verlangens ter zake van de verhouding met Iran (15 800-V, nr. 108);

Verslag van een mondeling overleg over de hulpverlening aan Zimbabwe en Nicaragua (15 800-V, nr. 109);

Verslag van een mondeling overleg over de besluiten van de lid-staten van de Europese Gemeenschap ten aanzien van sancties tegen Iran (15 800-V, nr. 110);

Verslag van een mondeling overleg over de recente ontwikkelingen in Suriname (15 800-V, nr. 113);

Verslag van een mondeling overleg over de 2e toetsingsconferentie van het NPV (15 800-V, nr. 123);

Verslag van een mondeling overleg over de situatie in Suriname (16 081, nr. 7);

Verslag van een mondeling overleg over de bijeenkomst van de algemene EG-raad in Luxemburg (16 211, nr. 10);

Verslag van een mondeling overleg over de juridische en uitvoeringstechnische aspecten van de economische sanctiemaatregelen tegen Iran (16 223, nr. 2);

Brief van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking met zijn oordeel over de ingediende moties (15 800-V, nr. 100);

Brief van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking houdende het antwoord op een destijds gestelde kamervraag (15 800-V, nr. 105);

Brief van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking ten geleide van het overzicht van de in het eerste kwartaal 1980 gedane comittingen voor het verlenen van nood- en humanitaire hulp, voor een totaalbedrag van f 12 147 000 (15 800-V, nr. 112);

Voorzitter

Brief van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking ten geleide van een vergelijkend overzicht van de conclusies van de nota 'Ontwikkelingssamenwerking in wereldeconomisch perspectief', het actieprogramma inzake de Nieuwe Internationale Economische Orde (NIEO) en de conclusies van de z.g. Brandt-commissie (15 800-V, nr. 117);

Brief van de Ministers voor Ontwikkelingssamenwerking en van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk houdende inlichtingen over de van 14-21 april 1980 te Parijs gehouden Intergouvernementele Conferentie van UNESCO inzake activiteiten, behoeften en programma's voor ontwikkeling op communicatiegebied (15 800-V, nr. 119);

Brief van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking over het NCO (15 800-V, nr. 122);

Brief van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking ten geleide van een beleidsnotitie, getiteld: 'Internationale Arbeidsverdeling: Bevordering industriële activiteiten in ontwikkelingslanden en structuurverbetering in Nederland' (15 800-V, nr. 124);

Brief van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking ten geleide van een overzicht van de in het tweede kwartaal 1980 gedane committeringen voor het verlenen van nood- en humanitaire hulp (Begrotingspost, categorie III, sub b), voor een totaalbedrag van f 14 687 635 (15 800-V, nr. 125);

Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken ten geleide van de tekst van de Uitvoerbeschikking Iran 1980 met de daarop betrekking hebbende Vrijstellingsbeschikking goederen Iran 1980, alsmede van de Sanctiebeschikking Iran 1980 (16 223, nr. 1);

Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken ten geleide van een notitie inzake de besluitprocedure in de Gemeenschap, door hem toegezegd tijdens het mondeling overleg op 11 juni 1980 met de vaste Cie voor Buitenlandse Zaken (15 800-V, nr. 126);

Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken ten geleide van het verslag bevindingen Nederlandse waarnemers bij verkiezingen 1980 Rhodesië (16 025, nr. 2);

Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken over de moties 16 211, nr. 1 en 2 (16 211, nr. 11);

Verslag betreffende de uitwerking en toepassing van de Verdragen tot oprichting van de EEG en Euratom over het jaar 1979 (16 211, nr. 17);

Verslag van een mondeling overleg over de Nederlandse deelname aan UNIFIL (15 441, nr. 24);

Verslag van een mondeling overleg over de Nederlandse bijdrage aan UNIFIL (15 441, nr. 25);

Verslag van een mondeling overleg over de opslag van VS-defensiemateriaal-bestelling nieuwe onderzeeboot en het verwijderen van VVDM-affiches (15 800, X, nr. 22);

Verslag van een mondeling overleg over het middenkader op de Rijkswerf te Den Helder (15 800, X, nr. 23);

Verslag van een mondeling overleg over de functie Inspectoraat-Generaal der Krijgsmacht (15 800-X, nr. 31);

Verslag van een mondeling overleg over vergaderingen van de Eurogroep en het Defensie Plannen Comité van de NAVO in de week van 12 mei 1980 (15 800-X, nr. 33);

Verslag over het mondeling overleg over gewetensbezwaren van (beroeps)militairen tegen kernbewapening (15 800-X, nr. 35);

Verslag over het mondeling overleg over het functioneren van het Inspectoraat-Generaal der Krijgsmacht (15 800-X, nr. 36);

Verslag over een mondeling overleg over een aantal stukken betreffende personeelsbeleid (15 800-X, nr. 37);

Verslag over een mondeling verslag over de aanvulling en vervanging van jagerbommenwerpers van de Koninklijke Luchtmacht (15 800-X, nr. 38);

Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken en van Defensie ten geleide van een nieuwe rapportage (periode 3-9-1979 tot heden) inzake Nederlandse deelname aan de VN-vredesmacht in Libanon (15 441, nr. 23);

Brief van de Minister en de Staatssecretaris van Defensie over het dienstplichtbeleid (15 800-X, nr. 25);

Brief van de Minister van Defensie inzake een beslissing die hij genomen zou hebben over de aanschaf van 30 nieuwe F-16 vliegtuigen, alsmede argumentatie en achtergronden daarvan (15 800-X, nr. 26);

Brief van de Staatssecretaris van Defensie houdende enkele opmerkingen over het personeelsbeleid militairen in het algemeen (15 800-X, nr. 27);

Brief van de Staatssecretaris van Defensie ten geleide van de voorkeursbehandeling (ex-)dienstplichtigen bij de vervulling van burgerfuncties bij het Ministerie van Defensie (15 800-X, nr. 28);

Brief van de Staatssecretaris van Defensie ten geleide van statistieken over 1975 t/m 1979 betreffende gewetensbezwaarden (15 800-X, nr. 29);

Brief van de Staatssecretaris van Defensie ten geleide van enige statistieken betreffende de resultaten van de keuring voor de dienstplicht in het jaar 1978 (15 800-X, nr. 32);

Brief van de Minister van Defensie houdende antwoord op vragen, gesteld n.a.v. het Situatierapport 'Koninklijke Luchtmacht' (15 800-X, nr. 39);

Brief van de Staatssecretaris van Defensie ten geleide van de door de Commissie Toekomst Bronbeek uitgebrachte rapport over de toekomst van het Koninklijk Tehuis voor oudmilitairen 'Bronbeek' te Arnhem (15 800-X, nr. 41);

Brief van de Minister van Defensie waarin hij kennis geeft van de ondertekening van een overeenkomst, waarbij Nederland 25 F-104-G Starfighters straalvliegtuigen van de Koninklijke Luchtmacht aan Turkije overdraagt (15 800-X, nr. 42).

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Wijziging van de Wet Rechtsbijstand aan on- en minvermogenden en van enkele artikelen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (16 493)**

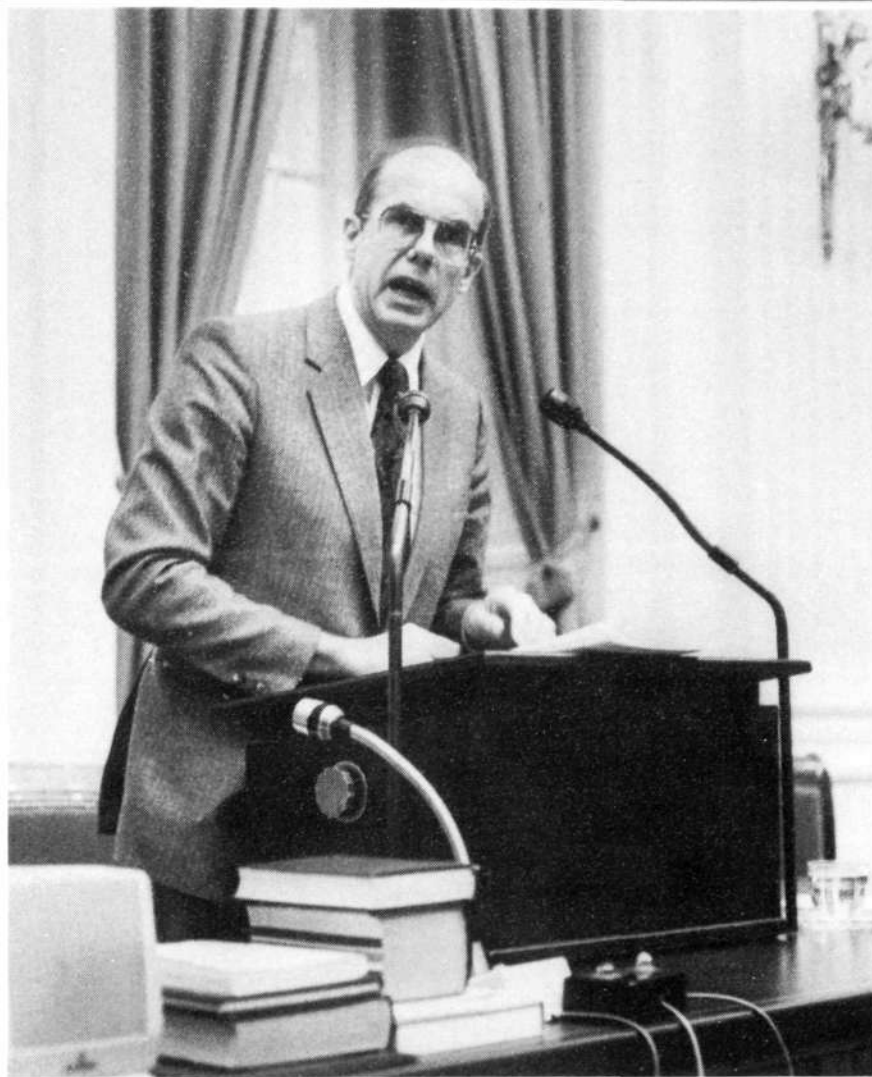
en van de motie-Buikema en Tripels over de eigen bijdrage voor rechtsbijstand (16 493, nr. 14).

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

Minister De Ruiter: Mijnheer de Voorzitter! Graag wil ik antwoorden op al datgene wat van de zijde van de Kamer in eerste termijn over dit wetsontwerp is aangevoerd. Het is juist, dat wij hier staan voor een wetsontwerp dat een periode beoogt te overbruggen tussen nu en de totstandkoming van een wet die nu in de vorm van een voorontwerp is gepubliceerd, namelijk de wet op de gefinancierde rechtshulp. Wij zullen bij enkele onderwerpen moeten zeggen, dat zij van een zodanige aard zijn dat zij beter in de toekomst kunnen worden geregeld dan op dit moment. Ik hecht eraan te benadrukken dat wij met dit wetsontwerp een zekere overbruggingswetgeving tot stand willen brengen.

Een enkel woord over het doel van het wetsontwerp. Een eerste doel is de grenzen voor de toevoeging, in een meer moderne terminologie de grenzen voor de toelating tot gefinancierde

Minister De Ruiter (Justitie)

rechtshulp, te uniformeren. Uit de overgelegde gegevens blijkt duidelijk, dat de door de verschillende bureaus gehanteerde grenzen zodanig uiteenlopen dat dit als onaanvaardbaar moet worden beschouwd. Er is een duidelijke reden voor uniformiteit.

Een tweede doel is de groei van de kosten van de gefinancierde rechtshulp in te dammen. Ik merk op, dat ik hier niet voor wegloop, omdat het perspectief waarin deze doelstelling is gesteld naar mijn mening een heel goed en juist perspectief is. Natuurlijk gaat het er niet om, op onaanvaardbare wijze inbreuken te maken op de goede kanten van de ontstane praktijk. Het gaat erom, ter wille van de toekomstige, gezonde rechtshulp de ongelimiteerde groei in te dammen.

Wij leven in een tijd waarin wij de grenzen van deze groei in de gaten moeten houden. Zouden wij dat niet

doen, dan zou het geld voor deze hulp niet terecht komen bij de mensen die het juist nodig hebben. Het goed 'gefinancierde rechtshulp' zou dan terecht kunnen komen bij mensen die daarvoor minder in aanmerking komen, omdat zij dit zelf wel kunnen betalen. Ik geloof dat dit een zeer legitiem en noodzakelijk doel is. Het gaat niet sec om het indammen van de kosten als zodanig, het gaat om het wijdere doel: het gezond houden van de rechtshulp ten behoeve van degenen die daar aanspraak op kunnen maken. Ik heb overigens geconstateerd, dat deze doelstellingen ook niet zijn bestreden.

Het wetsontwerp zelf is wel bestreden, waarbij het vooral om twee punten ging. Deze punten hebben niet alleen in de Kamer maar ook in rechtshulppland erbuiten veel kritiek onderzonden. Het gaat in de eerste plaats om de structuur van deze wetgeving.

De structuur die wij hadden gekozen was: maak een wettelijke basis voor de eigen bijdrage en regel inhoudelijk de materie verder in een algemene maatregel van bestuur. Van vrijwel alle zijden is de wens geuit de hoofdlijnen van de bepalingen met name met betrekking tot de inkomensgrenzen voor de eigen bijdrage in de wet zelf op te nemen.

Een tweede punt van discussie is duidelijk geweest de hoogte van de grens, en vanuit de Kamer hebben verschillende sprekers gepleit voor een zekere verhoging van die grens, waarbij veelal als een soort richtpunt is gebruikt de grens voor de verplichte ziekenfondsverzekering.

Dit alles nog eens overwogen hebbend, hebben wij in de afgelopen dagen gewerkt aan een wijziging van ons wetsontwerp, welke wijziging inmiddels de Kamer heeft bereikt. Daarin is een aantal gedachten ontwikkeld, die ik nu nader uiteen zal zetten, maar ten aanzien waarvan ik voorop wil stellen dat ik zeer hoop dat daarmee in grote lijnen een duidelijke basis voor aanvaarding van dit wetsontwerp zal zijn gelegd.

Het lijkt mij goed, te proberen iets meer in het algemeen uiteen te zetten, hoe de situatie is geworden, zoals zij is, kortom, welke ontwikkelingen op het gebied van de rechtshulp de laatste tien jaren hebben plaatsgevonden. Over een ding zijn wij het allen eens: Het aantal rechtshulpverleners en ook het aantal van degenen die op hen een beroep doen voor hulp zijn sterk toegenomen. Nieuwe verschijnselen waren rechtswinkels, bureaus voor rechtshulp nieuwe stijl en advocatencollectieven; ik weet dat ik met deze opsomming nog lang niet volledig ben.

De opkomst en de vermeerdering zijn niet ontstaan in een soort luchtledig. Er was een duidelijke voedingsbodem in Nederland – ook wel genoemd, een leemte in de rechtshulp – die erop neerkwam dat de behoefte aan gemakkelijk toegankelijke en betaalbare rechtshulp in Nederland groter was dan die welke tot dan toe werd geboden.

Deze nieuwe instellingen op het gebied van de rechtshulp voorzagen duidelijk in een behoefte van betere toegankelijkheid. Ik wil erop wijzen dat die toegankelijkheid vooral voor eenvoudige adviezen is verbeterd.

De groei van de vraag naar rechtshulp – de heer Tripels heeft hieraan beschouwingen gewijd en vragen over gesteld – is veroorzaakt door en te verklaren uit dezelfde omstandigheden.

De Ruiter

De grotere toegankelijkheid tot de rechtshulp heeft weer – zo gaat dat meestal met grote toegankelijkheid – haar eigen vraag opgeroepen. Er is echter ook iets met de Nederlandse burgers gebeurd. Men zou kunnen stellen, dat zij zich over het algemeen meer bewust zijn geworden van rechten en van de door de Nederlandse wetgevers aangereikte procedures om die rechten ook te realiseren. Dat effect wordt weer versterkt door de inhoud van de Nederlandse wetgeving, waarin bijna altijd het element 'rechtsbescherming' een belangrijke rol speelt. Wij hebben dus een aantal elkaar onderling versterkende gezichtspunten, die de explosieve groei in de vraag kunnen verklaren.

Ik heb opgevangen dat het onheil, dat de vraag naar rechtshulp zo doet toenemen, door de overheid zelf is veroorzaakt. Dat lijkt mij een tamelijk oneigenlijke aanduiding van deze zaak. Het is niet zozeer het onheil dat de overheid veroorzaakt, maar het zijn vooral de rechten die door de overheid in allerlei wetten, ook in de welzijns-wetgeving, aan de burgers worden toegekend. Over de toekenning van die rechten kunnen geschillen ontstaan, maar dan reikt de overheid ook nog procedures aan om die geschillen tot een oplossing te brengen. Dat is niet zozeer onheil van de overheid, maar het zijn als het ware schaduwkanten van op zich zelf zeer goede door de overheid geregelde zaken, zoals wij die in onze moderne welvaartsstaat tegenkomen.

De heer **Bakker** (CPN): *Wie zei dat dan?*

Minister **De Ruiter**: Ik wil het preciese citaat graag in tweede termijn leveren. Het schoot mij nu te binnen dat ik daarover iets wilde zeggen. Los van de vraag tegen wie het precies is gericht, meen ik dat wij goed moeten inzien, dat de toegenomen vraag naar rechtshulp een kant is van op zich zelf toe te juichen ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen, die de grootste organisatorische problemen voor ons waren toen wij met deze wetgeving begonnen, hebben zich voorgedaan binnen oud, niet aangepaste wettelijke kaders. Wij hadden autonome bureaus voor consultatie die per arrondissement toevoegingsgrenzen konden vaststellen en dit ook deden.

In het algemeen was de situatie toen de tegenwoordige wet inzake de rechtsbijstand aan on- en minvermogens tot stand kwam, kleinschalig en overzichtelijk. In die kleinschalige

en overzichtelijke situatie en door de daarbij behorende organisatorische opbouw zijn de ontwikkelingen gekomen en hebben de nodige problemen gegeven.

Ik wil daarbij nog wijzen op de politieke discussie over de rechtshulp waarin het probleem nog eens heel scherp is gesteld. Dit geheel heeft ons tot het inzicht gebracht, dat een zekere normering door de wetgever nodig zou zijn.

Ik moet toegeven, dat achteraf beschouwd – zo heeft de heer Van Dis uit naam van de heer Abma gesteld – het idee van normering door de wetgever wellicht eerder had kunnen worden opgevat. Het is echter niet zo, dus zullen wij het moeten doen met datgene wat wij vandaag ter tafel hebben.

Ik heb, mijnheer de Voorzitter, nog een opmerking over de kostenbeheersing. Ik hoop, dat wij het er in deze Kamer over eens kunnen worden, dat ook de rechtshulp niet buiten de prioriteitstelling van de overheidstaken kan worden gelaten. Het is daarom zaak te zoeken naar een systeem waarbij aanvaardbare grenzen worden gesteld. Ik zal omschrijven wat wij onder 'aanvaardbaar' verstaan.

Het betekent dat er geen drempels mogen worden opgeworpen waarmee de bestaande toegankelijkheid weer ongedaan wordt gemaakt en ook, dat wij rekening moeten houden met het bijzondere karakter van de rechtshulp, dat hieruit bestaat dat de vraag incidenteel ontstaat en dus ook de kosten incidenteel opkomen. Die kosten kunnen voor een betalende cliënt dan ook heel hoog zijn.

Denken wij aan een prioriteitstelling, dan is het niet verantwoord, hogere inkomens op gelijke wijze in de door de overheid gefinancierde rechtshulp te laten meedelen als de lagere. Ik wil het eenvoudig zo stellen: wie de kosten van de door hem nodig geachte rechtshulp zelf kan betalen, moet dat in het algemeen ook doen. De overheid behoeft voor hem deze voorzieningen niet gratis of tegen een bepaalde bijdrage ter beschikking te stellen. Ik geloof niet dat hierdoor, zoals de heer Van der Spek het zei, een verarming plaatsvindt. Wij proberen de praktijk, waar de grenzen van de redelijkheid werden overschreden, weer terug te brengen tot hetgeen wij redelijk achten.

Vandaar, dat wij nog eens moesten nadenken wat nu precies die redelijke grenzen zijn. Ik wil eerst de meest algemene grens noemen. Tot nu toe heeft die naar mijn mening nog weinig aandacht gekregen. Ten opzichte van de

eerste lijnsrechtshulp, te verlenen door de bureaus voor rechtshulp, wordt geen enkele grens gesteld. Met andere woorden, die eerste lijnsrechtshulp – het is uitdrukkelijk de taak van de bureaus voor rechtshulp die te verlenen – is geheel gratis voor iedereen. Wij praten dus eigenlijk alleen over de gevallen die het bureau niet zelf kan afhandelen en waarin een rechtshulpverlener van buiten moet worden ingeschakeld door een toevoeging.

Ik ben tot de conclusie gekomen, dat het mogelijk is, en gegeven de wensen van de Kamer ook wel aangewezen, de grenzen die wij hierbij willen stellen in de wet op te nemen.

In de tweede nota van wijziging kan men lezen hoe dat is gedacht. Ik wil erop wijzen dat niet alles wat de financiële component van de beslissing van een bureau voor rechtshulp betreft in de wet behoeft te worden opgenomen. Bepaalde uitwerkingen kunnen beter gebeuren in een algemene maatregel van bestuur, maar de grote principiële lijnen kunnen op deze manier in de wet komen te staan.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb gekozen voor een tamelijk overzichtelijk systeem waarbij in de wet bedragen worden genoemd; er wordt geen aansluiting gezocht bij zekere begrippen elders. Boven het bedrag van 2000 gulden netto per maand kan een stapsgewijs oplopende bijdrage worden geheven. Onder dat bedrag is de rechtshulp geheel kosteloos; boven de grens van 2500 gulden netto per maand is het stelsel niet meer van toepassing.

Ik meen hiermee de essentie van de opmerkingen en van de amendementen van de heren Kosto en Buikema te hebben gegrepen. Ik hoop dat zij dat ook vinden. Het stelsel is nu iets meer uitgewerkt dan ik aanvankelijk had voorgesteld. Het gaat al wat meer in de richting van een meer verfijnd stelsel zoals dat in het voorontwerp is voorzien. Wij hopen vurig – er wordt hard aan gewerkt – dat dit voorontwerp nog voor mei zal kunnen worden ingediend.

De heer **Kosto** (PvdA): Ik wil nu reeds opmerken dat ik waardering heb voor het feit dat de Minister aan de wensen van de Kamer is tegemoet gekomen, maar heeft zijn wijzigingsvoorstel ook nog wijzigingen gebracht in de algemene maatregel van bestuur waarvan de Minister ons de essentie heeft meegedeeld?

Minister **De Ruiter**: Jazeker. Ik zal ze naar voren brengen in het vervolg van mijn betoog. In het ontwerp, dat later

zal worden ingediend, worden de figuren van het verminderd tarief en de beslissing graties admittie afgeschaft. Dat alles wordt in een ander jasje gestoken.

Vervolgens wil ik ingaan op de toevoegingsnormen, zoals die nu in de wet zouden kunnen worden opgenomen. Het gaat hierbij om de hoogte van de norm in absolute zin, maar de vraag is hoe dit moet worden gerealiseerd en of het moet worden gekoppeld aan andere normen. Daarbij valt te denken aan het minimumloon of aan een normering krachtens de Algemene Bijstandswet waarbij dan een bepaalde vermenigvuldigingsfactor moet worden gehanteerd. Wij denken echter dat het duidelijker is, met een rond bedrag te werken dat 1,5 maal het minimumloon benadert. Het bedrag komt ook in de buurt van de grens van de verplichte ziekenfondsverzekering.

Mevrouw Beckers heeft erop gewezen – en ik heb dat in mijn oren geknoopt – dat het redelijk is er rekening mee te houden dat degenen, die verplicht verzekerd zijn, daarvoor niet onaanzienlijke bedragen betalen. Ook de lagere-inkomenstrekken moeten daar fors voor betalen. Daarom vinden wij het juist een bedrag van 2000 gulden netto per maand te hanteren, omdat dit bedrag juist onder de ziekenfondsverzekeringsgrens ligt.

Ook om een meer algemene reden denken wij dat het beter is, een zelfstandige grens – in guldens uitgedrukt – te noemen.

Het zonder meer overnemen van in andere wetten geldende normen voor de vaststelling van de financiële draagkracht zou tekort kunnen doen aan het eigen karakter van de voorziening van gefinancierde rechtsbijstand. Vandaar dat er geen koppeling is gemaakt, maar nominale bedragen worden genoemd.

Ik heb al gesproken over de hoogte van de grenzen. De heer Kosto heeft gevraagd, of dit niet moet worden voorgelegd aan de interdepartementale commissie Inkomensprijzen, de commissie-Burger. Ik geloof dat dit niet het geval is. De commissie richt zich vooral op subsidie- en tariefsregelingen, die een duurzaam karakter hebben voor degenen, die ervan genieten, terwijl de rechtshulp daarentegen incidenteel is in individuele gevallen. Hierover is contact met de voorzitter van de commissie geweest. Ook deze was van mening dat het ontwerp de commissie niet behoefte te passeren. Overigens heeft de commissie eerst enkele

dagen geleden voor het eerst vergaderd.

Vanzelfsprekend zijn in het verband van een stelsel, dat inkomensgrenzen wil aangeven, ook aftrekposten van belang. Allereerst wil ik een enkele opmerking maken over de huuraf trek. Daarbij wil ik voorop stellen, dat in het ontwerp het advies van de commissie-Schaafsma is gevolgd. Dat levert inderdaad op een verschil met wat door de bureaus meestal werd toegepast. Het stelsel van veel bureaus was dat huren van boven de f 180 per maand werden afgetrokken tot aan f 600. Het stelsel dat ik voorstel, is dat de woonlasten worden afgetrokken als zij 20 procent van het inkomen te boven gaan tot een maximum van f 600.

Ik vind dat woonlasten alleen moeten worden afgetrokken, als zij een duidelijk excessief karakter dragen. In zoverre is dat ook redelijk. Als zij geen excessief karakter dragen, zijn dit kosten van levensonderhoud. Het is niet goed het gehele inkomen in gedachten door deze aftrekposten op te maken en aldus het stelsel van eigen bijdragen enigszins uit te hollen. In het algemeen wil ik zeggen dat wij niet tegelijkertijd zowel de grenzen voor de toelating moeten verhogen, als ook de correctiefactoren moeten bijstellen.

Een soortgelijke opmerking – welke wellicht nog welsprekender is – wil ik maken over het in rekening brengen van het kindertal. Op dit punt hebben wij ook het advies van de commissie-Schaafsma gevolgd. Dat hebben wij vooral gedaan op grond van de motivering dat, als per kind een aftrekpost in de inkomensberekening wordt meegeteld, dan ook de kinderbijslag bij het inkomen moet worden meegeteld. Het netto-effect zal daardoor gering worden. Ter wille van de werkbaarheid hebben wij beide buiten beschouwing willen laten, zowel de kinderbijslag als een aftrek per kind. Ik wil graag toezeggen in de ongetwijfeld nog wat meer verfijnde regeling, zoals deze in de Wet op de rechtshulp zal komen, dit punt nog eens te bezien.

Voorts is er het punt van het eventueel vrijlaten van een deel van het vermogen van degene, die om kosteloze rechtsbijstand vraag. Ik wil er met een zekere nadruk op wijzen dat het advies van de commissie-Schaafsma pas werd ontvangen, nadat het concept van de algemene maatregel van bestuur al klaar was. In mijn mededeling aan de Kamer heb ik natuurlijk geen ander standpunt willen en kunnen innemen dan het standpunt, dat is verwoord in het stuk dat naar de Raad van State is gegaan. Na ontvangst van het

rapport van de commissie-Schaafsma heb ik dit opnieuw overwogen. Ik ben van plan ter zake van die vermogensnormen het rapport van de commissie-Schaafsma te volgen.

Ter zake van de waardering van de echtelijke woning in dit geheel komt er nog een advies van de commissie-Schaafsma. Dat zal ik uiteraard bij de beslissing op dat punt mee laten wegen.

Nog een enkel woord over het verminderd tarief. Ik denk dat in de hele verhouding tussen eigen bijdrage en verminderd tarief het nu door mij voorgestelde systeem duidelijk is. Een vraag, zoals neergelegd in de motie van de heer Buikema, wordt erdoor beantwoord. Het is op het ogenblik bijzonder ingewikkeld om het verminderd tarief helemaal uit de wet weg te schrijven. Daarvoor zou een vrij omvangrijke operatie nodig zijn, inclusief een ingreep in het wetboek van burgerlijke rechtsvordering. Ik wil het dus handhaven, maar ik heb het begrip 'verminderd tarief' wel uit deze wet gehaald.

Wat in deze wet 'eigen bijdrage' is, heb ik eenvoudig bij wijze van wetsduiding gemaakt tot: verminderd tarief in de zin van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering. Dat heeft tot gevolg dat wij een in geld uitgedrukt duidelijk geheel van stappen krijgen, zodat de justitiabele zich niet behoeft te verdiepen in begrippen als 'verminderd tarief'. Ik denk dat dat een voordeel is.

In vele stukken en in de bijdragen van met name de heren Buikema en Tripels heeft de inning van de eigen bijdrage een rol gespeeld. Ik ontveins me niet, dat er door de betrokkenen te ener zijde, namelijk de balie, nogal bezwaar tegen is gemaakt. Daarom wil ik er nog nader op ingaan.

Degene, die met de inning van de eigen bijdrage wordt belast, ontvangt een zekere tegemoetkoming, doordat er een toeslag zal worden gegeven op de toevoegingsvergoedingen voor de kosten en het risico van het innen. Het wordt uiteraard geen kapitaal bedrag, maar de toeslag zal over het geheel genomen het risico toch kunnen dekken. Ik wil ook nog even wijzen op de versnelde inningsprocedure, waarin de wet voorziet.

Er zijn ook andere argumenten aangevoerd voor deze inning. Deze komen echter voort vanuit een negatieve redenering. De griffies en ook de bureaus voor rechtshulp zijn hiervoor beslist onvoldoende toegerust. Het zou bijzonder jammer zijn – het gaat hier toch al om niet al te grote bedragen –

De Ruiter

indien wij een incasso-apparaat in het leven zouden moeten roepen, waardoor het financiële voordeel weer grotendeels verloren zou gaan. Een raadsman is echt wel ingesteld op het innen van bedragen bij zijn cliënten, omdat hij in het algemeen ook wel betalende cliënten heeft, geregeld voorschotten vraagt etc.

Ten slotte leven wij – nu nog – onder het regime van schriftelijke toevoegingen. In die gevallen is de raadsman de enige, die een effectieve relatie met de cliënt heeft. In antwoord op vragen van de heer Tripels wil ik hieraan nog toevoegen, dat de raadsman ook een aantal zekerheden heeft. Hij kan bij wijze van voorschot heffen, er is de reeds genoemde inningsprocedure – dit laatste is alleen nodig, indien er nog geen voorschot is betaald – en de ook al genoemde toeslag. Naar mijn mening is er dus geen speciaal fonds in de geest van de verkeerswetgeving nodig. Dit fonds draagt de welluidende naam WAM.

Onder andere door de heren Kosto, Bakker en Van der Spek zijn bezwaren naar voren gebracht die meer in het psychologische of gevoelsmatige vlak liggen. Zij zeggen namelijk dat de inning door de raadsman de relatie tot zijn cliënt te zeer belast. Dat zou vooral gelden bij de sociale advocatuur. Enig begrip voor deze gedachtengang is naar mijn mening wel op te brengen, maar wij moeten hiervoor toch niet een uitzondering maken.

De vragen liggen in dezen niet anders dan bij de advocatuur in het algemeen, omdat hier gesproken wordt over bijdragen die moeten worden geheven van cliënten die deze bijdrage kunnen betalen. Wanneer wij dat uit het oog verliezen, dan raken wij de grond onder de voeten kwijt. Wanneer wij dat in het oog houden, dan moeten wij vasthouden aan de inning van de bedragen door de raadsman, ongeacht de aard van een bepaalde advocatenkantoor of de doorsnee-clieënten die daar komen.

De heer Kosto heeft hierbij de door hem ingediende en door de Kamer aanvaarde motie aan de orde gesteld. Die motie behelsde in feite een wat andere vraagstelling. Voor de duidelijkheid roep ik in herinnering dat het toenging om het niet per 1 januari doorgaan van de trendmatige verhoging van de toevoegingsbedragen.

Ik benadruk dat ik toentertijd heb opgemerkt dat de gefinancierde rechtsbijstand niet door de overheid in het leven is geroepen om aan zekere aantallen advocaten een inkomen te ga-

randeren, maar dat het een voorziening voor de burgers, de cliënten is. Daarbij spelen de rechtshulpverleners natuurlijk een essentiële rol. Wij moeten de zaak echter niet omkeren.

De Kamer heeft de motie van de heer Kosto aanvaard, zoals ik reeds zei. Intussen hebben wij het overleg met de Nederlandse Orde van Advocaten, met de Vereniging voor Rechtshulp en met het LOK gestart om te bezien op welke wijze wij de motie het beste kunnen uitvoeren.

Vervolgens zal ik enige aandacht schenken aan de effecten die het voorstel zal hebben op de kosten van de rechtshulp. In alle duidelijkheid moet ik zeggen dat nooit 100% zeker is aan te geven om welke bedragen het zal gaan, omdat het immers om de toekomst gaat. Wij kunnen de orde van grootte echter wel enigszins aangeven. Schattenderwijze zijn wij ervan uitgegaan dat door het aanvankelijke voorstel de toevoegingskosten ongeveer f 10 miljoen lager zouden liggen. Dat zou betekenen dat de stijging f 10 miljoen kleiner is dan zij anders zou zijn geweest. In de gewijzigde versie – die nu op tafel ligt – moeten wij uitgaan van een bedrag in de orde van grootte van f 7,5 à f 8 miljoen.

Mede in antwoord op een opmerking van de heer Kosto wijs ik erop dat de verhouding tussen hetgeen wij hier bespreken en de heroverwegingsoperatie waartoe het kabinet heeft besloten en waarin de rechtshulp is genoemd, zodanig is dat tot de heroverwegingsoperatie is besloten vanwege het ontbreken van een eigen-bijdrage-regeling. Hetgeen wij nu aan het doen zijn, zal bij die heroverwegingsoperatie worden betrokken. De grondslag voor het opnemen van de rechtshulp in de heroverwegingsoperatie was dat hetgeen wij nu invoeren, er tot op dit moment niet is.

De heer Kosto (PvdA): Ik begrijp dat dit eigenlijk de heroverwegingsoperatie is, dan wel die overbodig maakt.

Minister De Ruiter: Dat zal afhangen van de heroverwegingsoperatie. Wellicht komen daarbij nog andere facetten aan de orde. Het gaat per slot van rekening om een nog zeer prille zaak. Wanneer de heroverwegingsoperatie puur wordt beperkt tot een eigen-bijdrage-regeling, dan zou de zaak al bij voorbaat zijn ingevuld. Ik kan dat echter niet van tevoren overzien. Hoe wij het nu ook willen omschrijven, datgene wat wij hier doen is al een invulling – geheel of ten dele – van de heroverwegingsoperatie.

De heer Kosto (PvdA): Zou deze invulling – onverhoopt, in de ogen van het kabinet – slechts ten dele plaatsvinden, moet dan worden verwacht dat u na aanneming van dit wetsontwerp met een wetswijziging komt om de grenzen weer bij te stellen? Hoe moet ik mij dat voorstellen? Of zoekt u de oplossing in een algemene maatregel van bestuur?

Minister De Ruiter: De vraag ligt voor de hand. In de loop van mijn betoog zullen nog een aantal opmerkingen voorkomen over andere ideeën die ook door verschillende sprekers in dit debat zijn geuit over hetgeen men nog meer zou kunnen doen om het doel, het in de hand houden van de explosieve groei, te bereiken. Buiten de regeling die wij nu bespreken, is er echt nog stof genoeg om over na te denken. Dat zal heel belangrijk zijn.

Ik hoop dat de Kamer wel van mij wil aannemen dat het natuurlijk niet de bedoeling is dat het resultaat van een zekere overeenstemming op dit punt binnen de kortste keren weer op de tocht zou komen te staan. Omdat wij nog maar net met die heroverwegingsoperatie zijn begonnen, moet ik hier toch als principe uitspreken dat datgene waarmee wij nu bezig zijn een inbreng is in die heroverwegingsoperatie.

De heer Kosto (PvdA): Bent u zich bewust van het feit dat uit de heroverweging op andere terreinen op het sociale gebied juist een verhoogde vraag naar rechtshulp zou kunnen voortvloeien?

Minister De Ruiter: Dat is op zich zelf helemaal niet ondenkbaar. De kwestie met heroverwegen is nu eenmaal dat men niet alleen veranderingen overweegt, maar ook effecten daarvan. Wij zullen dit eenvoudig moeten afwachten.

Mijnheer de Voorzitter! Ik was toch echt in ernst aan het betogen dat er ook andere denkbeelden zijn die, zij het niet vandaag – zij zijn van geheel andere aard – toch overwogen zullen moeten worden om te bezien of wij op het gebied van de rechtshulp, met name op het gebied van de vraag naar rechtshulp, niet iets zullen moeten doen.

De heer Buikema en mevrouw Beckers hebben gepleit vóór een vereenvoudiging van procedures. Genoemd zijn de consumenten- en de echtscheidingsprocedure. Ik wil hierover graag nadenken; ik meen ook dat dat nodig is. Op dit moment kan ik hierover nog niet een duidelijk standpunt ontwikke-

De Ruiter

len omdat ik er niet helemaal zeker van ben welke belangen wij daarmee wellicht weer op de tocht zouden zetten.

Ik wil ook waarschuwen voor een overdreven denkbeeld van het effect van het weglaten van bij voorbeeld verplichte vertegenwoordiging bij een procedure, omdat dat veelal de inspanning aan de kant van de rechterlijke macht, met name bij de equipage op de griffie, veel zwaarder kan maken: dan zal iemand die juridisch niet geschoold is en die toch met een soort proces, een verzoek om een beslissing, bij de rechter komt toch vaak moeten worden geholpen om zijn verzoek althans in een vorm over te dragen waarin de rechter erover kan oordelen. Ik zeg dit met name omdat wij op dit gebied ten aanzien van de consumentenprocedure al een heel stuk denkwerk hebben verricht. Mijn conclusie daaruit was niet dat daardoor het geheel zo veel goedkoper zou worden.

Ik wil graag de hoofdlijn, los van de voorbeelden, overnemen, zij komt erop neer dat wij in Nederland er aan toe zijn, te bezien of door een vereenvoudiging van procedures, een vereenvoudiging van toegang tot de rechter niet ook de vraag naar rechtshulp enigszins kan worden ingedamd. Dit is een denkbeeld dat wellicht lange tijd zal vergen om te worden uitgewerkt. Hierbij zal toch altijd moeten worden voldaan aan minimumeisen van bescherming van de justitiabele.

Het denkbeeld van mevrouw Beckers, tot een betere taakafbakening te komen tussen de bureaus voor Rechtshulp en andere verleners van rechtshulp zou inderdaad enige besparing kunnen opleveren. Wij zijn daarmee ook bezig. Een aantal van de verleners van rechtshulp vallen al 'onder de hoede' van de Bureaus voor Rechtshulp, omdat hierbij al lang niet meer alleen advocaten zijn betrokken maar ook deurwaarders en notarissen. In de nieuwe organisatie, gekozen in de ontwerp-Wet op de Rechtshulp zal dit op nog veel grotere schaal kunnen gebeuren.

Voor dit moment hebben wij vooral zicht op de vraag naar afbakening ten opzichte van de sociale raadslieden. Dit is een vraag die steeds boven komt. Er wordt aan gewerkt dat wij die taakafbakening zo goed mogelijk doen. Ik verwacht hier overigens geen wereld aan voordelen van, omdat het, wat dit aangaat, op dit moment niet zo vreselijk slecht loopt naar mijn indruk.

Mijnheer de Voorzitter! Tot slot kom ik tot een aantal opmerkingen die we

onder het hoofdje 'diversen' zouden kunnen rangschikken.

De heer Tripels heeft een amendement ingediend op artikel 9. Wij menen dat de betere formulering die hij voorstelt, moet worden overgenomen. Vandaar dat deze in de nota van wijzigingen is verwerkt.

Iets anders ligt het met het amendement van de heer Tripels op artikel 25a, ertoe strekkende dat de versnelde inningsmogelijkheid ook zou moeten gelden voor kosten die de raadsman voorschiet voor getuigen, deskundigen, tolken en vertalingen. Ik denk dat de tolken apart gehouden moeten worden, omdat daarvoor langs andere weg een regeling wordt voorbereid. Voor de overige onderwerpen zou ik willen bepleiten dat die wijziging wordt overwogen in het kader van de Wet Tarieven Burgerlijke Zaken. Daar horen zij thuis en uit dien hoofde zou ik niet graag zien dat dit amendement door de Kamer zou worden aangenomen.

Op vragen van verschillende zijden – ik noem de heren Buikema, Tripels en Kosto – over het niveau van de toevoegingsvergoeding en de eventuele bevrozing daarvan, wil ik het volgende mededelen. Er is een advies te verwachten van de Commissie-Schaafsma over de differentiatie in de tarieven en ik zou dit advies willen afwachten.

Ik heb de heer Kosto al geantwoord op zijn vragen over zijn motie...

De heer Kosto (PvdA): Ik heb nu geen motie ingediend!

Minister De Ruiter: Ik bedoel de motie bij het vorige debat, mijnheer Kosto, die ik hier in mijn tekst weer aantref, vandaar dat ik haar even releveer.

Mevrouw Beckers heeft gevraagd naar een hardheidsclausule. Ik kan haar toezeggen, dat in de algemene maatregel van bestuur een duidelijke hardheidsclausule zal worden opgenomen.

Ten slotte wil ik opmerken, mijnheer de Voorzitter, dat in de tweede nota van wijziging – die, voor wat betreft de feitelijke vervaardiging ervan, onder een zekere druk tot stand is gekomen – enkele verschrijvingen zijn opgetreden. Deze zijn mij van diverse zijden onder de ogen gebracht. Ik hoop dat er snel een gewijzigde versie van het tot nu toe nog gestencilde stuk beschikbaar zal zijn. Ik zal deze verschrijvingen thans niet opsommen; dat is geen aangenaam werk.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De Voorzitter: Ik wil even met de Kamer overleggen over de orde. Ik ben enigszins in verlegenheid gebracht, in de eerste plaats door het feit dat de Minister korter heeft gesproken dan hij had aangekondigd. Dit is in zekere zin een tegenvaller, want nu ben ik plotseling geconfronteerd met een cesuur in de behandeling. In de tweede plaats is er een verzoek van tenminste één lid om nu even te schorsen voor beraad, in het bijzonder over de nota van wijziging. Daarop was ik niet voorbereid. Ik heb nu laten waarschuwen om aan het volgende wetsontwerp te beginnen. Ik moet de Kamer dringend vragen, in een volgend geval mij niet plotseling zo onverwachts te overvallen. Misschien zijn de sprekers bij het volgende onderwerp hierop niet voorbereid.

De heer Kosto (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof niet, met alle respect, dat er veel ruimte is om de Kamer iets te verwijten. Wij hebben een tweede nota van wijzigingen gekregen, waarvan de Minister zojuist zelf opmerkte dat zij nog onvolkomen is...

De Voorzitter: Ik zeg niet dat het onjuist is, nu een schorsing te vragen. Het is onjuist, mij nu pas ervan in kennis te stellen dat er schorsing gevraagd wordt. Dit had mij om 14.00 uur ook gevraagd kunnen worden. Dan had ik voorbereidingen kunnen treffen. Dat is het punt, mijnheer Kosto.

De heer Kosto (PvdA): De grond voor deze schorsing is pas in de loop van de middag ontstaan.

De Voorzitter: Neen. De nota van wijzigingen was om 14.00 uur binnen.

De heer Kosto (PvdA): Laat in de middag bleek pas, dat zij nog niet zo volkomen was.

De Voorzitter: Nu ja, technische wijzigingen! Gedane zaken nemen echter geen keer. Ik doe mijn verzoek voor de volgende keer. Na de schorsing zal ik bezien, wat mij te doen staat.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Regeling van de omrekening in Nederlands geld van in goud uitgedrukte rekeneenheden (Wet omrekening in goud uitgedrukte rekeneenheden) (15 459)**.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De heer **Blaauw** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Enige jaren zijn verstreken sedert dit wetsontwerp aan de Kamer is aangeboden. Spoed was gewenst bij de behandeling en deze wens is bepaald niet door de Kamer veronachtzaamd. Bij de schriftelijke voorbereiding bleek echter al snel, dat de kwalificatie 'het gaat slechts om de oplossing van een financieel-technische aangelegenheid' toch wel wat al te gemakkelijk is gegeven. In principe is het juist, doch de uitwerking heeft wel degelijk op bepaalde terreinen haar uitwerking, al is het dan alleen maar het accepteren van een door inflatie ontstane verlaging van de inhoudelijke waarden van de limitatiebedragen, om een voorbeeld te noemen.

In maart 1978 heeft het Internationale Monetair Fonds zijn statuten gewijzigd en is de goudstandaard prijsgegeven. Een aantal jaren eerder reeds werd naast de vrije goudprijs een monetaire goudprijs vastgesteld ten behoeve van het internationale geldverkeer, doch daar kwam in 1978 een einde aan. Tot dan bestond de mogelijkheid om de limietbedragen in internationale overeenkomsten op basis van beide goudprijzen vast te leggen.

De onduidelijkheid was hierdoor al groot maar werd in 1978 volledig. Ook nationaal heeft dit reeds snel tot gevolgen gehad: de Rechtbank te Rotterdam stelde in een procedure de limiet vast op basis van de vrije goudprijs, echter de Rechtbank in Amsterdam hanteerde voor het vaststellen de monetaire goudprijzen. Internationaal werd dit probleem ook wel degelijk onderkend en men besloot de limieten niet meer aan een goud gekoppelde standaard uit te drukken, doch over te gaan op de Speciale Trekkingsrechten van het IMF. De diverse protocollen die hiervoor zijn ontworpen, wachten nog op ratificatie. Dit duurt in totaliteit nog wel circa 4 jaar, hoewel enkele ons reeds zijn gepasseerd.

Door het wegvallen van de monetaire goudprijs en de lange duur die ratificatie vereist, is een onzekere situatie ontstaan. Die onzekerheden gelden vooral de transportverzekeringen betreffende vervoer, zowel van personen als van goederen, zowel door de lucht als over het water of per spoor. De Europese spoorwegen hebben echter de problemen al ondervangen en zijn onderling de UIC-franc overeengekomen, in welke eenheid alle schadeproblemen via het Clearings-house te Brussel worden rondgerekend. De UIC-franc heeft bovendien een eigen voordeel: enkele Oosteuropese valuta nemen deel aan de mand.

De Regering tracht nu de onzekerheden die blijven bestaan totdat de internationale protocollen zijn geratificeerd, te ondervangen door het nu te behandelen tussenwetje. Inhoudelijk is deze wet qua omrekening gelijk aan de nog te aanvaarden internationale verdragen.

Dit alles gehoord hebbende, kan men zich afvragen waarom het drie jaar heeft moeten duren voordat men tot de eindbehandeling kon komen. Het is duidelijk, dat de Regering zich enigszins heeft verkeken op de vele vragen en bezwaren die in de Kamer zouden rijzen. De schriftelijke voorbereiding is al met al behoorlijk moeizaam gegaan. Met alle haast die gezocht was, duurde het iedere keer weer een zeer lange tijd voordat antwoord werd gekregen op de gestelde vragen. Waar dat aan ligt, laat ik in het midden, er ijgsterk blijken alle verhalen niet te zijn.

Het mag bekend verondersteld worden dat de problemen zich toespitsen rond de schadevaringen, en dan in het bijzonder de aanvaring van het m.s. 'Blue Hawk' met de rolbasculebrug te Terneuzen, de aanvaring van de Noordersluis te IJmuiden door het m.s. 'Breda' en het m.s. 'Bahrein' tegen de spoorbrug in Rotterdam. De vrije goudprijzen volgend zou de schadevaring ongeveer kostendekkend worden afgehandeld, met speciale trekkingsrechten is dat echter slechts voor een kwart. Vooral voor de lagere overheden is dit een moeilijke zaak: er moet bijgepast worden uit algemene middelen. Wel past natuurlijk de vraag in hoeverre de situatie thans erg veel anders is dan de situatie in het verleden, toen alles nog goed op de goudstandaard was vastgelegd.

Immers ingebouwd in de verdragen is en was dat buitenlandse overheden en ook de Nederlandse aanvaarden het kostenrisico veroorzaakt door beperkte aansprakelijkheid. Wijziging van deze algemeen aanvaarde regel zal moeten gebeuren via de internationale verdragen, en zal grote verhogingen van de kosten per ladingenheid kunnen veroorzaken.

Uit de spoed die door de Nederlandse delegatie in december 1979 te Brussel werd gevraagd voor wat betreft het in werking treden van het Londense Limitatieverdrag van 1976 spreekt overigens duidelijk dat de Nederlandse Regering niet gelukkig is met de huidige situatie. Bij in werking treden van dat verdrag zullen geen concurrentieverstorende facetten op gaan treden die wel ontstaan wanneer Nederland zijn eigen weg gaat en bijvoorbeeld het door sommigen gesuggereerde

pad van de vrije goudkoers kiest. Niet aannemen van dit wetsontwerp opent namelijk wel die weg, zeker gezien de uitspraken die er thans al liggen bij de rechtbank te Rotterdam.

Op korte termijn lijkt dat dan mogelijk een goede zaak, want de overheid krijgt meer compensatie voor het haar aangedane financiële leed, doch het betekent wel dat er een handelsbarrière opgericht gaat worden, die zeker in de huidige moeilijke omstandigheden zeer hard zullen aan komen, zeker voor de Rotterdamse haven. Reders, zowel Nederlandse als buitenlandse, staan dan namelijk voor de keuze, aparte politissen te sluiten dan wel uit te wijken naar andere havens bijvoorbeeld Antwerpen, Hamburg of Bremen. Daar heeft men alles namelijk wel al geregeld volgens lijnen die juist dit tussenwetje gelijk heeft aangegeven.

Wanneer in Nederland de limieten aan de goudprijs worden gekoppeld, zien de assuradeuren zich gedwongen hun tarieven te verhogen, wat bijna een verdubbeling op jaarbasis zal inhouden. Dit zal niet alleen voor het zeetransport en havegebeuren consequenties hebben doch evenzeer voor het vervoer over de weg, met name voor het transitovrachtgoed. En dat terwijl er toch al een moordende concurrentie in deze sector optreedt en wij in Europa moeten vechten als leeuwen om ons, het zij gezegd redelijk grote, aandeel te behouden. Niet alleen in Brussel zal men in zijn vuistje lachen!

Vele procedures bij rechtbanken en tussen belanghebbenden wachten met smart om het verlossende woord te horen en te weten waaraan men nu toe is. Een vrije goudprijs zal ernstige schade kunnen toebrengen aan de nationale economie. Belangen staan zowel nationaal als internationaal op het spel. Ondanks de ook door mijn fractie onderkende onvolkomenheden die met deze wet gedeeltelijk blijven bestaan zou een niet aanvaarden een tekort aan verantwoordelijkheidsbesef betekenen. Daarom geeft mijn fractie wel het groene licht doch doet zij dit geclausuleerd.

Van de Regering wensen wij de toezegging dat de jurisprudentie op dit terrein in het buitenland en wel in het bijzonder bij de buurlanden scherp in de gaten wordt gehouden, zodat wij zonodig bij scheef lopen tijdig aanpassingen kunnen maken, bijvoorbeeld in de verhouding Poincaré-franc naar SDR. Tevens verwachten wij dat deze affaire in Brussel wordt aangekaart om concurrentievervalsing te voorkomen. Het zal misschien moeilijk zijn met een commissaris die uit Griekenland komt,

Blaauw

een land dat bijna traditioneel dwars ligt op het gebied van regelgeving in de transportsector. Wat dat betreft kan het een aardige test zijn.

□

Mevrouw **Epema-Brugman** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Het gebeurt vaker dat de efficiency van de Kamer de efficiency van individuele kamerleden behoorlijk in de war stuurt. Als gevolg daarvan moet ik zeer tot mijn verdriet een zeer belangrijk mondeling overleg, dat bovendien besloten is, zodat je er weinig van hoort, verlaten. In eerste instantie was ik er niet van op de hoogte dat nu dit wetsontwerp aan de orde kwam. Daardoor ben ik te laat.

De **Voorzitter**: Ik heb er bij de schorsing van het vorige agendapunt al over gemopperd.

Mevrouw **Epema-Brugman** (PvdA): Niet op mij, hoop ik.

De **Voorzitter**: Neen, namens u.

Mevrouw **Epema-Brugman** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Het is niet gebruikelijk dat een wetsontwerp, dat een Minister graag zeer snel behandeld wil zien, pas twee jaar later op de agenda van deze Kamer verschijnt. Die late behandeling is overigens niet aan ons, maar wel aan de bewindslieden zelf te wijten. Men had eerst ongeveer vijf maanden nodig om de memorie van antwoord uit te brengen en nog eens elf maanden om de Kamer de nota naar aanleiding van het eindverslag toe te zenden. Hoe komt dat?

Wij voelden ons in ieder geval zeer slecht geïnformeerd. Het leek slechts om een technische wijziging te gaan, gezien de memorie van toelichting. De heer Blaauw heeft al opgemerkt dat de Regering zich wel wat verkeken kan hebben op het geheel, maar dat kan ik toch moeilijk veronderstellen. Nergens in die memorie van toelichting bleek dat hier grote financiële nadelen aan verbonden waren voor Rijk, havenbeheerders en anderen die schade geleden hadden. Dat kwamen wij te weten door een brief van de gemeente Rotterdam, waarin op het gevaar gewezen werd dat aanneming van dit wetsontwerp ertoe zou leiden dat de aansprakelijkheidslimieten met ongeveer 25% zouden worden verlaagd, geen kleinigheid.

Ik vraag mij af of de Minister van Verkeer en Waterstaat heeft zitten slapen, of waren er andere redenen dat deze gevolgen niet in de memorie van toelichting waren vermeld? Het is een voorbeeld van zeer slechte informatie van het parlement.

Het bevreedt ons zeer – daarmee bedoel ik naast de fractie van de Partij van de Arbeid ook de fractie van de PPR namens welke ik ook spreek – dat er geen overleg geweest is met haven- en luchtvaartautoriteiten.

De reden dat de wetgever geen andere keus heeft dan die van het wetsontwerp, is niet zo sterk. Overleg met benadeelden lijkt wel zinvol. Ook kan ik mij niet voorstellen dat de Minister van Verkeer en Waterstaat nu niet eens precies zou willen weten wat de bezwaren van de havenbeheerders, die aan de bel getrokken hebben, waren en of zij geen andere oplossingen zagen. Al met al moeten wij constateren dat de informatie er uitgetrokken moest worden bij de bewindslieden.

Een andere merkwaardige gebeurtenis deed zich voor tijdens de schriftelijke behandeling. Het ingediende wetsontwerp bevatte de bepaling dat de wet een terugwerkende kracht zou hebben. In de memorie van antwoord laat men ons weten, dat nu het er naar lijkt dat de terugwerkende kracht zich over een langere periode uit gaat strekken, dit onaanvaardbaar te vinden en bij nota van wijzigingen wordt de terugwerkende kracht geschrapt. Het is dan augustus 1979.

Een jaar later augustus 1980, bereikt ons samen met de Nota naar aanleiding van het eindverslag een tweede wijzigingsvoorstel met een formele overgangsmaatregel, die materieel toch in veel – in de meeste, denk ik – gevallen neer komt op terugwerkende kracht. Waarom? Was er bij de eerste Nota van wijzigingen onvoldoende nagedacht, of hebben belanghebbenden de bewindslieden laten weten dat zo'n bepaling echt nodig is.

Na het eindverslag hebben we nog een schriftelijke vragenronde gehad. Met lang niet alle antwoorden ben ik tevreden. Als er door mijn fractie gevraagd wordt een schatting te maken van het financiële verlies dat Rijk en anderen lijden (vraag 2) dan is het antwoord, dat dit niet te geven valt omdat er geen prognose te maken is van het toekomstig aantal ongevallen. Dit is een erg slecht antwoord, omdat zeker vermeld had moeten worden wat het geschatte verlies zou zijn bij de ongevallen die al hadden plaatsgevonden. Weet men dat niet, of is men er niet in geïnteresseerd gezien het betuttelende of bestraffende tweede deel van het antwoord dat de voorziening niet is opgezet met het oog op bepaalde belangen? Dat hadden wij niet gevraagd, want dat hadden we al eerder gelezen. Wij waren en zijn nog geïnteresseerd in de gevolgen; naar het lijkt de bewinds-

lieden niet. Voor ons zijn de gevolgen van een wetsontwerp ook van belang bij de beoordeling of we er onze steun al of niet aan zullen geven.

Wij vinden het nogal rampzalig dat de aansprakelijkheid nu zo maar verlaagd wordt, terwijl aan de andere kant het de grootste moeite kost deze limitatiebedragen, die als gevolg van de inflatie steeds minder voorstellen, omhoog te brengen.

Het blijft voor ons zeer moeilijk dit wetsontwerp te zien als financieel-technisch, omdat de positie van de schade lijder zo achteruitgaat en die positie is toch al niet sterk. Logisch zou toch eigenlijk zijn, dat degene die schade lijdt, zijn schade volledig vergoed krijgt. Dat is door de beperkte aansprakelijkheid in heel wat gevallen niet zo. Door de inflatie en die niet daarop aangepaste limitatie-bedragen wordt zijn positie nog eens verzwakt. Daar overheen komt dan nog het voor ons liggende voorstel.

Ik weet wel, mijnheer de Voorzitter, dat bij de vervanging van het goud door het bijzondere trekkingsrecht niet beoogd is een wijziging in de aansprakelijkheidsbedragen aan te brengen. Het bijzondere trekkingsrecht was ook gekoppeld aan goud, en de ene goudpariteit werd dus door de andere vervangen. Het probleem is ontstaan door het vervangen van de koppeling aan goud door een koppeling aan de 'valutamand', waarin de dollar 33% van de waarde bepaalt. Door de grote koersval van de dollar is een grote waardedaling van het bijzondere trekkingsrecht opgetreden en dat was niet voorzien toen men koos voor de omrekeningsverhoudingen van de goudfranken.

In de memorie van antwoord wordt gesteld dat de nieuwe rekeenheid een redelijke mate van stabiliteit bezit. Dat mag dan nu het geval zijn, maar het neemt niet weg dat niet verwacht mag worden dat de waarde van het bijzondere trekkingsrecht tot het oude niveau zal stijgen. De dollar was te hoog genoteerd, – ik weet dat hij op dit moment iets stijgt – en de koersval was slechts een aanpassing aan de feitelijke situatie. Of ziet de Minister van Financiën, maar ook de Minister van Justitie mag de vraag beantwoorden, dat anders?

Kan ook niet gesteld worden, mijnheer de Voorzitter, dat door het loslaten van de koppeling van het bijzondere trekkingsrecht aan het goud de basis aan de verhouding goudfranken/bijzonder trekkingsrecht ontvallen is?

Waarom hebben de bewindslieden dan toch niet gekozen voor een andere

Epema-Brugman

omrekeningsverhouding? Daarmee worden toch geen verdragen opgezegt? Het gaat toch in feite om een omrekening van goudfranken naar de Nederlandse gulden?

Mijnheer de Voorzitter! Het zal u duidelijk zijn dat wij de grootste moeite met dit wetsontwerp hebben. Daarom hebben wij ook gevraagd wat er zou gebeuren als dit wetsontwerp verworpen werd. Het omrekeningsprobleem voor individuele gevallen wordt dan aan de rechter overgelaten. Ja, maar de vraag is of dat zo ernstig is.

Dat het nog belangrijker wordt dat de Regering voortgaat de protocollen ter goedkeuring aan de Staten-Generaal voor te leggen, zoals in het antwoord op vraag 2 vermeld is, is een normale zaak, dunkt mij. Dan wordt de in de Grondwet voorgeschreven procedure betreffende goedkeuring en bekrachtiging van verdragen gevolgd.

Met het voorstel dat wij nu bespreken wordt toch eigenlijk afgeweken van, of op zijn minst vooruitgelopen op, die procedure? Voor verschillende verdragen is de nu voorgestelde wettelijke regeling niet nodig. Andere protocollen, zoals van het Verdrag van Warschau, moeten nog worden geratificeerd. Nederland kan toch wel ratificeren, ook al zal het kennelijk nog wel even duren, – ik wijs op de PPR-vraag nr. 2 – voordat het vereiste aantal ratificaties voor inwerkingtreding bereikt is? Als de Nederlandse wetgever het goedgekeurd heeft, kan de Nederlandse rechter daarop toch anticiperen?

In feite gaat het toch vooral om het Aanvaringsverdrag Brussel 1957; de heer Blaauw heeft dit ook al gezegd. De nota naar aanleiding van het eindverslag was zo laat omdat men de conferenties in december 1979 ter herziening van dit verdrag heeft willen afwachten, zo wordt vermeld. Waarom werd daarbij geen andere omrekeningsverhouding in overweging genomen? Vond Nederland dat ook niet zinvol? Zeker toen het Nederlandse voorstel, een resolutie aan te nemen waarin werd uitgesproken dat het Londen-limitatieverdrag van 1976 zo spoedig mogelijk in werking dient te treden, niet opportuun werd geacht? willen anderen liever de aansprakelijkheid op een lager niveau houden?

Door de uitspraak in de zaak van de 'Blue Hawk' mag toch verwacht worden dat er wat dit aanvaringsverdrag betreft ook rechtszekerheid zal zijn. Indien de bewindslieden daarover niet zeker zijn, dan kan toch op die uitspraak worden gewacht?

Al met al menen wij dat de bezwaren van het wetsontwerp groter zijn dan de voordelen en wij neigen zodoende tot tegenstemmen, tenzij men ons nog van zijn gelijk kan overtuigen.

De heer Blaauw heeft gezegd, dat de haven op den duur benadeeld wordt en dat de verzekeringspremie twee keer zo hoog wordt. Mij hebben daarover hele andere informatie bereikt. Het is jammer dat dit niet in de schriftelijke ronde nogmaals gevraagd is.

Ik vind het buitengewoon vreemd dat het havenbedrijf van Rotterdam, een havenbedrijf dat altijd opkomt voor de belangen van de haven – ik zou haast zeggen: soms dwars door milieu- en andere belangen heen – dat helemaal niet zou hebben gezien en alleen keek naar wat er in het handje komt naar aanleiding van dit aanvaringsverdrag. Als dat het geval is, begriep ik helemaal niet, waarom de bewindslieden – dat geldt speciaal voor de Minister van Verkeer en Waterstaat – geen contact met de havenbedrijven hebben gezocht om deze te wijzen op de voor de havens nadelige kanten. Er was dan in ieder geval overleg geweest en wij waren wat dat betreft hier ook beter geïnformeerd geweest.

Ik heb zelden met de Minister van Justitie gedebatteerd.

Minister De Ruiter: Het is mij een des te groter plezier om het nu wel te doen.

Mevrouw Epema-Brugman (PvdA). Ik dank de Minister; dat vind ik heel aardig van hem.

Ik bekijk deze zaak dus meer vanuit de financiële kant. Ook vanuit de havenproblematiek wil ik het buitengewoon graag bekijken. Ik vond het buitengewoon aardig, dat de heer Blaauw van alles heeft gevonden om dit wetsontwerp door te laten gaan. Men ziet hoe moeilijk het gaat met informatie. Het zal met de heer Blaauw net zo zijn gegaan als met mij. Menigeen heeft mij getelefoneerd. Tot nu toe heeft men mij niet van de juistheid kunnen overtuigen, maar wellicht kan de Minister van Justitie dat straks in zijn antwoord.

De heer Blaauw (VVD): Mevrouw Epema wijst in feite een tussenregeling af en zegt: Wacht maar een uitspraak van de rechter af. Vindt zij dat dit een basis kan zijn voor het bedrijfsleven om te kunnen opereren?

Mevrouw Epema-Brugman (PvdA): Ik heb net gezegd dat er een aantal belangen in het geding is. Er zijn de belangen van de mensen die schade lij-

den; er zijn de belangen van degenen die premie moeten betalen. Deze mensen vormen vaak de groep die schade lijdt. Men zou haast kunnen stellen, dat de reders er belang bij hebben dat zij een hoge schadevergoeding krijgen, waarvoor zij echter een hoge premie moeten betalen. In het algemeen genomen zullen deze ongeveer gelijk uitkomen.

Voor de verzekeringsmaatschappijen speelt hierbij ook een heel duidelijk belang. Laten wij dat niet ontkennen. Ik denk dat zij er het beste mee af zijn. Ik had dit niet direct willen zeggen, maar ik vermoed dat zij het beste af zijn met deze regeling, zeker daar waar sprake is van terugwerkende kracht. Dat is ook de reden, waarom de heer Jansen en ik een amendement hebben ingediend om de terugwerkende kracht te laten vervallen. Ik hoor daarover graag de mening van de Regering. Uiteraard ben ik ook geïnteresseerd in wat de fracties van de VVD en het CDA vinden. Het lijkt mij interessant over dit moeilijke wetsontwerp – het leek technisch een zeer eenvoudig geval – de mening van de Regering te horen.

De heer Van Dijk (CDA): Ik vind de veronderstelling van mevrouw Epema dat waarschijnlijk de verzekeraars wol spinnen bij deze tussenoplossing zeer interessant. Zou zij iets meer kunnen vertellen over wat zij weet van de invloed van deze tussenregeling op de hoogte van de premies? Er moet toch een verhouding zijn tussen de omvang van de schade die men verzekeren moet, alsmede de beperking daarin, en de hoogte van de premies. Geven de verzekeraars een gedeelte van die lagere aansprakelijkheid en het lagere risico door in de vorm van lagere premies?

Mevrouw Epema-Brugman (PvdA): Het is buitengewoon moeilijk, hierop in te gaan, omdat ik nooit in verzekeringsboeken kijk. De zaken, waarover het gaat, waren overigens al verzekerd. De schade is in het verleden geleden, de premie in het verleden betaald. Voor de toekomst krijgt men andere zaken. Ik denk – ik weet het bijna zeker – dat in ieder geval voor de schade die is geleden, dit wetsontwerp voor de verzekeringsmaatschappijen het meest aantrekkelijk is. Een beetje rekenen kan dit de heer Van Dijk leren. Deze verzekeringen zijn al gesloten; de heer Van Dijk ontkent dat. Het gaat echter om de toekomst en daarom ben ik zeer geïnteresseerd in het antwoord van de Minister in verband met de belasting van de heer Blaauw dat de pre-

Epema-Brugman

mie dubbel zo hoog wordt. Kan de Minister bevestigen dat de premie dubbel zo hoog wordt? Uiteindelijk is Nederland een klein gebied in het totaal.

De heer **Van Dijk** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Epema-Brugman heeft gelijk als zij zegt, dat de verzekeringen voor de schade waarover wij spreken in het verleden zijn afgesloten. Is het echter niet zo dat premies periodiek worden betaald en periodiek worden herzien?

Mevrouw **Epema-Brugman** (PvdA): Dat is waar! Men gaat in de komende periode waarschijnlijk met de premies omhoog. Dat is mogelijk. Ook kunnen er andere regelingen gemaakt worden. Ik sluit mij aan bij wat de Regering eerst deed, namelijk de terugwerkende kracht eruit halen. Dat is een juiste zaak. Nu is het zo, dat voor degenen die hun zaak voor de rechtbank rond hadden gekregen, alles voorbij is.

Voor alle mensen waarvan de zaak nog loopt, is het nog niet voorbij. Dat is schade die in het verleden heeft plaatsgevonden. Er worden – naar ik ben ingelicht – vele rechtszaken opgehouden. Het is duidelijk, dat iedereen hierop wacht. Daarom vind ik het goed, dat wij nu dit wetsontwerp behandelen. Ik wacht met belangstelling het antwoord van de Minister af.

□

De heer **Van Dijk** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Wij spreken vanmiddag over een nogal technische zaak, namelijk over de vraag op welke wijze bepaalde internationaal afgesproken bedragen, die zijn uitgedrukt in goud, moeten worden vertaald in onze nationale valuta, de Nederlandse gulden, nadat de langbestaande koppeling tussen het goud en de Nederlandse gulden enige jaren geleden is doorgesloopt.

Ik denk niet, dat wij een seconde van de schaarse tijd die de Kamer ter beschikking heeft, aan dit technische vraagstuk zouden besteden, ware het niet, dat er zeer grote belangen achter die omrekening schuilgaan. Mevrouw Epema-Brugman heeft hierop al gewezen. De voorgestelde wijze van omrekening via de speciale trekkingsrechten van het Internationale Monetair Fonds is volstrekt redelijk en zou nauwelijks aanleiding tot discussie behoren te zijn, als niet bij de behandeling van deze materie een heel ander probleem zichtbaar zou zijn geworden. Dit probleem houdt niet in eerste instantie rechtstreeks verband met die omrekeningstechniek, zelfs heel weinig ver-

band met de omrekeningstechniek, maar wordt er wel door geaccentueerd.

De in goud uitgedrukte waarden betreffen namelijk de beperking van mogelijk zeer aanzienlijke aansprakelijkheid voor schade, aangericht in het internationale vervoer en bij de toepassing van kernenergie. Het betreft een aansprakelijkheid die in onze moderne tijd tot astronomische hoogte zou kunnen oplopen zonder die beperking. Een aantal van die beperkingen dateert uit 1957.

De beperkingen zijn nooit aan de inflatie aangepast en derhalve aanzienlijk in reële waarde verminderd. Daar komt dan nog bij, dat door de koersontwikkelingen van de afgelopen jaren het overeengekomen omrekeningssysteem de waarde in guldens van de limitatiebedragen nog verder heeft uitgehold.

Dit werkt natuurlijk ten voordele van hen die schade veroorzaken en hun verzekeraars. Ik ben iets voorzichtiger dan mevrouw Epema. Ik noem beide partijen die voordeel zouden kunnen trekken uit zeer lage limieten. Het is natuurlijk buitengewoon nadelig voor hen die schade lijden, zoals de exploitanten van haveninstallaties, die vaak niet meer dan 20% van de aangerichte schade kunnen verhalen. Dat zijn buitengewoon ernstige zaken.

Ik beschouw het met mevrouw Epema als een belangrijke lacune in de memorie van toelichting bij het oorspronkelijke wetsontwerp dat op deze belangen niet is gewezen. Dit heeft de Kamer naar mijn mening onnodig wantrouwig gemaakt en ook tot onnodig uitstel geleid bij de parlementaire behandeling. Die zwijgzaamheid over de grote belangen bij deze zaak betrokken was te meer opmerkelijk omdat de Minister van Verkeer en Waterstaat mede-ondertekenaar was.

Op het voetspoor van mevrouw Epema zeg ik, dat op de meest pertinente vragen omtrent de omvang van de getroffen belangen en de partijen daarbij betrokken tot op de huidige dag nog geen volledig antwoord is ontvangen, zelfs niet na de aanvullende vragen die wij, nadat de schriftelijke voorbereiding eigenlijk was afgerond, nog hebben gesteld.

De nadelige gevolgen, die voor vele Nederlandse instanties voortvloeien uit de veel te lage guldenswaarde van de aansprakelijkheidslimieten, zijn voor mijn fractie reden geweest zich te bezinnen op de vraag of zij dit wetsontwerp wel moest aanvaarden. De conclusie van die bezinning was, dat niet-aanvaarding geen echte oplos-

sing van het probleem is. Het probleem vloeit namelijk niet voort uit de gekozen omrekeningstechniek maar uit het niet aanpassen van de afgesproken limitatiebedragen aan de geldontwaarding. Dit is alleen te corrigeren – althans voor een deel – door spoedige inwerkingtreding van het nieuwe Verdrag maritieme vorderingen van 1976, waarin de bedragen aanzienlijk zijn verhoogd. Wij hebben echter betrekkelijk weinig invloed op een spoedige inwerkingtreding daarvan.

Het feit dat door de typische koersontwikkeling van de dollar ten opzichte van de gulden in de afgelopen 5 tot 6 jaar de gekozen omrekeningstechniek nog eens extra nadelig was voor Nederland, is naar mijn mening op zich zelf geen reden om die techniek te verwerpen. Elke internationaal afgesproken techniek zal in een systeem van fluctuerende koersen nu eens nadelig voor de één dan weer nadelig voor de ander zijn. Het is niet uitgesloten dat het beeld voor Nederland in de komende jaren anders zal worden. Ook het niet onaanzienlijk aantrekken van de dollarkoers in het afgelopen jaar zal daaraan zeker een bijdrage leveren.

Mijnheer de Voorzitter! Wij zullen dan ook onze stem aan dit wetsontwerp geven. De verdienste van de voorgestelde regeling is dat zij een eind maakt aan de bestaande onzekerheid over de waarde in Nederlandse guldens van de overeengekomen aansprakelijkheids grenzen en dat dit gebeurt in overeenstemming met reeds gemaakte internationale afspraken. Ik doel op de wijzigingsprotocollen, die voor een aantal verdragen zijn opgesteld en die binnenkort aan de Kamer zullen worden voorgelegd.

Bij verwerping van dit wetsontwerp zou de bezwaarlijke situatie worden gecontinueerd waarin degenen, die hun aansprakelijkheid moeten verzekeren, niet in staat zijn de begrenzing van die aansprakelijkheid te berekenen. Het omrekeningsprobleem wordt dan voor individuele gevallen aan de rechter overgelaten, maar dit achten wij geen goede zaak. Het feit dat de rechter in januari 1980 een aansprakelijkheidslimiet kan vaststellen op basis van een goudwaarde van 900 dollar per ounce en een jaar later op 495 dollar per ounce – bijna een halvering van de dollarwaarde en in Nederlandse guldens uitgedrukt een terugval tot 60% – is natuurlijk geen basis voor het vaststellen van limitatiebedragen en voor de bevordering van de rechtszekerheid. Ik weet ook niet of verzeke-

raars en verzekerden – in dit geval bezitters en exploitanten van haveninstallaties – met deze onzekerheid erg gediend zijn.

Daar komt bij dat wij krachtens een resolutie, aangenomen op 19 oktober 1980 door de algemene vergadering van het Internationale Fonds voor vergoeding olieschade, internationaal tot deze stap verplicht zullen zijn zodra Nederland partij wordt bij het fondsverdrag en na bekrachtiging van genoemde wijzigingsprotocollen.

Er is naar onze mening geen spoedige oplossing van het ernstige probleem van de veel te lage limitatiebedragen.

Ik wil nog eens de diverse alternatieven, die door de Kamer zijn aangedragen, de revue laten passeren. Geen van deze alternatieven is naar onze mening bevredigend. In de eerste plaats vermijdt weliswaar het verwerpen van dit wetsontwerp de wettelijke bevestiging van een omrekeningstechniek die de bedragen op een te laag niveau handhaaft, maar lost het ook niets op. Inzake, de onzekerheid blijft voortbestaan en de bedragen worden officieel niet hoger vastgesteld.

Het tweede alternatief is het tijdelijk achterwege laten van aanvaarding van dit ontwerp, bij voorbeeld om de Regering te dwingen tot een verhoging van de limitatiebedragen. Dat heeft echter weinig zin omdat de inwerkingtreding van het verdrag van 1976, waarbij die hogere bedragen worden vastgesteld, buiten de macht van de Nederlandse Regering ligt. Het moet namelijk door 12 landen worden bekrachtigd.

Toch wil ik bij de Regering aandringen op een zo spoedig mogelijke behandeling van dit verdrag.

Een derde alternatief is dat Nederland eenzijdig de limitatiebedragen op een hoger niveau vaststelt. Dat betekent in feite dat Nederland de verdragen opzegt. Ook dat komt ons niet genenst voor.

Als vierde alternatief noem ik het eenzijdig hanteren van een afwijkende *omrekeningsmethode*. Dat betekent dat wij of de wijzigingsprotocollen, waarin die methode is vastgelegd, te zijner tijd niet zullen bekrachtigen – en ons als het ware buiten de internationale afspraak zullen stellen – of onze afwijkende, nu gekozen afwijkende omrekeningsmethode op het moment van bekrachtiging van de protocollen weer moeten laten varen. Ik geloof dat geen van deze wegen echt begaanbaar is. Dan rest ons verder weinig anders

dan met aarzeling en kritiek op de wijze, waarop de Regering deze zaak heeft gepresenteerd, akkoord te gaan met het voor ons liggende wetsontwerp.

De heer **Blaauw** (VVD): Steunt de heer Van Dijk mijn gedachtengang, dat de Regering actie in Brussel moet ondernemen om bij de partners in de EEG aan te dringen op een snelle behandeling van dat limitatieverdrag van 1976?

De heer **Van Dijk** (CDA): Zeker, maar welke invloed heeft dat op de beslissing die wij vanavond moeten nemen?

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Wijziging van de Wet Rechtsbijstand aan on- en minvermogenen en van enkele artikelen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (16 493)**

en van de motie-Buikema en Tripels over de eigen bijdrage voor rechtsbijstand (16 493, nr. 14).

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

De heer **Tripels** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Gaarne wil ik de Minister en achter hem zijn medewerkers dankzeggen voor de onder grote druk tot stand gekomen wet, met alle implicaties en moeilijkheden vandien, alsmede voor de tweede nota van wijziging die nu voor ons ligt. Ik constateer met instemming, dat de grote lijnen die bij de behandeling van verleden week door de Kamer zijn aangegeven, door de Minister zijn gevolgd. Nu is duidelijk geworden, dat de normeringen in de wet komen vast te liggen en dat deze transparant voor de rechtzoekenden zullen zijn.

Ik constateer dat dit wetsontwerp zich niet zozeer richt tot de rechtshulpverlener, als wel tot de rechtzoekende, aan wie de hulp verschaft moet blijven worden, waarop deze krachtens onze opvattingen omtrent het recht en de toepassing daarvan recht heeft. Dat wordt in dit wetsontwerp volledig bewaarheid. De kritiek, die zich ook van buiten de Kamer richt op de rechtshulpverlener, staat eigenlijk buiten de merites van dit wetsontwerp, zoals de Minister terecht heeft opgemerkt.

Ik ben met de Minister van mening dat het vreemd zou zijn, de rechtshulpverlener, die par nature is aangewezen om incasso's te realiseren en die zich met betrekking tot zijn eigen betalende

cliënten ook voor dat probleem gesteld ziet, in de middengroep tussen geheel kosteloos procederen en de kleine groep die een eigen bijdrage zou moeten leveren, voor onoverkomelijke problemen zou komen te staan. Dat zou een testimonium paupertatis van de rechtshulpverlener betekenen.

Ik acht hen allen, welke kwalificatie men hen ook zou willen geven, van een zodanige kwaliteit, dat ik op dat punt ook in de relatie met de cliënt geen grote problemen zie rijzen, temeer nu de Minister heeft duidelijk gemaakt, hoe de eigen bijdrage wordt gestructureerd. Hetgeen nu voor ons ligt, beantwoordt grosso modo aan hetgeen ik de vorige week dienaangaande heb opgemerkt.

De Minister heeft geantwoord op de analogie, die ik heb getrokken met de WAM-wet. Het was niet mijn bedoeling een soort fonds te creëren. Ik heb dit ook niet gesuggereerd. Ik heb alleen opgemerkt dat, wanneer zou blijken, dat die eigen bijdrage niet kan worden geïncasseerd, deze naar analogie van de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorvoertuigen ten laste van de Staat kan komen. Met andere woorden: wanneer het helemaal niet mogelijk is de eigen bijdrage te innen. De Minister heeft wel gezegd – ik ben daarover erg tevreden – dat de toegekende vergoeding enige risicodekking inhoudt, dus niet alleen de kosten van inning. Het hangt natuurlijk af van de hoogte van het bedrag. De Minister heeft daarvan al gezegd, je er niet al te veel van voor te stellen. Ik begrijp dat. Je kunt dat moeilijk van te voren meten. Nu het risico wordt gedekt, heb ik er geen behoefte meer aan, dat de Staat in die gevallen, waarin de kosten onverhaalbaar zijn, integraal betaalt.

Ik ben het ook met de Minister eens, dat wanneer anderen zich met het incasso zouden belasten, dit extra kostenverhogend zou werken. Dit staat los van het feit, dat de griffie geen incasobureau is. De relatie advocaat-client is veel hechter. Hij kent de ins en outs van zijn cliënt. Voor een advocaat moet het mogelijk zijn het hem toekomende van zijn cliënt te krijgen. Hoe beter de relatie is, hoe gemakkelijker dat probleem kan worden opgelost. Dit speelt vaak een rol. Wanneer de griffie of een andere instantie zou worden belast met het incasso, dan zou dit voorbij schieten aan de bedoeling van de wet.

De Minister heeft bovendien terecht opgemerkt, dat dit het totale bestel weer extra zou belasten, nog afgezien van het feit, dat het heel moeilijk is. Wij

Tripels

beogen met het hele systeem, rechtshulp te blijven geven aan degenen die die hulp nodig hebben. Ook gelet op de financiële implicaties zou het systeem hierdoor in gevaar kunnen worden gebracht.

Met instemming heb ik er ook kennis van genomen, dat de wet op de rechtshulp zeer binnenkort komt. In eerste instantie heb ik ook gezegd, dat ik dit wetsontwerp beschouw als een exercitie voor die wet. Met andere woorden: we kunnen nu bekijken, hoe een en ander in de praktijk functioneert. Ik voorzie echt geen wezenlijke, grote problemen en ik denk niet dat de belemmeringen zullen ontstaan, waarvoor in vele brieven werd gewaarschuwd, zij het dat de ene brief op de andere leek.

Ik heb in eerste instantie geconstateerd, dat de Minister het blijkens de memorie van toelichting eens is met mijn pleidooi, de adviezen van de commissie-Schaafsma inzake de vermogensgrenzen – de echtelijke woning, het eigen vermogen – te volgen. Ik ben het er ook mee eens, dat de Minister de huurafrek, voorgesteld door deze commissie, eveneens in het wetsontwerp heeft opgenomen. Ten slotte ben ik blij, dat de algemene maatregel van bestuur in concept aan de Kamer zal worden aangeboden, opdat wij daarover kunnen beraadslagen. Daar hadden wij namelijk om gevraagd.

Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof dat met deze nota van wijzigingen meer dan genoegzaam tegemoetgekomen is aan de verlangens van mijn fractie in dezen. Daarvoor zeg ik de Minister nogmaals ten zeerste dank.

□

De heer **Kosto** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank graag namens mijn fractie de Minister voor het gegeven antwoord en voor de souplesse, waarmee hij de Kamer tegemoet is gekomen als zij gerechtvaardigde verlangens uitte, onder andere door het brengen van één norm in de wet.

Ik kan niet nalaten, op te merken dat achteraf blijkt hoe goed het wel is dat wij ons indertijd niet in de haast van december hebben laten opjagen naar het toen vaststellen van wetgeving, omdat het ernaar uitziet dat de 'overbruggingswetgeving' – zoals de Minister zegt – die nu aan de orde is, er beter zal uitzien dan zij er uitgezien zou hebben wanneer wij ons wél tot die haast hadden laten verleiden.

Ik zal niettemin enige inhoudelijke opmerkingen maken. In de tweede nota van wijziging stelt de Minister de

grens op f 2000. Onder die grens zal de rechtshulp geheel kosteloos zijn. Ik merk op dat de Kamer in meerderheid al wat verder was, omdat de Kamer sprak over een norm van anderhalf maal het gemiddeld netto minimummaandloon. Wie het Ministerie van Sociale Zaken belt en vraagt wat dat betekent, die krijgt te horen dat dit op f 2111 uitkomt. Ik kom dus f 100 te kort.

Om ook de collega's van de andere fracties in staat te stellen, hun verleiden week uitgesproken wensen gestand te doen, zal ik hieromtrent een amendement indienen. Dat amendement ligt er nog niet, maar dat is niet erg, want een amendement kan op elk moment van de behandeling naar voren worden gebracht. Tegen de tijd dat wij over dit wetsontwerp gaan stemmen, zal ik de Kamer de gelegenheid geven, op dit punt met mij mee te gaan.

Wanneer ik – met een overigens waarderend oog – naar de voorstellen van de Minister kijk, dan valt het mij op dat de grens waar het gefinancierde rechtssysteem ophoudt, is gesteld op f 2500. In mijn amendement kom ik zelf tot f 2800. Wanneer ik een compromis aanbied, dan lijkt mij dat f 2600 redelijk is. Ook op dat punt kan de Kamer een amendement van mij verwachten, alsmede op het punt van de eerste categorie waarvan een eigen bijdrage wordt gevraagd. Daar staat f 150 opgevoerd. Het komt mij voor dat een bedrag van f 100 op zijn plaats is.

Bij de algemene maatregel van bestuur is ons recht van amendement niet aanwezig. Op dat punt moet ik de Minister dan ook enige vragen stellen.

Wij hebben al gesproken over de huur. Alles wat 20% van het inkomen te boven gaat aan huur – na aftrek van huursubsidies – zou in aanmerking worden genomen om te komen tot het nettobedrag. Daar de gemiddelde huur in Nederland op ongeveer f 200 ligt, vraag ik de Minister of hij bereid is, deze norm aan te houden en te zeggen dat alles wat f 200 aan huur te boven gaat, als een aftrekbare factor bij het bereiken van het netto-inkomen wordt gehanteerd. Ik vraag dit met grote nadruk, want ik kan op dit punt geen amendement indienen.

Een ander punt is de alimentatie. In het voornemen van de Minister staat dat ook in aanmerking wordt genomen de alimentatie die aan de gewezen echtgenoot of echtgenote betaald moet worden. Er wordt niets gezegd over kinderen. Het is echter praktijk dat de alimentatiebeoordeling voor kinderen inhoudt de kinderbijslag plus een bepaald bedrag. Dat bedrag is meestal

f 100. Het komt mij voor dat de Minister dit over het hoofd heeft gezien en dat ook de alimentatieverplichtingen betreffende kinderen zouden moeten worden opgenomen.

Daarmee ben ik gekomen tot de inning door de advocatuur. Deze aangelegenheid is al vaak besproken. De Minister heeft reserveringen gemaakt voor inningskosten. Hij zegt dat de raadslieden moeten innen. De griffie had hij al afgewezen als inningsinstantie evenals een incassotaak bij de bureaus voor rechtshulp. Hij zei dat dat allemaal erg veel ging kosten. Toch vraag ik de Minister zoal niet bij deze algemene maatregel van bestuur, maar dan in ieder geval binnenkort – de Minister sprak over overbruggingswetgeving – te overwegen een centrale inning mogelijk te maken. Dat behoeft wellicht niet bij ieder bureau voor rechtshulp te gebeuren, maar eventueel wel centraal en wel op basis van de gedachte dat de betalingsverplichting ontstaat door het invoeren van deze wet.

Wij zeggen elders wel eens: wie het beleid bepaalt, betaalt. Hier kan men zeggen: wie vaststelt dat er een bijdrage moet worden bepaald – dat is het bureau voor rechtshulp – die kan ook worden aangewezen voor een centrale inning. Naar het mij voorkomt behoeft dat niet zo vreselijk duur te zijn. In deze situatie is de advocatuur bevrijd. Ik zeg nogmaals dat het erg moeilijk is, onderscheid te maken tussen diverse soorten advocaten.

Iedere advocaat doet naar vermogen zijn best om zijn cliënt te dienen, maar het is een feit dat een aantal advocaten zich heeft toegelegd op wat wij geneigd zijn de 'sociale praktijk' te noemen. Juist de mensen die afhankelijk zijn van de gefinancierde rechtshulp, die weten dat er advocatencollectieven zijn en dat daarin mensen werken die niet veel meer vragen dan het inkomen dat deze mensen zelf genieten. Worden die mensen met een incassoverplichting geconfronteerd, dan gaat dat ten koste van de kwaliteit of de kwantiteit van hun cliëntenbejegening. Ik lanceer hier deze theorie, die ook wel wortels in de praktijk heeft.

Men zou zelfs kunnen stellen dat de geringe meerkosten van die centrale inning weer kunnen worden gecompenseerd doordat de advocaten zich onbelemmerd bezig kunnen houden met het bedienen van de rechtsvraag. Ik geef dit de Minister in overweging. In mei aanstaande zal de ontwerp-Wet op de Rechtshulp verschijnen, waarin op dit punt misschien voorstellen zouden kunnen worden gedaan. Wanneer

Kosto

hij dit wilde regelen, zou mijn fractie dat een grote geruststelling vinden. De welwillendheid rond dit wetsontwerp zou alleen nog maar kunnen toenemen.

De Minister heeft gezegd dat harmonisatie, alsmede – enige – kostenbeheersing het doel van deze wetgeving was. Hij weet dat mijn fractie tegenover hem niet afgwanend maar tegenover dit kabinet wel op haar hoede is waar het gaat om bezuinigingen. Juist operaties als aangekondigd door de Minister van Financiën in de trant van een beschouwing over de kosten van de overheid zouden op zich zelf wel eens een toegenomen rechtsvraag met zich kunnen brengen. Ik heb in het jaarverslag van de Algemene Rekenkamer over 1979 een soort dialoog opgevoerd gezien tussen de Minister en de Algemene Rekenkamer, waaruit ik de laatste zinnen citeer:

'De Minister verzekerde het College dat het beter beheersbaar maken van de kosten van rechtshulp zijn grote aandacht heeft. Alleen al om die reden is hem er veel aan gelegen dat de Wet op de Rechtshulp spoedig tot stand zal komen. Mocht de behandeling ervan onverwacht grote vertraging onder vinden, dan acht de Minister een herbezinning over een tussentijdse aanpak nodig.'

Het komt mij dus voor dat het wel degelijk de kostenbeheersing is die de primaire factor is geweest die de Minister ertoe heeft gebracht, niet te wachten tot het ontwerp op de rechtshulp zou worden behandeld maar nu al met wetgeving te komen, en dat de harmonisatie toch het secundaire motief was. Ik zeg dit even voor de goede orde, en omdat ik dit verslag toevallig onder ogen kreeg.

Ik hoop dat de Minister na deze tweede termijn op een vergelijkbare wijze bevredigend zal kunnen antwoorden als hij dat na de eerste termijn heeft gedaan.

□

De heer **Buikema** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Minister voor zijn antwoorden. Mijn fractie heeft met voldoening kennis genomen van de tweede nota van wijziging. Hiermee is volledig voldaan aan onze wens met betrekking tot, met name, de minimumgrens tot welke de rechtzoekende voor geheel kosteloze rechtsbijstand in aanmerking komt. In mijn eerste termijn noemde ik reeds het bedrag van f 2000 netto per maand, neerkomend op anderhalf maal het netto-minimumloon, verminderd met de zieken-

fondspremie. Deze grens wordt nu geïndexeerd in de wet vastgelegd. Hiermee wordt bereikt hetgeen wij in ons amendement op stuk nr. 12 hebben neergelegd.

Mijnheer de Voorzitter! Ik trek daarom dit amendement in.

De **Voorzitter**: Aangezien het amendement-Buikema c.s. (stuk nr. 12) is ingetrokken, maakt het geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De heer **Buikema** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ook de door ons bepleite, glijdende schaal voor de eigen bijdrage boven de minimumgrens wordt nu in de wet opgenomen door de invoering van een viertal inkomensschijven. Mede namens collega Tripels trek ik daarom de motie, voorkomend op stuk nr. 14, in.

De **Voorzitter**: Aangezien de motie-Buikema en Tripels (16 493, nr. 14) is ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De heer **Buikema** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Wat de bovengrens betreft, hebben wij ons in de eerste termijn akkoord verklaard met een grens van f 2400 netto per maand. Wij kunnen dus uiteraard akkoord gaan met de hogere grens van f 2500 per maand, ook uitgaande van de gemiddelde huidige grens. Met nadruk wijs ik erop, nu collega Kosto met de bovengrens wil gaan tot f 2800.

De heer **Kosto** (PvdA): Neen, tot f 2600!

De heer **Buikema** (CDA): ... dat toch slechts in een drietal arrondissementen op dit moment die hogere grens wordt gehanteerd.

Wat de vermogensgrenzen betreft, hebben wij met genoegen gezien dat de Minister zich voor het vrijgelaten vermogen alsnog aansluit bij de hogere normen, als voorgesteld door de Adviescommissie Toevoegingsaangelegenheden wat ook door ons in de eerste termijn is bepleit.

In eerste termijn hebben wij ook de vrijgelaten waarde van de eigen woning aangevoerd en gevraagd om welke reden hier het advies van de commissie, te weten om die waarde te stellen op f 75.000, niet is overgenomen. De Minister heeft in zijn antwoord gezegd, dat de commissie nog met een nader advies hierover komt. Wanneer is dit advies te verwachten en heeft dit betrekking op het algemene vraagstuk van de vrij te laten waarde van de eigen woning of alleen op de problematiek in geval van echtscheiding?

Indien dit laatste het geval is, zouden wij gaarne zien dat de Minister nog inging op het verschil tussen hem en de commissie met betrekking tot de vrij te laten waarde van de eigen woning buiten het geval van echtscheiding.

Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben met voldoening kennisgenomen van de toezegging van de Minister, dat bij het nog in te dienen ontwerp van Wet op de Rechtshulp de mogelijkheid van verdere verfijning naar gezinsgrootte zal worden gezien. Hetzelfde geldt met betrekking tot de mededeling, dat dit wetsontwerp nog voor mei a.s. zal worden ingediend.

De **Voorzitter**: De heer Tripels heeft mij doen weten, dat hij de amendementen op de stukken nrs. 10 en 11 in trekt.

□

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Minister voor zijn antwoord en zijn constructieve opstelling. Hij is de Kamer een heel eind tegemoet gekomen en heeft bovendien – dit vind ik zelf erg belangrijk – toegezegd, een hardheidsclausule te zullen opnemen, zij het in de algemene maatregel van bestuur en niet in de wet. Toch denk ik dat daarmee niet alles is afgedekt en vermoed ik dat mensen nog behoorlijk in de problemen kunnen komen.

Als de Minister zegt, dat alleen buitengewoon hoge huur mag worden afgetrokken, dan lijkt dit op zich niet onrechtvaardig, maar het scheelt wel veel met de huidige praktijk. Als de Minister zegt, dat er voorlopig geen rekening kan worden gehouden met het kindertal – hij zei 'voorlopig'; ik heb dit genoteerd –, dan lijkt dit op zich ook te verdedigen, want kinderbijslag wordt niet opgeteld bij het inkomen en kinderbijslag is bovendien niet belast. Als de Minister zegt, dat hij voor wat betreft het vermogen het advies van de Commissie-Schaafsma volgt, dan is ook dat een duidelijke verbetering.

Toch zou ik zijn aandacht willen vragen voor die groep mensen, die erg in de problemen komt, omdat zij een cumulatie van eigen bijdragen en andere soorten uitgaven over zich heen kan krijgen. Ik bedoel hier de gezinnen met kinderen – studerende kinderen mischien – met een inkomen zo rond de f 44.000 en f 45.000, dus net boven de ziekenfondsgrens. Zij betalen mee aan alle eigen bijdragen, hebben mischien soms hoge ziektekosten en kunnen ook andere problemen hebben.

Ik vraag mij af, of in die groep niet het effect het grootst zal zijn dat men

Beckers-de Bruijn

op een gegeven moment toch zegt: die drempel is te hoog en we zien er maar van af om rechtshulp te vragen en verder voor ons recht op te komen. Dat zou ik erg jammer vinden. Misschien kan de Minister hierop een reactie geven. Hij zou dit probleem misschien ten dele kunnen oplossen door het voorstel over te nemen, dat de heer Kosto heeft gedaan ten aanzien van het huurbedrag.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb naar het lijstje zitten kijken van de eigen bijdrage. Ik begrijp niet – misschien is dit dom van mij – dat de eigen bijdrage elke keer 25 gulden onder het bedrag komt van het inkomen. Onder a. noemt de Minister een bedrag van f 2000 (onder de f 2000 is sprake van kosteloze rechtshulp). Dan staat onder b. een eigen bijdrage van ten hoogste f 150 voor iemand die f 2125 verdient. Maar als dit bedrag betaald wordt, zit betrokkene op f 1975....

Minister **De Ruiter**: Hier is sprake van een misverstand, mijnheer de Voorzitter. Die bedragen hebben in feite weinig met elkaar te maken. Het betreft hier maandinkomens. Het is niet zo, dat steeds uit het meerdere van één maandinkomen die eigen bijdrage moet worden betaald.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Dat begrijp ik ook wel. Maar het is toch vreemd als gezegd wordt dat bij een inkomen tot f 2000 rechtshulp gratis is, terwijl in de volgende schijf een eigen bijdrage betaald moet worden, waarmee je onder dat inkomen van f 2000 komt. Begrijpt de Minister wat ik bedoel?

Minister **De Ruiter**: Neen, ik begrijp het helemaal niet, mevrouw Beckers. U miskent dat als u het inkomen omrekent in jaarbedragen, dit optische effect – dat ontstaat doordat u de vergelijking maakt met de maandbedragen – wegvalt.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Ik geloof niet dat dit waar is. Het gaat mij niet om het effect. Als de Minister zegt dat bij een inkomen per maand van f 2000 gulden rechtshulp gratis is, kan bij een inkomen per maand van f 2125 maximaal f 125 gulden worden gevraagd. Anders is het niet logisch.

Minister **De Ruiter**: Dat zou zo zijn als er iedere maand een bijdrage wordt gevraagd.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Neen, neen!

Minister **De Ruiter**: Ja, wel waar!

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Dat zou het praktische effect zijn. U hebt twee grenzen aangegeven, die toch met elkaar in strijd zijn? Waarom hebt u elke keer die overlapping van 25 gulden?

Minister **De Ruiter**: Het is helemaal geen overlapping. Die twee dingen hebben helemaal niets met elkaar te maken. Ik zou mevrouw Beckers nogmaals willen vragen om dit te projecteren op jaarincomens. Dan zal zij zien dat iemand die per jaar een zeer aanzienlijk groter bedrag verdient dan de eigen bijdrage groot is, inderdaad iets meer gaat betalen.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Dus toch stom, zegt de Minister! Ik zal er nog eens over nadenken.

Mijnheer de Voorzitter! Het is mij verder nog niet helemaal duidelijk hoe vaak de eigen bijdrage moet worden betaald, niet alleen als één zaak tot in hoogste instantie moet worden uitgevochten, maar ook als het bij voorbeeld gaat om een cumulatie van twee zaken die heel dicht bij elkaar liggen. Is dan een dubbele bijdrage verschuldigd?

Minister **De Ruiter**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou voor 95% meteen kunnen antwoorden maar voor een paar gegevens moet ik overleg voeren. Dat zal ongeveer 10 minuten in beslag nemen.

De vergadering wordt van 18.01 uur tot 18.12 uur geschorst.

□

Minister **De Ruiter**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben de Kamer antwoord schuldig op een vraag die zoëven bij interruptie werd gesteld tijdens mijn meer algemene opmerkingen, waarin ik opponerde tegen zekere personen die zeiden dat de overheid via door haar gefinancierde rechtshulp hulp verleent ter zake van het onheil dat zij zelf aanricht. Ik wist op dat moment niet uit welke bron ik dit had. De zin, zij het beter gestileerd, komt voor in de brief van de Vereniging van rechtshulp van 1 december 1980. Als zodanig is hij ook bij de Kamer bekend. Ik heb met plezier geconstateerd dat de Kamer deze redenering beslist niet tot de hare wil maken.

Ik dank de heer Tripels voor zijn waarderende woorden. Wij hebben geen meningsverschillen meer. Wij kunnen het hierbij laten. Hij heeft opgemerkt dat de WAM op haar pootjes is terechtgekomen.

Ook de heer Kosto dank ik voor zijn waarderende woorden. Hij heeft mij

uitgenodigd in tweede termijn door te gaan op de weg die ik in eerste termijn ben ingeslagen. Ik hoop dat hij er gevoel voor zal hebben, dat dit zijn grenzen heeft. Ik heb echt geprobeerd in één keer op tafel te leggen wat naar mijn mening mogelijk en gerechtvaardigd is. Mijns inziens komt dat in zeer vergaande mate aan de wensen van de Kamer tegemoet. Ik zie geen ruimte en ik zou het ook niet redelijk vinden om op die weg door te gaan.

De heer **Kosto** (PvdA): Het is mijn taak de grens te verleggen.

Minister **De Ruiter**: Ik hoop dat U dit antwoord dan ook in die duidelijkheid zult willen appreciëren. Ik zal proberen het probleem van een andere kant te benaderen, niet vanuit de historie van het wetsontwerp, waarin eerst vermeld wordt f 1900 en vervolgens komt te staan op f 2000. Natuurlijk kan ook nog worden betoogd dat het f 2100 moet worden. Dat zegt betrekkelijk weinig. Bekeken moet worden op welk resultaat men uitkomt.

Wat ik verdedig is het volgende voorstel. Iemand met een bruto-jaarincome van f 39.000 tot f 47.000 en een vermogen van f 95.000 komt als hij gaat procederen in aanmerking voor kosteloze rechtsbijstand of moet ten hoogste de bedragen betalen die als eigen bijdrage zijn genoemd. Is dit nu voor een gerechtvaardigde uitrekbare? Ik kan mij dat niet voorstellen. In ieder geval ziet dit voorstel er redelijk uit en ik zou met name de heer Kosto, die op deze bedragen is ingegaan en amendementen heeft aangekondigd – misschien kan ik hem nog van indiening weerhouden – willen vragen deze amendementen inderdaad niet in te dienen.

Van de voorstellen kan in redelijkheid niet worden betoogd dat zij een nog onrechtvaardig resultaat opleveren. Naar mijn mening dient men met zo'n wetsontwerp niet om te gaan in de geest van: f 100 kan er allicht nog wel bij. Het valt in zijn algemeenheid niet te weerleggen. Het resultaat, zoals dit is uitgewerkt, is echter redelijk en ik zou dan ook een beroep op de heer Kosto willen doen om het daarbij te laten.

De heer **Kosto** (PvdA): Het beroep op redelijkheid valt altijd goed. De Minister moet echter ook begrijpen dat het mijn taak is om het maximum eruit te halen.

Minister **De Ruiter**: Is dat zo? Om het maximum eruit te halen?

De heer **Kosto** (PvdA): In de eerste termijn is al gebleken dat een meerder-

De Ruiter

heid van de Kamer die norm van f 2100, anderhalf maal het gemiddeld netto minimummaandloon, al had aanvaard. In feite hebben alle sprekers zich daarvoor al uitgesproken. Dan is het alleszins redelijk dat ik probeer de andere fracties aan hun woord te houden, temeer daar nu bepaalde inkomenscategorieën toch wat meer moeten gaan betalen.

De Minister spreekt nu over een bruto-inkomen, maar wij hebben altijd over het netto-inkomen gepraat. De Minister zal zich ervan bewust zijn dat dat natuurlijk een spectaculair karakter heeft. Van dat bruto-inkomen gaan echter in toenemende mate lasten af voor de burgers. Wat uiteindelijk overblijft is het besteedbaar netto-inkomen. Het is goed in de systematiek van deze discussie bij die netto-bedragen te blijven. Het ineens opvoeren van een bruto-inkomen, met het daarbij horende spectaculaire effect, verwijderd zich enigszins van de standaard van de discussie. Wij blijven bij het netto-inkomen, dat de mensen besteedbaar in hun handen hebben. In geval er sprake is van rechtshulp moet daar nog wat af. Ik vind het zuiverder daarover te blijven praten.

De heer **Buikema** (CDA): Vindt de heer Kosto ook niet dat, als je uitgaat van de netto ziektefondsgrens, je ook rekening moet houden met de ziektefondspremie? Vandaar dat ik in eerste termijn heb gezegd dat je dan ongeveer op f 2000 netto per maand uitkomt. Wat dat betreft heeft de heer Kosto toch niet goed geluisterd.

De heer **Kosto** (PvdA): Ik heb goed geluisterd naar wat van de kant van Sociale Zaken is opgevoerd. Daar is gezegd dat het gemiddeld netto minimum maandloon f 1411 is. Anderhalf maal dat bedrag – van die norm was de heer Buikema een voorstander – is f 2100.

De heer **Buikema** (CDA): Minus de ziektefondspremie.

De heer **Kosto** (PvdA): De ziektefondsgrens is door mij in mijn eerste termijn afgewezen. De Minister heeft er indertijd, bij de behandeling van de begroting, over gesproken. Over die norm van anderhalf maal het netto minimum maandloon waren de heer Tripels van de VVD, de heer Buikema en ik het eens. Ik probeer nu niet onredelijk te zijn. Ik probeer die gebleken eenstemmigheid ook in wetgevende daden om te zetten. Meer probeer ik niet.

Ik heb overigens alle waardering voor de tegemoetkomendheid van de Minister. Hij brengt mij nu bijna in een

situatie waarin ik dankbaar en tevreden moet zijn over zijn welwillendheid. Ik waardeer het zeer. Met die wat verruimde grens zijn echter even zoveel meer mensen onder de zegeningen van dit wetsontwerp gebracht. Dat is mij wel wat waard.

De heer **Buikema** (CDA): Wij moeten dan toch rekening houden met het feit dat bij die norm van netto f 2000 per maand de vakantietoelage niet wordt bijgesteld. Dit is wel een heel apart inkomensbegrip.

Minister **De Ruiter**: Deze laatste opmerking van de heer Buikema relateert alle vergelijkingen met andere inkomens. Wij proberen het hier te bekijken vanuit het probleem waarvoor wij staan. Natuurlijk komt het niet bij mij op dankbaarheid te vergen voor een voorstel dat ik heb gedaan. Wij moeten op een gegeven moment afstand nemen van de geschiedenis van de beraadslagingen over de bedragen en dan beoordelen of dit voorstel voldoet aan de eisen van redelijkheid. In dat geval is het acceptabel. In mijn ogen is het dat ook.

Ik wijs nog eens op de door mij overgenomen denkbeelden van de commissie-Schaafsma, die in de vermogensfeer behoorlijk aan de ruime kant zijn. Van de eigen woning van de rechtzoekende wordt een bedrag van f 75.000 vrijgesteld en van ander soort vermogen nog eens f 20.000. Dat betekent dat iemand, die f 20.000 op de bank heeft staan, als zijn inkomen overeenkomt met de hier aangegeven grens, toch voor kosteloze rechtsbijstand in aanmerking komt of voor een eigen bijdrage die altijd gelimiteerd is tot op zijn hoogst enkele honderden gulden.

Om diezelfde reden wil ik, nu in verband met de algemene maatregel van bestuur, niet treden in het denkbeeld om bij de berekening van het inkomen de huur, voorzover die de 200 gulden te boven gaat, al af te trekken. Het is niet onze bedoeling eerst de kosten van iemands leven af te trekken van zijn inkomen om dan te beoordelen welke grens redelijk zou zijn. Het is de bedoeling excessieve huren, die in deze tijd voorkomen, wel als een bijzonder soort last in rekening te brengen, omdat die een bijzondere post in het patroon van uitgaven kunnen vormen. Vandaar dat wij dat exces op een bepaalde manier hebben geformuleerd; ik zou daaraan ook vast willen houden. Wat daar bovengaat, kan ik beslist niet gerechtvaardigd noemen.

Ten aanzien van de opmerking van de heer Kosto betreffende de alimen-

tatie voor kinderen, zou ik willen zeggen dat in verreweg de meeste gevallen van inkomenscategorieën waarover wij hier spreken, geen of heel weinig ruimte zal worden gevonden in de sfeer van de echtscheidingsprocedures voor oplegging van een dergelijke alimentatie. Ik moet toegeven, dat het onder bepaalde omstandigheden wel het geval kan zijn. Wij willen de heer Kosto en de Kamer graag toezeggen dat wij dit punt nog eens goed zullen nagaan bij de vaststelling van de algemene maatregel van bestuur waarin dit punt thuishoort.

De heer Kosto heeft ook gesproken over de centrale inning. Ik geloof dat hij er zich minstens bij neerlegt, dat het denkbeeld wordt gevolgd zoals ik dat tot nu toe ter zake heb voorgedragen. Hij vraagt vooral dit punt bij de totstandkoming van de wet op de rechtshulp nogmaals te overwegen. In dat verband wil ik dat zeker nog eens overwegen. Ik moet echter wel nadrukkelijk vaststellen, dat ik alle opties ter zake moet openlaten omdat ik het uitermate zou betreuren wanneer wij het goed van een behoorlijke, toegankelijke gefinancierde rechtshulp zouden offeren aan allerlei dure organisatorische voorzieningen. Daarover zijn wij het wel eens.

De heer **Kosto** (PvdA): Ik had liever gehad dat Minister gezegd zou hebben, dat is niet zo'n slecht idee, laten wij het maar doen, want de kosten zijn wel te overzien. Ik begrijp dat het een vrij ingewikkelde materie is. Ik zou het zeer op prijs stellen dat, wanneer de Minister de ontwerp-wet op de gefinancierde rechtshulp indient, hij met nadere gegevens zou kunnen komen.

Minister **De Ruiter**: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen hiermee de opmerkingen van de heer Kosto te hebben beantwoord. Ik kom nu tot die van de heer Buikema. Ik heb er met plezier kennis van genomen dat hij zijn amendement en zijn motie heeft ingetrokken.

Ik ben hem nog een uitleg schuldig met betrekking tot de woning. Wij moeten twee zaken goed uit elkaar houden. De eerste situatie, waarin de woning ter sprake komt, is het eenvoudige, algemene geval dat iemand, die een aanvraag doet voor toelating tot de gefinancierde rechtshulp, een eigen woning heeft, waarin hij woont. Dit heeft niets te maken met echtscheiding of zo. In die zin behoeft men ook niet te spreken over de echtelijke woning. Het is zijn eigen woning. Op dit punt zal ik het advies van de commissie-Schaafsma volgen. Zoals ik net al

De Ruiter

heb uiteengezet zal die woning tot een bedrag van f 75.000 buiten aanmerking blijven.

Een ander geval betreft geschillen tussen echtgenoten en de rol die daarbij de echtelijke woning kan spelen. Daarover komt nog een advies van de commissie-Schaafsma. Voor dat geval wil ik dat advies natuurlijk bestuderen en in overweging nemen.

De heer **Buikema** (CDA): Maar met betrekking tot de waarde van de eigen woning in geval van echtscheiding komt dus voorlopig geen voorziening in de algemene maatregel van bestuur?

Minister **De Ruiter**: Mijnheer de Voorzitter! Ik weet niet precies wanneer de Commissie-Schaafsma haar advies uitbrengt. Zolang het er niet is, zullen wij ons zonder dat gegeven moeten redden.

Mevrouw Beckers-de Bruijn heeft gesproken, zonder dat er concrete voorstellen uit voortkwamen, over de huurafrek en het kindertal. Ik heb die aspecten al belicht in mijn antwoord aan de heer Kosto.

Ik geloof dat wij ten aanzien van de kinderen eraan moeten vasthouden, dat het niet goed zou zijn de kinderbijslag eerst niet in aanmerking te nemen en dan toch de kinderen als het ware weer mee te wegen. Ik wilde dus ter zake geen verandering voorstellen.

Aanvankelijk had ik mevrouw Beckers verkeerd begrepen, maar nu wil ik graag horen of ik haar goed begrijp. Zij heeft gesproken over een cumulatie van eigen bijdragen. Bedoelt zij daarmee dat er verschillende soorten regelingen zijn op onderscheidene gebieden, krachtens welke mensen bijdragen zullen moeten betalen voor bijvoorbeeld gezinsverzorging en dergelijke?

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): ja, en studiefinanciering, misschien hoge ziektekosten.

Minister **De Ruiter**: Voor zo'n situatie, maar daarvoor niet alleen, zal de hardheidsclausule worden opgenomen in de algemene maatregel van bestuur. Ik wil wel aangeven, hoe die ongeveer zal kunnen luiden:

'Voorts kan ingevolge de artikelen 4, 5 en 6 het vastgestelde maandinkomen worden verminderd met bijzondere uitgaven, die noodzakelijk ten laste van de verzoeker komen en die hij gedwongen is te doen ten gevolge van persoonlijke omstandigheden, hem zelf of zijn gezin betreffende, indien door deze uitgaven zijn financiële

draagkracht aanmerkelijk wordt verminderd.'

Ik geloof dat mevrouw Beckers op deze situatie doelt en ik hoop dat deze hierdoor wordt gedekt.

De vraag van mevrouw Beckers, hoe vaak een eigen bijdrage kan worden vastgesteld moet worden beantwoord in die zin, dat dit zo vaak kan gebeuren als iemand toelating vraagt tot de gefinancierde rechtshulp, met andere woorden, zo vaak als hij een zaak heeft. Men kan hierover theoretisch spreken, maar ik zou het meer praktisch willen benaderen. Het komt in Nederland niet veel voor, dat mensen iedere maand een nieuwe procedure aansnijden. Procedures duren enige tijd en over een tijdsverloop van soms een jaar à anderhalf jaar en soms ook korter is zulk een proces aan de gang. Daarvoor is dan die eigen bijdrage verschuldigd.

Komt er daarna een nieuwe zaak en gaat iemand weer procederen, dan kan hij weer voor een eigen bijdrage worden aangeslagen, of zal hij in de situatie komen te verkeren, waarin hij moet afwegen, of hij voor de nieuwe zaak wil betalen. Ik geloof dat dit volkomen normaal en logisch is en dat wij wat dat betreft niet te gauw moeten spreken over cumulatie van eigen bijdragen. Ik heb goed begrepen dat het woord 'cumulatie' door mevrouw Beckers voor een andere situatie wordt gereserveerd.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

Over de artikelen van het wetsontwerp wordt geen beraadslaging gevoerd.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, over het wetsontwerp aanstaande dinsdag te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt van 18.32 uur tot 20.15 uur geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp Regeling van de omrekening in Nederlands geld van in goud uitgedrukte rekeneenheden (Wet omrekening in goud uitgedrukte rekeneenheden (15 459)).

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

Minister **De Ruiter**: Mijnheer de Voorzitter! De sprekers hebben vanmiddag in de Kamer vrijwel unisono aandacht

gegeven aan de wijze van totstandkoming van dit wetsontwerp. Ook hebben zij aandacht besteed aan de schriftelijke en deels mondelinge parlementaire behandeling. Hun oordeel was over het algemeen niet gunstig zowel qua methodiek en informatie als qua snelheid die juist door de Regering werd gewenst. De sprekers hebben niet nagelaten dit fijntjes op te merken.

Toen ik de vertogen van vanmiddag nog eens tot mij liet doordringen, kwam ik tot de niet geheel nieuwe conclusie, dat in de behandeling van het wetsontwerp en in de kijk van de materie die hier aan de orde is, duidelijk sprake is geweest van twee heel verschillende sporen. Je zou kunnen zeggen dat er twee talen werden gesproken: enerzijds uit de mond van de Regering en anderzijds uit de mond van de Kamer. De probleemstellingen die aan het daglicht traden, waren van heel verschillend kaliber.

Ik meen zeker te kunnen zeggen, dat dit ertoe heeft geleid, dat Regering en Kamer op allerlei onderdelen langs elkaar heen hebben gesproken. Ik hoop vurig, dat deze openbare mondelinge behandeling ertoe bijdraagt, dat de ontmoeting tussen Regering en Kamer wat helderder en beter tot stand komt dan dat tot nu toe het geval was.

Ik zal de twee sporen, de twee taalvelden, waar ik op doel, verklaren. Het ene is de inzet van het wetsontwerp, dat wil zeggen het bepalen van de noodzaak tot omrekening van een niet meer bruikbare rekeneenheid en dus het opvullen van een leemte in de Nederlandse wet. Deze nieuwe omrekening wordt beheerst door twee motieven. Het eerste motief is – ik zal het met mijn eigen woorden zeggen – het motief van de monetaire logica. Het tweede motief is de zucht, de noodzaak om in lijn te blijven met de al gesloten internationale verdragen. Dit was het ene spoor.

Op het andere spoor is vooral door de Kamer gewezen. Aan de hand van de door de Regering gegeven voorstelling van zaken werd geaccentueerd, dat de aansprakelijkheidslimieten die op allerlei gebieden in het internationale handelsverkeer gelden zeer aan de lage kant zijn. Dat accentueren kwam hieruit voort, dat door de techniek van de nieuwe omrekening de resultaten voor Nederland nog langer uit kwamen dan zij al waren. Op zich zelf was dat niet ten onrechte, maar, heel anders dan op het andere spoor zou kunnen gebeuren, wordt dan gewezen op allerlei belangenconflicten en belangentegenstellingen die hierbij aan de orde kunnen komen.

De Ruiter

Op die twee sporen, met die twee manieren om het probleem te beschouwen, is tot vandaag voortgegaan. Ik zal niet nalaten over beide wat te zeggen, al zal ik niet anders kunnen dan zo goed mogelijk vasthouden aan de lijn van het wetsontwerp, want uiteindelijk is dat hetgeen van de Kamer wordt gevraagd: instemming met het wetsontwerp. Op de tweede vraagstelling, naar de aanvaardbaarheid van de hoogte of, als men wil, de laagte van de aansprakelijkheidslimieten zoals die nu al bestaan en zullen bestaan na aanvaarding van het wetsontwerp, kan alleen maar worden geantwoord via de goedkeuring van verdragen, zoals de goedkeuring van het verdrag van Londen van 1976, waarop van verschillende zijden is gewezen.

Dat is ook de zorg van de Nederlandse Regering en ik wil de Kamer graag toezeggen dat hard gewerkt wordt aan de goedkeuringswetgeving; wij verwachten deze wetgeving nog in de loop van dit jaar naar de Raad van State te kunnen zenden.

Terugkerende naar mijn betoog wil ik onderstrepen dat de klachten over de hoogte van de limieten alleen maar op die manier kunnen worden weggenomen. Het zou een oneigenlijk iets zijn om de andere methodiek te benutten om iets te doen aan de lage limieten. De filosofie achter het wetsontwerp is nu eenmaal een andere en is niet een probleemstelling die beoogt licht te brengen in bepaalde belangentegenstellingen.

Met een omrekeningsmethodiek beoog je niet de belangen van bepaalde havens veilig te stellen of juist de belangen van degenen, die het gevaar lopen anderen schade toe te brengen. Dat is een totaal andere vraagstelling. In dit licht is de problematiek van het wetsontwerp te beschouwen als volstrekt neutraal ten opzichte van de problematiek van de aansprakelijkheidslimieten.

Het wetsontwerp gaat niet alleen uit van een monetaire methodiek, maar het sluit ook zeer nauw aan bij al tot stand gekomen – zij het voor Nederland niet geldende – internationale verdragen. Elk denkbeeld dat beoogt Nederland in het internationale handelsverkeer een eigen weg te laten gaan, moet worden afgewezen. Ons land is nu eenmaal voluit opgenomen in dat internationale handelsverkeer. Het zou volstrekt ondenkbaar zijn en het zou ons land internationaal gezien in een onmogelijke positie plaatsen als Nederland ter wille van een be-

paald belang een eigen koers ging voeren ten opzichte van het internationale gebeuren. Dat zou zeer ongewenst zijn.

Het wetsontwerp beoogt zekerheid te brengen op een terrein waar onzekerheid bestaat. Het is beslist niet zo dat de keuze, die in het wetsontwerp wordt gemaakt, recht tegenover de bestaande praktijk staat. Het is zeer goed mogelijk dat de rechtspraak in Nederland zich – ook zonder dit wetsontwerp – in dezelfde richting zal ontwikkelen als dit wetsontwerp beoogt. Ik wil hiermee aangeven dat het hier gaat om het wegnemen van onzekerheid en ik meen dat dit een taak is voor de wetgever die niet te licht mag worden aangeslagen.

Mijnheer de Voorzitter! U zult begrijpen, dat ik dan ook blij ben met het betoog van de heer Blaauw, die wel een kritisch geluid liet horen maar die, alles overwegende, principieel zijn steun aan dit wetsontwerp heeft toegezegd. Hij sprak in een geest, die ik wel kon herkennen. De heer Blaauw noemde echter wel enkele clausules. De eerste clausulering was dat de heer Blaauw wenst dat de Regering toezeget dat zij de jurisprudentie op dit terrein in de buurlanden goed in de gaten houdt zodat wij bij voorbeeld de verhouding tussen de Poincaré-frank en de SDR. Dat wil ik graag toezeggen. Er vindt regelmatig internationaal overleg plaats over deze vragen. Dat is des te gemakkelijker omdat in de ons omringende landen al geldend recht bestaat.

In die zin is het in de gaten houden meer een contact houden dan een scherp letten op. Men is in feite verder dan wij. In de Bondsrepubliek, de Scandinavische landen en Engeland gaat de omrekening al, zoals wij deze nu voorstellen. Hierover zal door ons echter beslist het nodige contact worden gehouden.

Het tweede algemene voorbehoud van de heer Blaauw betrof een wens om te overleggen in Brussel. Hij heeft gezegd te verwachten dat wij in Brussel deze kwestie zullen aankaarten om concurrentievervalsing te voorkomen. Hij bedoelt daarmee kennelijk dat het verschillende uitwerken van omrekeningen of het wellicht hanteren van verschillende omrekeningen de concurrentieposities kunnen beïnvloeden.

Ik verwacht dat de heer Blaauw niet bedoelt, dat wij dit in volstrekt formele zin in Brussel moeten aankaarten. Ik zal hem in dat geval namelijk moeten voorspellen, dat dit zou leiden tot een eindeloze consultatieprocedure, die nu juist niet datgene brengt wat hij daarmee beoogt. Natuurlijk zullen wij hier-

over wel informeel spreken. Dat heeft ook een duidelijke steun in het feit dat alle landen van de Europese Gemeenschap ratificatie van het verdrag van 1976 nastreven. Als dat door zoveel mogelijk landen gebeurt, komen wij vanzelf waar wij wezen moeten.

Daarbij wil ik overigens onmiddellijk toegeven dat 'vanzelf' een wat optimistische uitdrukking is. Het gaat er echter om dat via ratificatie van het verdrag van Londen de problematiek die hier zo zwaar weegt, maar die eigenlijk niet de inzet van dit wetsontwerp kan zijn, zoveel mogelijk dichterbij wordt gehaald.

De heer **Blaauw** (VVD): Ik verwacht van de Regering enerzijds spoed waar het gaat om het verdrag van Londen uit 1976. Wanneer men nationaal snel kan opereren, gaat daarvan een druk in Europees verband voor de andere landen uit om snelheid te betrachten. Voor een land als Nederland is het vooral interessant hoe snel Griekenland hiermee opereert.

Minister **De Ruiter**: Ik wil dit bijzonder graag toezeggen. Het internationale verkeer tussen staten is niet zo, dat de een de ander iets kan opleggen. Ik hoop in ieder geval duidelijk genoeg te hebben gemaakt, dat de Nederlandse Regering grote waarde hecht aan een zo wijd mogelijke gelding van het verdrag van Londen. Zij zal zelf daarvoor het nodige doen, terwijl in de internationale contacten ook het nodige zal worden gedaan daar waar dat nodig is. Gelukkig is dit deels in internationaal verband niet meer nodig.

Voorts kom ik op een vraagstuk, dat zowel door de heer Blaauw als door mevrouw Epema is aangesneden. Dat betreft het aspect verzekering, dat aan deze gehele materie zit. Het is mij opgevallen dat hierover op een tamelijk stellige manier is gesproken. De vragen zijn althans zo scherp geformuleerd alsof daarop bepaald stellige antwoorden mogelijk zouden zijn. Ik wil proberen dit in hoge mate te relativeren, in die zin dat de verzekeringskwesties die hierbij een rol kunnen spelen van een zodanig ingewikkelde aard zijn, dat het echt niet mogelijk is, een soort van vuistregel te geven.

Ik persoonlijk ben ervan overtuigd, dat een verzekeringsmaatschappij, die op deze markt opereert echt niet op een briefje zal geven, welke uitwerking dit heeft. Dit hangt niet alleen samen met de onzekerheid, die in deze materie toch al zit, maar ook met het feit dat de verzekeringen die hier worden gesloten niet alle strikt zijn onderverdeeld in aansprakelijkheidsverzekering-

De Ruiter

gen, casco-verzekeringen, etc. Het zijn evenwel vaak een soort van pakketverzekeringen, waarin alle mogelijke elementen een rol spelen. Men kan daarvoor niet zomaar zeggen, hoe een indirecte, doch wel stellig aan te nemen verlaging van de limiet door deze omrekeningsoperatie zal uitwerken.

Toch wil ik hierover wel iets zeggen. Rechtsonzekerheid – de toestand die wij nu uit verzekeringstechnisch oogpunt wel hebben – is duur. Als er rechtsonzekerheid is, zal de verzekeraar altijd uitgaan van de meest ongunstige situatie.

De duurste oplossing zal natuurlijk de basis voor de berekening van de premie vormen. Men moet rekening houden met de meest ongunstige uitleg door bijvoorbeeld de Nederlandse rechter. Dit is geen gunstige zaak en vormt op zich zelf al een reden, te proberen rechtsonzekerheid van welke aard dan ook, te verschaffen. Het enige wat hieraan theoretisch kan worden toegevoegd, is, dat in de sfeer van de aansprakelijkheidsverzekering – gesteld, dat die sec zou bestaan – een lagere limiet leidt tot een goedkopere verzekering, dan een hoge limiet. Het verzekerd belang is in het éne geval minder dan het andere. Deze benadering is zuiver theoretisch en biedt geen werkelijke oplossing op dit uiterst gecompliceerde terrein van de verzekeringspraktijk.

Mevrouw Epema heeft een- en andermaal gezegd, dat het haar zo heeft bevreemd, dat er geen overleg is geweest met haven- en luchtvaartautoriteiten. Naar haar mening zou de hele informatie naar de Kamer beter zijn geweest, indien wij dit wel hadden gedaan. De informatie, die de havenbedrijven zouden hebben kunnen geven, is voor de betekenis van dit wetsontwerp eigenlijk niet relevant, omdat zo'n havenbedrijf dan belangenkwesaties naar voren zou brengen.

Het gaat in dit wetsontwerp juist niet om de vraag, of iets voordelig, dan wel nadelig is, want wat voor de één voordelig is, kan voor de ander nadelig zijn. Het gaat om het beginsel van de omrekening. Daarom wordt er wel een nauw contact met havenbedrijven onderhouden, als het gaat om het Verdrag van Londen. Dit betreft namelijk wel rechtstreeks hun belang. In dit geval zou het minder op zijn plaats zijn geweest. Bovedien liggen de belangen van luchthavenautoriteiten, waarover mevrouw Epema sprak, heel anders dan van havenautoriteiten, omdat daar de schadelimieten afwezig zijn. Deze komen bij de scheepvaart wel voor.

Mevrouw Epema-Brugman (PvdA): Dan verbaast het mij buitengewoon, dat de antwoorden op de vragen van de Kamer, die toch grotendeels wel sloegen op dat soort aspecten die de havenbedrijven hebben aangebracht, in beide instanties zo buitengewoon lang uitbleven. Hoe verklaart de Minister dat?

Minister De Ruiter: Ik hoop in dit debat nog in te gaan op vragen van mevrouw Epema. Vragen worden wel eens niet bevredigend beantwoord, omdat ze werkelijk niet te beantwoorden zijn, zelfs niet met de beste kennis die kan worden verkregen.

Mevrouw Epema-Brugman (PvdA): Het gaat mij er niet om, dat de antwoorden onbevredigend zouden zijn, maar om het niet beantwoorden. Het heeft 5 maanden en 11 maanden geduurd voordat er antwoord kwam.

Minister De Ruiter: Ik wil best nog eens precies nagaan, waarom iets 5 maanden heeft geduurd. Het gaat om een wetsontwerp, waarbij drie departementen betrokken zijn. Er zijn inderdaad, al zijn die in mijn stellingname niet altijd precies op de kern van het wetsontwerp gericht geweest, nogal moeilijke vragen door de Kamer gesteld. Wij hebben ons best gedaan om daarop antwoorden te geven. We konden toch moeilijk zeggen dat het volgens ons vragen waren die niet helemaal precies ter zake waren en vervolgens die vragen echt niet beantwoorden.

Het heeft dus enige tijd geduurd en ik vind het eerlijk gezegd een beetje onvruchtbaar om er nu over te gaan debatteren, waarom dat zo lang heeft geduurd. Wij hebben ons inderdaad steeds op het standpunt gesteld, dat het erg van belang zou zijn, dat het wetsontwerp snel tot stand zou komen en daarmee is toch eigenlijk steeds aangegeven, dat wij het zelf ook betreurden dat soms niet erg vlug op opmerkingen uit de Kamer kon worden gereageerd.

Het volgende punt dat door mevrouw Epema aan de orde is gesteld, is meer van juridische aard. Dat punt betreft de terugwerkende kracht. Mevrouw Epema heeft – op zich zelf volkomen terecht – aangegeven dat wij eerst een nogal krachtige bepaling hadden opgenomen waarin de terugwerkende kracht voorkwam. Daardoor zou de gehele leemte worden opgevuld. Het opnemen van deze bepaling is gebeurd in de veronderstelling dat het wetsontwerp snel door de Kamer zou worden aangenomen. Toen bleek dat dit niet gebeurde – de reden daar-

van kan ik hier veilig in het midden laten – hebben wij deze bepaling geschrapt, omdat een terugwerkende kracht over een al te lange periode niet al te gewenst wordt geacht.

Er is een algemene filosofie ten aanzien van terugwerkende krachten dat zij een middel vormen dat weliswaar dienstig kan zijn voor bepaalde doeleinden, maar dat toch met mate moet worden gehanteerd. Na het schrappen van de terugwerkende kracht stond er wat dat betreft helemaal niets meer in het wetsontwerp. Daarmee zou weer een op zich zelf onzekere positie ontstaan – die het tot stand komen van nieuwe wetgeving nu eenmaal altijd met zich brengt – namelijk welke regeling op welke feiten of gebeurtenissen van toepassing is.

De rechter zou daarin zeker oplossingen hebben moeten proberen aan te brengen, wanneer wij daarvoor geen bepaling hadden voorgesteld. Wij hebben dat echter wél gedaan, mede om de onzekerheid op te heffen. Wij stellen dan ook een overgangsbepaling voor, die erop neer komt dat alles wat bij het in werking treden van deze wet nog niet definitief is beslist, door deze nieuwe bepalingen zal worden bestreken. Dat is, dunkt mij, een goede en hanteerbare regeling.

Van daaruit wil ik graag een paar opmerkingen maken over het voorstel dat mevrouw Epema, samen met de heer Jansen, heeft gedaan. De argumentatie van dat voorstel is mij niet helemaal duidelijk. Wij achten het bepaald niet van belang dat de inwerkingtreding van deze nieuwe wet, waartegen mevrouw Epema overigens nogal wat bezwaren heeft, nog een tijd vooruitgeschoven wordt. Ik zou dat namelijk een ongelukkige gang van zaken vinden, omdat daarmee bewust de periode van onzekerheid wordt verlengd, terwijl wij juist die periode zo klein mogelijk willen houden met zo weinig mogelijk onzekerheid.

Los van deze algemene opmerking vind ik dat het voorstel van mevrouw Epema en de heer Jansen de periode van onzekerheid te lang laat duren. Wat zou volgens mevrouw Epema de rechter moeten doen in de periode dat hij formeel gesproken nog niet verplicht is deze wet toe te passen?

Aansluitend op de woorden van de heer Van Dijk zou men zelfs kunnen vragen hoe de rechter moet handelen wanneer er geen wetsontwerp is of wanneer dit wordt verworpen. Ik vind dat deze vraag hierbij betrokken moet worden en ik hoop dat ik op deze vraag nog enige duidelijkheid kan krijgen.

De Ruiter

Een ander bezwaar tegen het in het amendement opgenomen stelsel is dat – los van de periode van onzekerheid die daardoor zou ontstaan – de regeling zelf ook onzeker is. Het voorgestelde lid van het artikel gaat er namelijk van uit dat het van toepassing is op schadetoebrengende gebeurtenissen die plaatsvinden na de inwerking-treding van de wet.

Juist in de situaties waarover wij nu spreken, is het in de praktijk allerm minst zeker wanneer een schadetoebrengende gebeurtenis heeft plaatsgevonden. Wanneer bij voorbeeld op een zekere datum goederen in een onberispelijke toestand worden ingescheept en wanneer na een maand bij aankomst blijkt dat zij niet meer in goede staat zijn, dan rijst de vraag wanneer die schade is toegebracht. Dat is over het algemeen moeilijk vast te stellen.

Ik meen dat wij overgangregelingen toch ten minste zo moeten stellen dat zij toepasbaar zijn. Ik wil het nu bij deze twee, nogal fundamentele bezwaren tegen het amendement van mevrouw Epema en de heer Jansen laten.

Een volgend onderwerp waarover met name mevrouw Epema heeft gesproken, is dat van het effect van de voorgestelde regeling, vooral in de nadelige zin. Het is duidelijk dat deze omrekening de limieten voor aansprakelijkheid doet verminderen, hetgeen uiteraard niet voordelig maar nadelig is voor degene aan wie schade wordt toegebracht. Dat is feitelijk wel juist, zij het onbedoeld en eigenlijk niet voortvloeiend uit de aard van de regeling. Ik heb het al één en andermaal gezegd.

Nu vraagt mevrouw Epema om een reële schatting van het totaal aan verliezen dat hierdoor zal kunnen optreden. Wij hebben in de schriftelijke stukken in de eerste plaats gezegd dat wij dat niet kunnen schatten en in de tweede plaats enkele rekenvoorbeelden gegeven van de wijze waarop dit zou kunnen worden benaderd.

Ik wijs er nog eens op dat het echt niet mogelijk is, ten aanzien van de schadegevallen die nu aanwezig zijn en waarop deze wet zal moeten worden toegepast, vanuit het verleden te becijferen wat die zogenaamde geschatte verliezen zouden zijn. Het is namelijk niet zo dat ten aanzien van die gevallen de schade al is vastgesteld. Er lopen wel enkele procedures waarin het gaat om deze omrekeningskwesties. In die gevallen staat echter nog helemaal niet vast wat de grootte van de schade is. Met andere woorden: wij tasten op die gebieden werkelijk in het onzekere. Hoe zeer het mij

ook spijt, degenen die deze cijferexercitie zouden moeten uitvoeren en ik zien geen kans om, met enige graad van exactheid, het effect van deze omrekeningsoperatie aan te geven.

Ik wil nu het betoog van mevrouw Epema nog volgen, met name voor zover daarin enigszins concrete vragen voorkomen, omdat ik meen dat ik in de hoofdlijn haar betoog al wel enigszins heb beantwoord. Zij heeft nog gevraagd hoe het zit met de stabiliteit van de nieuwe rekeneenheid. In de memorie van antwoord namelijk is gesteld dat die nieuwe eenheid 'een redelijke mate van stabiliteit' bezit. Zij vraagt met name de mening van de Minister van Financiën, die ik ook mag geven, over de wijze waarop wij dit nu eigenlijk moeten zien.

Ik wijs erop dat 'een redelijke mate van stabiliteit' natuurlijk niet is 'een absolute stabiliteit'. Dat volgt automatisch uit de manier waarop deze rekeneenheid tot stand is gekomen. Men zou kunnen zeggen dat het een soort gewogen gemiddelde is van een aantal valuta-eenheden, die daarin een verschillend aandeel hebben.

Ik meen dat men wel kan zeggen dat de stabiliteit van deze rekeneenheid relatief beter is dan van welke individuele rekeneenheid dan ook. In die lijn moeten wij het ten minste zoeken. Absolute stabiliteit bestaat natuurlijk niet in dit ondermaanse, en ook zeker niet in de financiële wereld.

In hetzelfde verband heeft mevrouw Epema gevraagd of niet kan worden gesteld dat, door het loslaten van de koppeling van het bijzonder trekkingsrecht aan het goud, de basis aan de verhouding goudfranken-bijzonder trekkingsrecht is ontvallen. Ik hoop, de vraag goed te begrijpen maar wil haar in die zin negatief beantwoorden dat die verhouding in de protocollen bij de verschillende verdragen waarover wij nu spreken nu juist wordt gehandhaafd.

Mevrouw Epema-Brugman (PvdA): Dan doet de vraag zich natuurlijk voor waarom dat in de protocollen is gehandhaafd. Is dat omdat men eerst al zo ontzettend veel moeite heeft gehad, tot overeenstemming te komen over een omrekeningsfactor dat men daarover bij verdere protocollen maar verder niet meer spreekt omdat men verwacht dat men er anders helemaal niet uit zou komen?

Minister De Ruiter: Ik kan op dit moment niet precies uiteenzetten, mijnheer de Voorzitter, wat de motieven zijn geweest om tot deze omrekening te komen. Ik wil er wel dit van zeggen.

Het ligt natuurlijk in de lijn om hier ook een zo groot mogelijke mate van eenheid te brengen en niet in de sfeer van het ene verdrag de ene en in de sfeer van het andere verdrag een andere omrekeningseenheid te kiezen. Voor wat betreft de Compromissen die er eventueel aan de orde zouden zijn, moet ik zeggen dat dit in feite weer de kwestie betreft van de belangentegengestellingen, namelijk dat een land zou kunnen redeneren: voor mij is een bepaalde omrekening gunstig of ongunstig.

Nu is het een feit, dat het effect van deze omrekening voor allerlei landen verschillend kan liggen. Wanneer ik het even heel grof zeg – zeker wanneer we daarbij in nominale bedragen denken –, is een omrekeningsmethodiek zoals we die nu hebben, nadelig voor landen met een harde valuta en voordelig (nominaal) voor landen met een zachte valuta. Met andere woorden kan ik zeggen: het ligt onderling allemaal nogal erg verschillend. Ook daarom hecht ik er zo aan, uit te laten komen dat deze zaken niet aan de orde worden gesteld vanwege dit type belangen – wat voordelig is en wat nadelig is –, maar dat deze zaken zo worden gesteld in het belang van het internationale handelsverkeer, dat gebaat is bij zoveel mogelijk zekerheid en eenheid.

Voorts heeft mevrouw Epema zich afgevraagd, mijnheer de Voorzitter, waarom het nu zo nadelig zou zijn als wij dit omrekeningsprobleem aan de rechter zouden overlaten. De stellingname van de Regering is, dat er zekerheid moet komen en dat wij de rechter er niet mee mogen laten zitten. Het is logisch dat dan de vraag wordt gesteld, wat het bezwaar van dit laatste zou zijn, respectievelijk of dit zo ernstig is.

Hierop zou ik in de eerste plaats het volgende willen zeggen. Het komt wel voor – zelfs veelvuldig – dat een wetgever vragen ter beoordeling en ter beantwoording overlaat aan de rechter. Een wetgever doet dit niet – als hij het in mijn ogen goed doet –, omdat hij niet bereid zou zijn om stelling te nemen of het niet zou weten, maar omdat de omstandigheden die bestreken moeten worden met een bepaalde wetsbepaling zo divers zijn, dat het eenvoudig voor een wetgever (die wel degelijk in zijn hoofd heeft, welke kant het uit moet gaan) onmogelijk is om dit allemaal uit te werken. De wet is in haar richting dan wel duidelijk, maar de omstandigheden zijn te gevarieerd om ze allemaal te overlappen.

In dit geval is dit echter in het geheel niet zo. Een rechter wordt hier eigenlijk

De Ruiter

uitgenodigd om een zeer specifieke keus te doen, die de wetgever ook kan maken. Ik zou mevrouw Epema – die dit dus wel aan de rechter zou willen overlaten – toch willen vragen: Wat zou de rechter dan nu moeten beslissen? Dat mogen we toch niet volstrekt in het midden laten?

En dan staat de rechter weer voor dezelfde vraag of er gekozen moet worden waarvoor het wetsontwerp kiest, of voor andere maatstaven, mijnentwege tot aan de marktwaarde van het goud toe. Voor mij is echter principieel dat waar de keuzen duidelijk liggen, men als wetgever toch bij voorkeur niet moet zeggen, dat de rechter dit maar moet uitzoeken, als we eigenlijk zelf die keus zouden kunnen en dus moeten maken.

Het wordt voor mij nog moeilijker mevrouw Epema op deze weg te volgen, als zij even verderop in haar betoog zelf suggereert dat de Nederlandse rechter dan wel zou anticiperen op die intussen tot stand gekomen protocollen. Ik wil graag aannemen dat een rechter daartoe bereid zou zijn, maar licht het dan ook niet voor de hand om zelf in deze wetgeving – die nu moet dienen en waarnaast, naar wij hopen, over niet al te lange tijd die nieuwe limiteringsbedragen zullen worden vastgesteld – die zelfde maatstaf over te nemen?

Als wij de rechter uitnodigen te anticiperen, dan zou ik zeggen: laten wij het zelf doen. Dit te meer, omdat het niet een vrijblijvend anticiperen is. Het zijn protocollen waaraan wij zelf hebben meegewerkt en ten aanzien waarvan wij de goedkeuringsprocedures voor Nederland hetzij al in gang hebben gezet, hetzij in ieder geval nastreven.

Ik wil ook nog een opmerking maken die betrekking heeft op de nota naar aanleiding van het eindverslag. Wij hebben geschreven dat deze zo laat verscheen omdat wij de conferenties in december 1979 tot herziening van het Aanvaringsverdrag wilden afwachten. Mevrouw Epema is van mening dat ons verblijf in Brussel een goede gelegenheid was om een andere omrekeningsverhouding in overweging te nemen. Zij vraagt of Nederland dit niet zinvol vond en zij wijst op het Nederlandse voorstel een resolutie aan te nemen waarin wordt uitgesproken dat het Londense Limitatieverdrag van 1976 zo spoedig mogelijk in werking diende te treden.

Op zich zelf is het juist dat wij op deze conferentie hebben gewacht. Op die conferentie is nu juist gebleken dat er

internationaal volstrekte overeenstemming bestaat over hetgeen wij met dit wetsontwerp voorstellen. Daarom was die kwestie op de conferentie nu juist niet aan de orde. Op de conferentie wilde men over de omrekening spreken. Men heeft daarbij niet de resolutie aan de orde geacht die betrekking had op het Londense Limitatieverdrag. De conferentie was dus een volstrekte bevestiging van hetgeen wij hier de Kamer voorstellen en ieder geval van het feit dat wij met dit wetsontwerp internationaal volkomen in de pas lopen.

Mevrouw Epema vraagt of anderen die aansprakelijkheid liever op een laag niveau houden. In dat verband wil ik mijn opmerking herhalen dat 'laag' hier niet laag in absolute zin is. Voor het ene land is het laag, voor het andere land is het hoog.

Ik heb met buitengewoon veel dankbaarheid en waardering naar het betoog van de heer Van Dijk geluisterd, omdat daarin op een zeer heldere manier is weergegeven hoe het allemaal zo heeft kunnen ontstaan. Het geheel is voorzien van een heldere afweging – zonder dat de heer Van Dijk heeft nagelaten kritiek te spuien – waarom ook na het bespreken van alle mogelijke alternatieven dit wetsontwerp toch de enige weg aanwijst die tot een aanvaardbaar resultaat en tot een aanvaardbare gedragslijn ook in internationale verhoudingen kan leiden. Ik ben niet in staat – het lijkt mij ook niet gewenst – dat betoog op de voet te volgen. Ik was het er helemaal mee eens en ik meen er goed aan te doen mij te beperken tot het geven van antwoorden op een paar vragen die de heer Van Dijk heeft gesteld.

In de eerste plaats – ik heb gelukkig al enkele malen in mijn betoog kunnen laten merken dat deze vraag bevestigend kan worden beantwoord – heeft hij gevraagd hoe nu te werken aan een spoedige inwerkingtreding van het nieuwe verdrag Maritieme Vorderingen van 1976. Wij hebben betrekkelijk weinig invloed op een spoedige inwerkingtreding, maar voor zover dat van ons kan afhangen, zullen wij graag die inwerkingtreding bevorderen op de manier zoals ik al uiteen heb gezet.

De heer Van Dijk heeft nog gewezen op een op 19 oktober 1980 door de Algemene Vergadering van het Internationale Fonds voor Vergoedingen Olie-schade aangenomen resolutie. Hij vraagt of wij niet internationaal krachtens deze resolutie tot deze stap verplicht zijn zodra Nederland partij wordt bij dat Fondsverdrag en na bekrachtiging van genoemde wijzigingsprotocollen. Ik ben het daarmee volkomen eens.

Er wordt niet alleen op het terrein dat door het Internationale Fonds wordt bestreken maar in het algemeen aangedrongen op overname van deze omrekening in de nationale wetgevingen bij wijze van anticipatie op alle verdragen en aanvullingen daarop die in voorbereiding zijn, respectievelijk waarvan de bekrachtiging voor de verschillende staten in voorbereiding is. Met dit wetsontwerp beogen wij niet anders dan aan die wens te voldoen.

□

Mevrouw Epema-Brugman (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik vind het wel moeilijk meteen te repliceren. Ik had het antwoord van de Minister graag iets meer tot mij laten doordringen. De Minister zegt dat het duidelijk is, dat op twee verschillende sporen is geopereerd. Uit het voorlopig verslag was al duidelijk dat wij oog hadden voor de kant van waaruit het door de Regering werd benaderd maar dat wij ook aan de andere kant gewicht wilden toekennen. Het is belangrijk vast te stellen dat wij al hetgeen wij doen in het internationale handelsverkeer ook mede om financiële redenen doen.

De Minister maakt zich er wat gemakkelijk van af door te zeggen dat vragen als 'waarom heeft het zolang geduurd' niet zo belangrijk zijn. Als de Kamer onzinnige vragen stelt moet hij dat maar in de memorie van antwoord zetten. Hij mag ook mede zeggen dat vragen niet terzake doen. Het blijft voor mij daarom verschrikkelijk onduidelijk waarom de Minister er zolang over heeft gedaan.

De heer Blaauw heeft tot mijn verbazing niet gerepliceerd, ofschoon hij heeft gezegd dat de verzekeringpremie zou worden verduubeld. De Minister heeft gezegd dat het niet goed mogelijk is, daarover uitsluitel te geven. Hij voegde daaraan toe dat rechtsonzekerheid altijd duur is. Dat is voor een deel, zeker voor de nieuwe dingen waar. Het gaat echter ook om wat al is gepasseerd. Daarin zit voor menigeen een grote moeilijkheid naar ik veronderstel.

Ook al is de bewindsman van mening dat havenbedrijven geen goede informatie zouden kunnen geven, toch zou overleg wel wenselijk geweest zijn. Aan de ene kant hebben die bedrijven belang bij vergoeding van schade van de vele aanvaringen die plaatsvinden en aan de andere kant bij bevordering van het internationale handelsverkeer.

Natuurlijk zullen niet alle landen meedoen aan het verdrag. De heer Blaauw heeft Griekenland genoemd.

Epema-Brugman

Men zou ook Frankrijk kunnen noemen. Uit de antwoorden op vraag 2 van CDA en VVD kan worden opgemaakt dat aan het meedoen door een aantal landen die wij belangrijk vinden in het internationale handelsverkeer nog wel iets ontbreekt. Ook Japan doet niet mee. Dat land zit ook op een andere lijn. Dat argument vind ik dan ook niet sterk.

De Minister vroeg mij – overigens zeer handig – wat de argumentatie voor het amendement is. Het is ingegeven door de wens dat deze wet ingaat op het moment van de inwerking-treding. Dan moet er niet toch nog een terugwerkende kracht zijn voor zaken die niet zijn afgehandeld, want voor de andere zaken heeft de rechter toch ook beslist, of niet, want de Minister weet net zo goed als wij dat er op dit moment ontzettend veel blijft liggen. Daarover zou ik best nog even verder van gedachten willen wisselen.

Ik blijf het ook heel opvallend vinden dat de Minister die terugwerkende kracht er eerst helemaal uitgehaald heeft en vervolgens met een overgangsregeling is gekomen die, naar mijn mening, materieel verder gaat dan die oorspronkelijke terugwerkende kracht. Wil hij mij straks uitleggen of dat het geval is of niet? Wil hij ook uitleggen waarom hij hiertoe is gekomen?

Het is altijd moeilijk vast te stellen wanneer de schade is toegebracht, behalve in al die gevallen – dat zijn er vele – waarin er sprake is van het beschadigen van infrastructuur: het schip dat tegen de sluisen vaart, een olietanker die doormidden breekt. Dat weten wij precies. Over de gevallen die de Minister noemde, bedorven ladingen en dergelijke, zal wel een procedure over het tijdstip gevoerd gaan worden. Dat blijft altijd wat moeilijk.

Ik heb trouwens het idee, al ben ik er niet helemaal zeker van, dat al deze grote schadeposten allemaal op de een of andere manier bij de rechter terecht komen. Daar doet het bestaan van deze wet niet veel aan af. Wat vindt de Minister daarvan?

De Minister heeft gezegd dat de schade niet geschat kan worden. Dat begrijp ik niet helemaal. Ik begrijp best dat het niet tot in de finesses kan, maar er moet toch wel een globaal inzicht in te geven zijn. Voorzichtige schattingen leiden toch tot zo'n honderd miljoen voor het Rijk en voor allerlei lagere publiekrechtelijke lichamen?

De heer **Van Dijk** (CDA): Dat is een andere Minister.

Mevrouw **Epema-Brugman** (PvdA): Ja, maar het is wel overheidsgeld en daar zitten wij niet zo best in.

Met dit soort wetgeving wordt naar mijn idee toch teveel voorbij gegaan aan het belang van degene die de schade lijdt. De Minister kan nu wel zeggen: op die laatste conferentie waren wij het erover eens dat de voorstellen, die nu in het wetsontwerp zijn opgenomen, nodig waren. Men vond daar onze resolutie buiten de orde of niet opportuun. Nederland vond die resolutie echter zelf kennelijk wel opportuun, anders had zij haar niet ingediend.

Er blijven voor mij vele onzekerheden. Tot nu toe – ik zal echter alles keurig nog een keer nalezen – ben ik niet overtuigd van de juistheid van het wetsontwerp.

□

Minister **De Ruiter**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil graag proberen even spontaan mevrouw Epema te beantwoorden. Zij bleef erbij dat het wenselijk is overleg te plegen met het Rotterdamse havenbedrijf. Mocht ik de indruk hebben gegeven dat bij voorbeeld het departement van Verkeer en Waterstaat niet over de informatie en het inzicht zou beschikken die in het havenbedrijf aanwezig zijn, waardoor die informatie en dat inzicht geen rol hebben gespeeld, dan wil ik dat haastig rechtzetten. Dat is allemaal volkomen bekend. Er bestaat nauwelijks onduidelijkheid over dat de operatie die wij nu willen uitvoeren onder bepaalde omstandigheden de limieten beperken, waardoor er een nadeliger positie kan ontstaan. Ik wijs in dit verband op de positie van Rijkswaterstaat binnen het departement van Verkeer en Waterstaat. De Rijkswaterstaat is van deze zaken uitstekend op de hoogte.

In dit wetsontwerp hebben wij echter principieel die typische belangenelementen niet als hoofdelementen willen inbrengen. Aan de hand van de laatste opmerkingen van mevrouw Epema wil ik dit nog wat nader toelichten.

Op zich zelf is het natuurlijk heel goed op te komen voor de financiën van de overheid, ook wanneer dat lagere lichamen zijn; het moet immers allemaal uit één pot komen. Ik zou toch voorzichtig willen zijn met het inbrengen van – volgens mij – oneigenlijke motiveringen om juist de positie van overheidslichamen te ontzien. Dat zou minstens in meer algemene zin moeten worden gesteld.

Mevrouw **Epema-Brugman** (PvdA): Ik bedoel ook in het algemeen dat de positie van de benadeelde moet worden ontzien. Met de limieten in de wettelijke aansprakelijkheidsregeling is toch degene die schade lijdt altijd de klos. Daarmee wil ik rekening houden. Het blijkt dat het hier in vele gevallen gaat om de overheid, in deze zin vind ik dat men naar de overheid moet kijken.

Minister **De Ruiter**: Ja, dat is waar.

De heer **Van Dijk** (CDA): Ik vind de verdediging van de Minister dat in dit geval niet naar belangen gekeken moet worden, niet zo verschrikkelijk sterk. Zijn opstelling eerder in het debat, dat het gaat om een neutraal wetsontwerp is veel belangrijker. Daarbij wordt namelijk aangetoond dat hij zowel naar de belangen van de ene kant als van de andere kant kijkt. Is het niet zo dat wij in dit debat, en dan in het bijzonder mevrouw Epema, gekeken hebben naar de belangen van de benadeelde. Een aantal andere partijen die voordeel hebben bij dit wetsontwerp hebben zich niet laten horen.

Minister **De Ruiter**: Ja.

De heer **Blaauw** (VVD): Juist de organisaties hebben volgens mij een becijfering gegeven wat het nadeel is van de lagere overheden bij een bepaalde schadevaring. De Minister stelt dat de informatie uit deze bron bij hem volledig bekend is; daarvoor heeft de Minister echter gezegd dat hij geen inzicht kan geven in de extra kosten die uit deze benadering zouden voortvloeien.

Minister **De Ruiter**: Mijnheer de Voorzitter! Het laatste is een beetje een schijn tegenstelling. Ik heb het niet zo bedoeld. Wat ik in antwoord op de vraag van mevrouw Epema heb willen zeggen, is dat het type belang dat bij voorbeeld door de Rotterdamse haven in geschriften naar voren is gebracht als zodanig natuurlijk zeer wel bekend was. Wij behoeven hierover niet meer in het bijzonder met de havens te overleggen. Dit betekent echter niet dat ik daarmee gezegd heb dat wij de becijferingen van de havens niet meer zouden produceren.

Ik wil nogmaals benadrukken, dat het hier zou moeten gaan om de schadegevallen, ontstaan vanaf het moment waarop het probleem zich ging voordoen. Zij bevinden zich tot nu toe nog in een zo onzeker stadium van ontwikkeling dat men daar geen becijferingen op kan maken. Misschien zou men bij wijze van vergelijking met voorafgaande jaren schadetotalen, die

Epema-Brugman

men van het ene jaar naar het andere overbrengt, een zekere benadering kunnen geven. Vanwege de geweldige onzekerheden, hieraan verbonden, heb ik mij niet op dat pad van schijnzekerheid willen begeven. Ik wil echter graag onderschrijven wat de heer Van Dijk uit mijn eerder betoog aanhaalde, dat wij deze problematiek moeten beschouwen als een problematiek van een neutraal karakter.

Zoals mevrouw Epema zegt, doen niet alle landen mee. In de internationale handelswereld bestaat niet een zodanige overeenstemming, dat men van 100% kan spreken. Het is wel een Nederlandse traditie om juist, in tegenstelling tot sommige andere landen, met dit soort pogingen ter bevordering van het internationale handelsverkeer mee te doen en zich daaraan niet te onttrekken op grond van bepaalde eigen nationale, misschien vermeende, belangen.

Wat de overgangsregeling betreft, wil ik het volgende opmerken. Ik begrijp, dat een en ander is ingegeven door de wens dat de wet – anders dan zou gebeuren bij aanvaarding zonder wijziging – niet in werking zou treden ter zake van de nu nog in behandeling zijnde zaken.

Aan het adres van mevrouw Epema deel ik mee, dat wij hier de beslissing zouden kunnen nemen dat de nieuwe wet niet op bepaalde gevallen van toepassing is – dat kan wetstechnisch –, maar dan zal er toch iets op die gevallen van toepassing moeten zijn. Die keuze kunnen wij hier wel ontlopen, maar in het algemeen kan die keuze niet worden ontlopen en omdat wij haar kunnen maken, vind ik dat wij haar ook moeten maken. Het is niet goed een gebied ongeregeld te laten als men bezig is met wetgeving.

Ik kan mij voorstellen dat een andere keus zou worden gedaan, maar ik kan mij niet voorstellen dat wij helemaal buiten het internationale kader zouden treden. Ik stel nu niet de inhoud van de regeling ter discussie, maar het feit dat men moet regelen wel. De rechter zou zeer wel de keuze kunnen maken om precies in de lijn – ook voor de overganggevallen die mevrouw Epema erbuiten wil houden – te gaan zitten van dit wetsontwerp. Het enige wat wij dan bereiken, is dat hetzelfde resultaat ontstaat en dat wij nog een tijd onzekerheid hebben gehad.

Mevrouw Epema-Brugman (PvdA): Mijn verhaal in eerste termijn was mede ingegeven door het feit, dat er een

aantal protocollen is dat nog steeds niet bij ons ter goedkeuring ligt. De normale staatsrechtelijke procedure die wij hierbij volgen, doorbreken wij door dit geval. De meeste pijn zit bij het verdrag van 1957 betreffende de scheepvaartaanvaringen. Wij hebben een serie protocollen en het kernenergieverdrag; ik weet niet in welke jaren en plaatsen dat is gebeurd. Ik vind het op zich zelf aantrekkelijk, als een verdrag wordt uitgekeerd in guldens. Het gaat in feite dus alleen om het scheepvaartverdrag. Ik had mij heel goed kunnen voorstellen dat men daarbij met een andere omrekeningsverhouding ging werken, mede in verband met het verdrag van 1976. Naar mijn gevoel kan het nog jaren duren, voordat dit in werking treedt, zeker als men in aanmerkiné neemt dat het nog niet bij ons ter goedkeuring ligt.

Minister De Ruiter: Juist het beroep dat de protocollen nog aan de Kamer zullen moeten worden voorgelegd – dat is op zich zelf niet gunstig – doet mij zeggen dat degene die daarnaar verlangt....

Mevrouw Epema-Brugman (PvdA): Ik verlang er niet naar.

Minister De Ruiter: of dat als realiteit accepteert, ook licht geneigd zal moeten zijn om in die lijn nu al te doen, wat onze hand vindt om te doen, namelijk te proberen een periode van zekerheid uit te sluiten of te overbruggen. Ik wil er nogmaals op wijzen, dat het voor Nederland in het algemeen geen goede politiek zou zijn om op die manier buiten de internationale trend te blijven. Ik geloof dat het belang op zich zelf van zekerheid in het internationale handels- en rechtsverkeer als een groot belang zal moeten worden aangemerkt.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De Voorzitter: Ik stel voor, over het wetsontwerp dinsdag aanstaande te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Bepalingen ter bevordering van de veiligheid van de vaart van schepen op binnenwateren en van de veiligheid van de arbeid aan boord van die schepen (Binnenschepenwet) (13 978).**

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De heer Eversdijk (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De fractie van het CDA staat positief ten opzichte van het stellen van technische eisen die de kwaliteit van het materieel en de veiligheid van de binnenvaart vergroten. Het verbeteren van de arbeidsomstandigheden aan boord van binnenschepen is eveneens een zaak die de instemming van de fractie heeft. Daaraan is in dit wetsontwerp nog niet voldoende aandacht besteed, maar daarop kom ik terug. Bijna zes jaar is aan deze ontwerp-Binnenschepenwet gewerkt en onze fractie acht het een goede zaak, dat dit ontwerp, ondanks veel onvolkomenheden, nu in het parlement wordt behandeld. Er zijn geluiden geweest om de behandeling uit te stellen, maar dat ondersteunen wij niet.

Wij hebben een woord van waardering voor de Staatssecretaris, die heeft geluisterd naar de inspraak. Sommigen in de schipperswereld vinden, dat de Staatssecretaris helemaal niets doet, maar dat valt wel mee. Zij doet wel iets. Zij heeft onder andere hier naar de inspraak geluisterd. Als voorbeelden kan ik geven de benaming 'schipper' die terug is, en het roergangsbewijs dat is verdwenen. Dit waren zaken die zwaar wogen in de schipperswereld.

Ondanks de kritische opmerkingen die wij bij deze wet zullen maken, zeg ik nadrukkelijk, dat een woord van waardering hier op zijn plaats is.

Het is noodzakelijk, dat het overleg over de inhoudelijke aspecten van de wet, zoals dat plaatsvindt onder auspiciën van de scheepvaartinspectie, ertoe zal leiden, dat de gestelde eisen reëel zullen zijn in verhouding tot de noodzakelijke veiligheid en kwaliteit. Hierbij mag het aspect van de bedrijfsexploitatie zowel voor de reder als voor de particulier zeker niet uit het oog worden verloren.

In dit opzicht is het overleg met het bedrijfsleven nog niet afgerond. Deze wet is dan ook een raamwet. Dat heeft voordelen, maar ook nogal wat nadelen. Er zijn nog te veel hete hangijzers.

Dat brengt ons op ons voornaamste punt van kritiek ten aanzien van het voorliggende wetsontwerp, namelijk dat te veel zaken zullen worden geregeld via de algemene maatregel van bestuur. Hierdoor bestaat thans nog te veel onzekerheid en is er zelfs hier en daar sprake van het ontbreken van rechtszekerheid. Men voelt het zo althans in de schipperswereld. Via een amendement zullen wij daarom trachten in de wet wat meer duidelijkheid te

Eversdijk

krijgen. Door te veel te verwijzen naar de algemene maatregel van bestuur zijn de beleidsintenties niet allemaal duidelijk en is de inspraak van betrokkenen soms niet geheel gewaarborgd. Het parlement is dan bij het geheel te weinig betrokken.

In de nota naar aanleiding van het eindverslag is door de Staatssecretaris toegezegd, dat de eisen met betrekking tot schip en schipper, zoals die bij algemene maatregel van bestuur worden geregeld, in voorontwerp zullen worden gepubliceerd in de Staatscourant. Belanghebbenden, waaronder uiteraard de schippersbonden, kunnen dan reageren. Zij zullen dat zeker doen. Wij hechten eraan deze toezegging ook in de wet vast te leggen.

Wij willen zelfs een stapje verder gaan door ook de Kamer bij een en ander te betrekken. De Kamer zal immers ook inspraak willen hebben al zal het niet altijd nodig zijn. Daartoe heb ik amendement A ingediend, dat ertoe strekt, dat de voorontwerpen niet alleen in de Staatscourant worden gepubliceerd, maar ook aan de Kamer worden gezonden. Het voorontwerp zal pas in werking treden na een bepaalde termijn, zoals in mijn amendement is neergelegd.

De uitvoeringsbepalingen, waarvoor de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat en de Minister van Sociale Zaken verantwoordelijk zijn, zijn nog niet bekend. Daarom is het nodig – ik kom hierbij terug op mijn amendement – het parlement in te lichten alvorens concrete maatregelen worden doorgevoerd. Het parlement kan dan, indien gewenst, toetsen of een en ander strookt met de beleidsintenties. De bewindslieden hebben dat afgewezen. Ik vind dat jammer en heb daarom het amendement ingediend.

De organisaties worden – dat is vanzelfsprekend in de binnenvaart – gehoord. De Kamer wil echter ook bij een aantal zaken gehoord kunnen worden. Dit is de intentie van onze fractie. Mijn amendement is mede ondertekend door mevrouw Lambers, de heer van Rossum en de heer Van Zeil.

Schepen behorende bij een aantal categorieën moeten bij gebruik op de binnenwateren zijn voorzien van een geldig certificaat van onderzoek. In het wetsontwerp wordt bepaald, dat het certificaat van onderzoek wordt afgegeven door de scheepvaartinspectie, als na een onderzoek blijkt dat het schip voldoet aan vereisten die bij algemene maatregel van bestuur worden bekendgemaakt. Wij kennen die eisen dus niet. Dat schept alweer een stuk onzekerheid en soms onduidelijkheid.

De vraag komt dan op of er zwaardere eisen worden gesteld dan thans gelden voor het Rijnscheepsattest. Als dat zo zou zijn, is er dan niet duidelijk sprake van concurrentievervalsing. Wordt er dan niet met twee maten gemeten? Het grootste deel van de Rijnvloot voldoet aan alle eisen. Deze eisen zijn algemeen bekend!

De Binnenschepenwet accepteert overigens een buitenlands schip als volwaardig, mits daarop het Rijnscheepsattest rust. Het is in die gevallen gelijkwaardig aan het Nederlands certificaat van onderzoek. Het lijkt daarom voor de hand te liggen dat het certificaat van het onderzoek wordt afgegeven als het schip voldoet aan de vereisten, die worden gesteld in het Reglement Onderzoek Schepen op de Rijn!

Dat zou dus in de praktijk een volledige gelijkschakeling betekenen.

Voor de Nederlandse schepen geldt daarbij – na invoering van deze wet – nadrukkelijker dan voorheen dat moet worden voldaan aan de Veiligheidseisen die nu zijn geformuleerd in het Veiligheidsbesluit binnenscheepvaart.

De CDA-fractie heeft dan ook een amendement van de wet overwogen in die zin dat niet bij algemene maatregel van bestuur de vereisten van het certificaat van onderzoek worden bepaald, maar dat die eisen krachtens de wet bestaan uit de eisen die in het Reglement Onderzoek schepen op de Rijn zijn vastgesteld in overeenstemming overigens met het internationale bedrijfsleven. Wat is het bezwaar hiertegen?

Dit amendement houden wij nog even achter de hand, we wachten de reactie van de Staatssecretaris af en op ons amendement ten aanzien van de algemene maatregelen van bestuur en haar antwoord op de bij dit onderdeel gestelde vragen.

In hoofdstuk II, artikel 3, lid h en i en in hoofdstuk IV artikel 14, lid 1a, worden schepen die eigendom zijn van of gehuurd zijn door het Rijk en die bestemd zijn om ten dienste van het Rijk te worden gebruikt en schepen die in gebruik zijn bij enige bondgenootschappelijke krijgsmacht vrijgesteld van het certificaat van onderzoek. De CDA-fractie zag de noodzaak hiervan niet in en wij overwogen om al die schepen maar gelijk te stellen.

Inmiddels is ons echter gebleken – overleg met een departement kan wel eens nuttig zijn – dat er een zeer gedetailleerd reglement bestaat ten aanzien van 'veiligheidsnormen en voorschriften voor rijksvaartuigen' van 7 april 1976. Met name het gestelde op de blz. 4208 en 4209 van dit reglement geeft

ons de indruk dat deze eisen strenger zijn dan hetgeen in de binnenschepenwet wordt vereist. Indien de Staatssecretaris dit kan bevestigen, is amendering natuurlijk niet nodig want dat zou ons verder van huis brengen.

Blijft nog wel de vraag waarom schepen die in gebruik zijn bij de bondgenootschappelijke krijgsmacht vrijgesteld zijn van het certificaat van onderzoek. Bestaat hier wellicht ook een reglement als ik zoëven noemde voor de rijksvaartuigen? Of moeten wij zonder meer aannemen dat die bondgenootschappelijke schepen aan alle eisen zullen voldoen in vredesstijd? In oorlogstijd zal dat wel anders liggen.

In lid 3 van artikel 7a wordt de schipper verplicht het schip op de aangewezen plaats te laten liggen. De vraag rijst welke regeling geldt bij wisselbemanning, bij voorbeeld bij rederijsschepen. Wellicht moet de eigenaar hier eveneens worden ingevoerd, hoewel ik begrijp dat het hier in de eerste plaats gaat om de bij het voeren van het schip direct betrokkenen naar analogie van de bestuurder van een wrakke auto. Ik denk dat het zo bedoeld is. Moet ik onder 'schipper' nadrukkelijk ook begrijpen de vervangende schipper, waarvan in artikel 1, lid 1e, wordt gesproken?

Ook over artikel 3, lid c, wil ik een opmerking maken. Uitgaande van de gedachte dat hetzij een scheepspatent, hetzij een certificaat conform de Schepenwet voorhanden behoort te zijn, zou dit lid wellicht kunnen worden gemist. Het kan slechts betrekking hebben op Franse en Belgische schepen die ons land binnenkomen. Handhaving zou overigens kunnen betekenen het hebben van een onderhandelingsoverweging. Er zij op gewezen dat voor de vaart op de Duitse kanalen identieke eisen gelden als op de conventionele Rijn. In dit verband denk ik aan het komende EEG-certificaat op basis van de EEG-richtlijn. Dan zou dit lid weer niet gemist kunnen worden.

Met betrekking tot het certificaat van onderzoek is er een complicerende factor. Hoewel het niet uit de wetstekst blijkt, is de Regering toch voornemens een onderscheid te maken tussen A-, B- en C-wateren.

De B-wateren zijn het belangrijkste, want dat zijn de normale kanalen en rivieren. Op de B-wateren mag een buitenlands schip, voorzien van een Rijnscheepsattest, onbelemmerd varen. Bij de A-wateren ligt dat iets anders.

Voor deze A-wateren kunnen afzonderlijke regels worden vastgesteld. Zo zal de vaarroute vanaf de Rijn naar Antwerpen vallen onder het A-waterenre-

Eversdijk

gime, evenals de vaarweg Rotterdam-Antwerpen. Nederlandse en buitenlandse schepen zouden dus een aantekening op het certificaat moeten hebben. De laatstgenoemde vaarwateren vallen echter onder de vrije vaart van de Akte van Mannheim. Noch de Rijnsoeverstaten, noch België zullen mijns inziens accepteren dat voor het formele Rijnstroomgebied zwaardere eisen worden gesteld dan die, welke gelden op de conventionele Rijn. De Nederlandse Regering zal mijns inziens óf af moeten zien dit laatste vaarwater te laten vallen onder de categorie A-wateren óf de buitenlanders vrijstelling moeten geven van de extra eisen. Beide mogelijkheden lijken mij niet ideaal. Daarom zou ik het onderscheid tussen A- en B-wateren hier niet willen invoeren, waardoor ook geen onderscheid Nederlanders/buitenlanders ontstaat. De schepen dienen dan te voldoen aan de vereisten voor de categorie B-wateren.

Ik spreek nu niet over de C-wateren, waarvoor lichtere eisen gelden. Dat is op dit moment niet zo van belang. Historisch gezien is het steeds zo geweest, dat de binnenwateren in Nederland als één geheel werden beschouwd. Ik heb overwogen een amendement in te dienen waarbij artikel 1 lid c vervalt en wordt vervangen door een nieuw lid c dat als volgt zou luiden:

'Binnenwateren: de wateren vallend binnen het gebied, genoemd in artikel 1 van het vaarreglement.'

Ik zit dan echter met het probleem dat b.v. de Westerschelde (een gevaarlijk vaarwater, waar juist extra scherp op veiligheid van schip en bemanning moet worden gelet) hier buiten zou vallen. Dat valt niet onder het vaarreglement. Door nu in mijn amendement A, ook artikel 4, lid 3 te vermelden kan het parlement de vinger aan de pols houden over deze A, B en C-wateren. Ik zou het op prijs stellen als de Staatssecretaris de stand van zaken ten aanzien van deze materie duidelijk zou willen aangeven, want er is in de schipperswereld ongerustheid over deze zaak. Er is al genoeg ongerustheid. Als wij daarvan wat kunnen wegnemen, is dat mooi meegenomen.

Het is de Nederlandse binnenvaart overigens al jaren een doorn in het oog dat West-Duitsland voor zijn noordelijke zeearmen – zeker tot voor kort – bijzonder lastig is geweest met de uitgifte van een speciaal voor dat vaargebied geldig certificaat van deugdelijkheid. Sinds de afgifte van het huidige, nieuwe certificaat van on-

derzoek door de Nederlandse scheepvaartinspectie, komen er berichten dat de Duitse autoriteiten hiermee genoegen nemen (althans voor de vaart op de Eems). Het lijkt me zinvol om na te gaan of er van Duitse zijde een formele erkenning is van het nieuwe Nederlandse certificaat van onderzoek voor het gehele Westduitse vaargebied, met name voor de vaart op de Eems op de Wester naar Bremen en Bremerhaven.

Nog een laatste aspect van dit onderdeel dient te worden vermeld. De Nederlandse Regering heeft het voorstellen om de Rijn, de Waal en de Lek onder het Rijn-regime te brengen. Dat houdt in dat de Nederlandse Regering naar de Centrale Commissie voor de Rijnvaart moet om te melden dat zij de maatregel, die vanaf 1907 geldt, ongedaan wenst te maken. Tot dusverre beschouwde het ministerie de vaart op deze rivieren als normale nationale vaart waarbij niet behoefte te worden voldaan aan de Rijnvaarteisen. Als de Rijn, de Waal en de Lek wél onder het Rijn-regime vallen, moeten schepen die Rijn-kruisend zijn ook voldoen aan de Rijnvaarteisen.

Een concreet voorbeeld:

Een vaartuig dat van binnen-Weurt naar binnen-Gorinchem vaart, beoefende tot dusver nationaal vervoer. In de nieuwe situatie neemt dat schip deel aan de Rijnvaart en moet aan alle Rijnvaarteisen voldoen. Het ingrijpende van deze maatregel moet bepaald niet worden onderschat.

De Nederlandse Regering denkt dat op te lossen door het Nederlandse certificaat van onderzoek gelijkgesteld te krijgen met het Rijschipperspatent. De Centrale Commissie voor de Rijnvaart zou er dan akkoord mee moeten gaan dat schepen, die in het bezit zijn van het Nederlandse certificaat van onderzoek, dit Rijn kruisend verkeer mogen beoefenen.

Het valt zeer te betwijfelen of de Centrale Commissie zich hiervoor zal lenen. Overeenkomstige situaties doen zich al jaren voor in Duitsland en het Duitse nationale Rijnvervoer is scheepspatentplichtig. Het valt dan ook niet in te zien dat de Centrale Commissie Duitsland geen uitzondering geeft en Nederland wél een uitzondering op dit punt zou verlenen.

Voor Duitsland is dit vermoedelijk mede aanleiding geweest om de vereisten die gelden op de West-Duitse kanalen, af te stemmen op de Rijnvaarteisen, zodat dit probleem effectief wordt opgelost. Het is ook tegen deze achtergrond, dat ik integrale invoering van de Rijnvaarteisen voor het certifi-

caat van onderzoek bepleit, omdat mede daardoor het boven gesignaleerde probleem wordt verkleind.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog een enkele opmerking maken over het vaarbewijs. Als ik het goed zie, dan komt bij het vaarbewijs niet de indeling voor met A-B en C-wateren, maar wordt er slechts onderscheid gemaakt tussen a: rivieren, kanalen en meren; en b: alle andere binnenwateren, inclusief de 'ruime' wateren, zoals Westerschelde, Oosterschelde, IJsselmeer, Waddenzee, Eems en Dollard (artikel 15, lid 1).

Volgens de zeer laat ontvangen vijfde nota van wijzigingen – op dit punt heb ik toch wel wat kritiek op de Staatssecretaris – geeft het Rijschipperspatent recht op de vaart op alle binnenwateren. Dus ook Nederlandse schippers met het Rijschipperspatent hebben dat recht. Het zo laat ontvangen van de vijfde nota van wijziging is voor ons zo vervelend, omdat het KOF ons vanavond nog heeft benaderd voor een gesprek over een probleem met betrekking tot deze nota.

De nota is erg kort voor de behandeling ontvangen, terwijl de wet al zo lang op de rol staat. Sommigen verwijten de Staatssecretaris – overigens ten onrechte – dat deze wet nog steeds niet is aangenomen. Wij hebben zelf de behandeling van deze wet geregeld moeten opschuiven, waarbij wij alle begrip hebben voor de problemen van de voorzitter. Wanneer echter precies een dag voor de behandeling nog een nota van wijziging komt, dan hebben wij het probleem, dat nog naar behoren te moeten verwerken en overleg te moeten plegen met de mensen, die ons voor overleg benaderen. Ik vind dit vervelend.

Schippers zonder Rijschipperspatent zullen op de 'ruime' wateren (b) aan de daar geldende eisen moeten voldoen. Hoe wordt dit geregeld? Zie ik het dus goed, dat er ten aanzien van her vaarbewijs nu geen onderscheid (dus geen concurrentievervalsing) bestaat tussen Nederlanders en buitenlanders?

Het Koninklijk onderwijsfonds voor de scheepvaart verzorgt al jarenlang een opleiding tot het verkrijgen van het diploma schipper voor de ruime vaarwateren en de kanaalvaart. Het staat buiten kijf, dat deze opleiding speciaal is gericht op de benodigde kennis voor veilige navigatie op de ruime vaarwateren. Het is daarom des te betreurenswaardiger dat met name West-Duitsland weigert, dit diploma te erkennen als bewijs van vakbekwaamheid voor het bevaren van onder an-

Eversdijk

dere de Eems en voor de vaart op de Weser naar Bremen en Bremerhaven.

Het lijkt mij overigens logisch, dat het te ontwikkelen vaarbewijs aansluit op de bestaande schippersopleidingen van het Koninklijk onderwijsfonds. Houdt dit dan niet ook automatisch in dat alle door het KOF gediplomeerde schippers over de benodigde kennis voor de ruime vaarwateren beschikken?

Mijnheer de Voorzitter! Het is goed dat ten aanzien van de lichamelijke geschiktheid aansluiting is gezocht bij het Rijnschipperspatent. Met ingang van 1 april 1976 is immers bepaald dat naast de tot nu toe gebruikelijke verklaringen betreffende het gehoor- en gezichtsvermogen voortaan ook een doktersverklaring omtrent de algemene lichamelijke geschiktheid moet worden overgelegd. Wanneer de keuringsarts meent, dat niet aan de gestelde eisen wordt voldaan, dan kan men zich laten herkeuren door een arts. Dit sluit goed aan bij het gestelde in a. van artikel 16 over de algemene lichamelijke geschiktheid en de geschiktheid van de gezichts- en gehoororganen.

Wel zullen regels moeten worden gesteld, bij voorbeeld bij algemene maatregel van bestuur, voor de bedrijfsgeneeskundige diensten van de havens, ten einde een objectieve keuring te verkrijgen. De term 'algemene lichamelijke geschiktheid' is namelijk nogal vaag. Hierover zal toch ook overleg met de schippersorganisaties nodig zijn.

Ligt het in de bedoeling, bij ministeriële beschikking een keuringsreglement vast te stellen en zal de keuring worden verricht door artsen die ook al voor zeevaart en Rijnvaart keuringen verrichten? Ik heb namelijk liever geen nieuwe instanties, maar instanties waaraan de betrokkenen gewend zijn.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu aan een emancipatoir element van het wetsontwerp. In artikel 13 wordt gesproken over schippers die voorzien moeten zijn van een geldig vaarbewijs. Dit artikel lijkt enigszins discriminerend voor de echtgenote van de schipper. De huidige tekst van dit artikel kan inhouden dat slechts de schipper bevoegd is tot het voeren van een schip en tot het hebben van een vaarbewijs. Het is uiteraard goed denkbaar dat de meevarende echtgenote of een meevarend gezinslid, over de vereiste documenten beschikt, doch in juridische zin niet de schipper is. Ook andere bemanningsleden, of desgewenst een loods kunnen over het vereiste vaarbewijs beschikken.

In artikel 1, lid 1, wordt weliswaar gesproken van 'schipper': of de gezagvoerder van een schip, of degene die deze vervangt', maar ik vraag mij af of deze omschrijving voldoende garantie biedt voor de echtgenote van de schipper. Ik wil met name dat de schipperes of schipperin dezelfde rechten heeft als de schipper.

Staatssecretaris **Smit-Kroes**: Is de geachte afgevaardigde bereid, mij voortaan met 'staatssecretaresse' aan te spreken?

De heer **Eversdijk** (CDA): Als u daar prijs op stelt, dan wil ik dat wel doen, maar ik geloof niet dat dit in overeenstemming is met de wet. Ik zal het daarom maar bij 'Staatssecretaris' houden.

De heer **Castricum** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik houd het op 'schippersvrouw'. Dat staat ook in de memorie van toelichting.

De heer **Eversdijk** (CDA): Dat lijkt mij ook goed.

De heer **Castricum** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Op blz. 24 van de memorie van toelichting staat: 'Zij die bij het in werking treden van de wet reeds als kapitein werkzaam zijn (hierbij wordt ook gedacht aan de schippersvrouw)'. Daarover kan dan toch geen enkel misverstand bestaan?!

De heer **Eversdijk** (CDA): Dat vraag ik mij juist af. Ik heb hierover dan ook een amendement ingediend om volstrekte zekerheid te hebben dat er sprake is van gelijke rechten. Wanneer de Staatssecretaris nog eens wil bevestigen dat dit wetsontwerp zo uitgelegd mag worden als met mijn amendement wordt beoogd, dan ligt deze bevestiging nog eens keurig in de Handelingen vast en ben ik bereid, het amendement in te trekken.

De angst dat dit wetsontwerp anders uitgelegd kon worden heb niet alleen ik, want enkele mensen uit de schipperswereld waarmee ik heb gesproken, lazen de desbetreffende passage op dezelfde wijze als ik. Voor alle zekerheid heb ik daarom dit amendement op het desbetreffende artikel ingediend.

Ik kom nog even terug op het vaarbewijs. Artikel 21 van hoofdstuk 4 hield oorspronkelijk in dat elke vijf jaar het vaarbewijs moest worden geactualiseerd. Daaraan was geen behoefte – ik verwijs weer even naar het rijbewijs – en het gaf bovendien veel te veel administratieve rompslomp. De parallel met het Rijnschipperspatent is overigens ook dat een vaarbewijs voor onbepaalde tijd wordt verkregen. Wan-

neer een bevoegde autoriteit twijfelt aan de lichamelijke geschiktheid van de houder, dan kan een nieuwe medische verklaring worden verlangd.

Voor 65-jarigen is in het Rijnschipperspatent wel een analoge regeling van kracht als thans wordt voorzien. Het is daarom goed dat via de nota van verbeteringen – stuk nr. 18 – de zin in artikel 21, luidende 'Het vaarbewijs is geldig gedurende een tijdvak van vijf jaren gerekend vanaf de dag van uitgifte.' is vervallen. Het vaarbewijs wordt dus verleend voor onbepaalde tijd. Daaraan kan het wegvervoer een voorbeeld nemen, want daarbij hebben wij nog steeds niet te maken met een rijbewijs voor onbepaalde tijd! Wat dat betreft is de binnenvaart moderner.

Vervolgens ga ik in op de overgangsmatregelen. Van de overgangsmatregelen is slechts bekend dat het hoofd van de scheepvaartinspectie voorzieningen kan vragen waardoor het schip geen gevaar oplevert voor de veiligheid van de vaart. De beleidsintenties die hier gelden – en op welke wijze de scheepvaartinspectie tot invulling zal overgaan – zijn onduidelijk. Mijn fractie bepleit dan ook nadrukkelijk, hierover overleg te voeren met de organisaties.

De vereisten die kunnen worden gesteld voor het certificaat van onderzoek ontmoeten geen bezwaar voor zover het de Rijnvaarteisen betreft, die zouden gaan gelden bij het in de vaart brengen van nieuwe schepen.

Wat de bestaande vloot betreft, ligt de situatie veel gevoeliger. Daarom pleit ik ervoor, in de wet op te nemen dat een certificaat dat in het kader van de overgangsregeling wordt verstrekt gebonden is aan voorschriften die in overleg met de belanghebbende organisaties zijn opgesteld. Ik heb hiervoor nog geen amendement omdat ik eerst de reactie hierop van de Staatssecretaris wil afwachten.

In tweede instantie kan ik hierop altijd nog terugkomen. Wel heb ik nog een amendement op artikel 51 van de overgangsbepalingen, genummerd met c, dat betrekking heeft op een aantal technische zaken. De Staatssecretaris zal hierop nog wel ingaan. Ik acht mij nu dan ook ontslagen van de plicht, dit amendement uitvoerig toe te lichten.

Ik kom tot een aantal slotopmerkingen. Uit hoofdstuk 5, de artikelen 24 en 26 blijkt dat onderzoek en toezicht worden verricht en uitgeoefend door twee verschillende instanties. Hoe wordt hierbij een straffe coördinatie verkregen? Zal dat bij voorbeeld gebeuren

Eversdijk

door duidelijke ministeriële of staatssecretariële instructies?

Mijn volgende opmerking betreft hoofdstuk 6. In artikel 27 staat: 'Beroep staat open bij de commissie, bedoeld in artikel 3 van de Binnenvaartrampenwet.' Kan de Staatssecretaris opheldering geven over de wijze van benoeming van leden ingevolge dit artikel van de Binnenvaartrampenwet? Welke disciplines worden of zijn in deze commissie benoemd, en voor welke termijn?

De heer Stijkel, de nieuwe voorzitter van het CVV, deelde op 22 december 1980, op het lustrumcongres van de federatie, mee dat 80% van de Nederlandse binnenvaart niet voldoet aan de normkosten in vergelijking met het wegvervoer. Wij moeten dus extra voorzichtig zijn met het nemen van kostenverhogende wettelijke maatregelen.

Van de binnenvaart stap ik even over naar de recreatie. Vanuit de watersportbonden – de ANWB, het KNWV, het KNMC en de NWB – is sterk aangedrongen op wijziging van artikel 18, betreffende het zogenaamde 'klein vaarbewijs'. Men dringt erop aan, voor dit klein vaarbewijs te volstaan met de zogenaamde 'eigen verklaring' in plaats van een geneeskundig onderzoek. Dat lijkt mij redelijk. Daarom heb ik ook, samen met de collega's Van de Ven, Van Rossum en Van Zeil, een amendement ingediend.

De Koninklijke Nederlandse Bond tot het redden van Drenkelingen heeft verzocht, haar brevet 'motordrijver' in het kader van de overgangsregeling te erkennen, ter verkrijging van het klein vaarbewijs. Wat mij betreft, bestaat daartegen geen bezwaar. Het lijkt mij toe dat dit zou kunnen, al kan ik het niet geheel overzien. Graag hoor ik het oordeel van de Staatssecretaris hierover.

Ook vraagt deze bond, haar op grond van artikel 19, eerste lid aan te wijzen als exameninstelling. Ook daartegen lijkt mij geen bezwaar te bestaan.

Voorts lijkt het mij onnodig, vissers die beroepsmatig de visserij beoefenen en dagelijks varen, en die veelal veel beter zijn opgeleid dan diegenen die incidenteel een jacht besturen, te laten vallen onder de eisen van de Binnenscheepenwet. Collega Van Rossum zal daarover een amendement indienen dat ik heb ondersteund.

Collega Casticum zal ook een amendement indienen dat ik van harte heb ondersteund. Het betreft een aantal regels inzake de veiligheid aan

boord van schepen, geen binnenscheepen zijnde.

Ik besluit met een kritische noot. De titel van het wetsontwerp suggereert dat ook nogal wat is of wordt gedaan aan goede arbeidsomstandigheden aan boord van betrokken schepen. Wij moeten constateren dat op dit gebied nog niet veel is geregeld, zeker bij vergelijking met het wegvervoer. Aan de sociale situatie van schipper, schippersgezin en meevarenden zal nog veel aandacht moeten worden gegeven. Het Centraal Bureau voor de Rijn- en binnenvaart beklagt zich over het feit dat op een brief over deze materie, op 16 maart 1976 verzonden aan de Ministers van Justitie en van Sociale Zaken en aan de Staatssecretarissen van Economische Zaken en van Verkeer en Waterstaat, tot op heden nimmer een bevredigende reactie werd ontvangen.

Inmiddels werd wel door de Minister van Sociale Zaken, in zijn brief van 29 september 1980, mede-ondertekend door de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, gesteld dat 'het dringend noodzakelijk is, dat er een algemeen geldende sociale regeling voor de binnenvaart tot stand wordt gebracht'. Dat is een juiste stelling, maar er moet ook wel iets aan worden gedaan.

De heer **Casticum** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De voorbije decennia hebben zowel in de beroeps- als in de pleziervaart op de Nederlandse wateren een stormachtige ontwikkeling te zien gegeven. Rotterdam groeide uit tot de grootste haven van de wereld en terwijl de bomen nog tot in de hemel reikten, schaften honderduizenden Nederlanders zich, naast een eerste en/of tweede voertuig, tevens een vaartuig aan. Een plaatsje in een jachthaven werd even schaars als een parkeerplekje in de binnenstad. Tijdens zomerse weekends en in de zomervakanties beweegt zich een complete armada over de binnenwateren.

In de beroepsvaart werd schaalvergroting troef. De duwvaart werd geïntroduceerd; deze nam spectaculaire vormen aan en zal wellicht verder om zich heen grijpen. Het vervoer van gevaarlijke stoffen werd een belangrijk marktsegment in het goederenvervoer per binnenschip. In de modal split deden zich aanzienlijke verschuivingen voor. Het goederenvervoer over de weg kwam, zag en overwon in het binnenlands vervoer, maar vervoer over water bleef een goede weg en, grensoverschrijdend, zelfs de beste.

In de afgelopen twintig jaar nam het binnenlands vervoer per binnenschip toe van ruim 60 tot bijna 90 mln. ton. In het grensoverschrijdend vervoer groeide het tonnage van 110 tot meer dan 180 mln. ton. In de periode tussen 1960 en 1977 verdubbelde het vervoer over de grote doorgaande vaarwegen en nam de grootte van de schepen eveneens met 100% toe.

Ir. Filarski van de Dienst Verkeerskunde van Rijkswaterstaat schreef in het laatste nummer van het tijdschrift voor Vervoerwetenschap een zeer informatieve bijdrage over toekomstige ontwikkelingen en mogelijkheden van de Nederlandse binnenscheepvaart. Hij concludeert in dit artikel onder andere dat het Nederlandse vaarwegen-net als relatief veilig kan worden aangemerkt. Ik deel die mening. Anderzijds dient men dagelijks bedacht te zijn op de mogelijkheid dat zich ernstige ongevallen kunnen voordoen.

Ik wijs in dit verband op de ramp die zich in oktober van het vorige jaar voltrok, toen een veerboot uit Dordrecht in de flank werd geramd door een binnenvaarttanker. Veel burgers en bestuurders langs de drukke vaarwegen zijn bepaald niet gerust op een blijvend goede afloop van de ongevallen en bijna-ongevallen die zich bij wijze van spreken voor hun deur voltrokken. Daarbij speelt in vele gevallen ook een rol de volstrekte ontoereikendheid om bij onverhoopte calamiteiten doeltreffend te kunnen reageren.

Nu worden de Nederlandse binnenwateren, zoals ik al zei, niet alleen bevaren door vrachtschepen op weg naar binnen en buitenlandse bestemmingen. Parallel aan de economische groei van de voorbije decennia ontwikkelde zich een vrijetijdsvloot van ruw geschat tussen de 400.000 en 500.000 eenheden, variërend van zeilplank tot luxueus motor- of zeiljacht, zwart, wit en van iedere andere denkbare kleur voorzien. Zowel de ontwikkelingen in de beroeps- als in de recreatievaart en de voortdurende confrontatie tussen beide op het steeds drukker wordende vaarwater, maakten het wenselijk over te gaan tot het nemen van wettelijke maatregelen.

Tegen die achtergrond zouden wij de Binnenscheepenwet willen bezien en wij waarderen het dan ook dat de Regering de voorstellen, afkomstig uit de vorige periode, heeft overgenomen. Nu reeds wil ik stellen dat de Binnenscheepenwet slechts een eerste, voorzichtig stap moet zijn op de lange weg die moet worden gegaan om de binnenvaart volledig aansluiting te geven bij de maatschappelijke omstandigheden van vandaag.

Castricum

Ik realiseer me zeer wel dat de binnenvaart – ik bedoel in dit geval met name de particuliere binnenvaart – nog steeds een bijzondere positie inneemt in onze samenleving. Ook de structuur van deze bedrijfstak is een buitenissige, zoals nog eens duidelijk wordt gemaakt in het boek dat onlangs van de hand van ir. Willem de Ruiter verscheen. Het internationale karakter van het goederenvervoer voegt aan dit alles nog eens een extra dimensie toe.

Mijnheer de Voorzitter! Is wetgeving in eigen land, die redelijk aansluit op wat er in de samenleving gebeurt, dikwijls al een heksentoer, het wordt allemaal nog ingewikkelder wanneer het te prefereren is om in internationaal verband tot bepaalde afspraken te komen, zeker wanneer die hoe dan ook als een beperking worden ervaren door groepen mensen die van oudsher gewend zijn hun eigen boontjes in grote vrijheid te doppen.

Het is te betreuren dat goed op elkaar aansluitende internationale regelgeving, waar het gaat om technische en vakbekwaamheidseisen, nog steeds in een verschiets ligt. Dit geldt in niet mindere mate voor sociale regelingen, betrekking hebbende op dienst- en rusttijden en bemanningsterkte. Bij verschillende voorkomende gelegenheden heb ik de afgelopen paar jaar aandacht gevraagd voor deze leemten. Ook de Kamer is van oordeel dat die leemten – die op de door mij genoemde punten bestaan – zo snel mogelijk moeten worden weggewerkt.

In een notitie van beide ondertekenaars van de Binnenschepenwet hebben wij enige tijd geleden kunnen lezen welke voortgang op dit terrein wordt geboekt en welke plannen daaromtrent bestaan.

Bij de schriftelijke voorbereiding van de Binnenschepenwet is er door mijn fractie een- en andermaal op aangedrongen het ontwerp in de zojuist door mij geschetste zin uit te breiden. De bereidheid daartoe werd niet opgebracht. Ik volsta hier met het uitspreken van de wens dat wij ook spoedig in commissieverband met de bewindslieden over de notitie van oktober van het vorige jaar kunnen spreken en dat wij daarna snel wettelijke voorstellen op het punt van bemanningsterkte en dienst- en rusttijdenregeling tegemoet kunnen zien.

Om nu te zeggen dat de Binnenschepenwet een beslissende stap is om de bestaande, minder gewenste toestanden uit de weg te ruimen, zou wat te ver voeren, mede in het licht van hetgeen ik zojuist heb gezegd. Deson-

danks is er in kringen van de binnenscheepvaart, zowel bij organisaties die werkzaam zijn op sociaal-economisch terrein als bij de Koninklijke Schippersvereniging Schuttevaer, nogal wat distantie betracht wegens al dan niet vermeende ongewis- en onrechtvaardigheden die in de wet besloten liggen of het gevolg kunnen zijn van een snelle invoering van delen daarvan.

Op een enkel punt hebben genoemde organisaties steun gekregen uit wel zeer onverwachte – misschien onverdachte – hoek. Het weekblad 'Schuttevaer' van 16 mei 1980 bevat het kopje 'Minister Tuijnman: Als ik schipper was, pikte ik het niet'. Het laatste stukje van het betreffende bericht luidde:

'Over de strenge bepalingen die er met de nieuwe schepenwet' – ik denk dat hier Binnenschepenwet wordt bedoeld – 'staan aan te komen, zei de Minister: Ik heb iets van uw ongenoegen gehoord. Wel, ik richt ook graag zelf mijn huis in. Als ik schipper was, pikte ik het niet! Die opmerking kwam de Minister op een groot aantal toejuichingen te staan en een warm applaus in de zaal', aldus Schuttevaer.

Dat is natuurlijk nooit weg voor een bewindsman of -vrouw. Van mijn kant wil ik echter aan dit alles wel de vraag koppelen welke uitwerkingen de spontane uitlatingen van de heer Tuijnman op het Schuttevaercongres in Drachten op zijn Staatssecretaris hebben gehad en hoe in het algemeen de stand van zaken is rond de vele algemene maatregelen van bestuur, die in het wetsontwerp zijn voorzien.

Ik kom daarmee tevens op een vraagpunt dat in de uitvoerige en langjarige schriftelijke voorbereiding van deze plenaire gedachtenwisseling een rol heeft gespeeld en dat met name ook door de fracties van het CDA en de VVD bij herhaling is opgevoerd. De Binnenschepenwet is te beschouwen als een raamwet: er worden hoofdlijnen in neergelegd die hun uitwerking zullen vinden in een lange reeks ongetwijfeld zeer uitvoerige uitvoeringsbesluiten.

De bewindslieden zijn van mening dat dit aan hen moet worden overgelaten – dan komt het dik voor elkaar – en doen na het nodige aandringen door de Kamer een concessie: de ontwerp-algemene maatregelen van bestuur zullen worden gepubliceerd en er kan op worden gereageerd. Ik zou nog een stapje verder willen gaan, maar wil op dit moment volstaan met de Staatssecretaris haar oordeel te vragen over het amendement dat op dit punt door de heer Eversdijk is ingediend en het verderstrekkende amendement dat door de heer Van de Ven is ingediend.

Zowel door de Kamer als door de bedrijfstak is regelmatig betoogd dat de invoering van de Binnenschepenwet de Nederlandse binnenvaart niet in een verslechterende concurrentiepositie ten opzichte van het ons omringende buitenland mag brengen. Mijn fractie heeft begrip voor die zorg, maar anderzijds wil zij waarschuwen voor een overdreven behoedzaamheid. Alle maatregelen die in de komende jaren voor de binnenvaart dienen te worden genomen, zullen rimpels op het water brengen. Dat mag echter geen reden zijn achterstandsituaties te continueren.

Natuurlijk dient het uiterste te worden ondernomen om op Europees niveau tot acceptabele regelingen te komen. De dikwijls trage voortgang in het internationaal overleg mag echter geen excuus vormen om in eigen land met de armen over elkaar te gaan zitten. De negatieve effecten worden daarbij ook wel eens overschat. Ik wijs in dat verband op een voorbeeld uit het wegvervoer. Men voorspelde dat de c.a.o. van 1976 allerwegen groot onheil zou brengen. Achteraf moet men toch zeggen – ik heb dat de Staatssecretaris ook wel eens horen zeggen – dat de concurrentiepositie van het Nederlandse internationale wegvervoer door die toch ingrijpende maatregelen niet wezenlijk is aangetast. Voor koudwatervrees is geen reden.

Met belangstelling heb ik kennis genomen van de brief van werkgevers en werknemers in Rijn- en binnenvaart, die wij begin januari ontvingen. Naar ik heb begrepen, heeft ook de Staatssecretaris een afschrift ontvangen. Ik zou het op prijs stellen indien de Staatssecretaris daarop in eerste termijn zou reageren.

De keuzen die in het wetsontwerp zijn gedaan voor categorieën schepen die moeten worden voorzien van het certificaat van onderzoek zijn arbitrair. In de schriftelijke voorbereiding is over de knelpunten uitvoerig van gedachten gewisseld. Mijn fractie heeft begrip voor de argumenten die de Regering heeft aangevoerd om de certificatieverplichting vooralsnog niet uit te breiden. Anderzijds achten wij het wenselijk een stap te zetten die weliswaar minder ver gaat maar toch enigszins tegemoet komt aan de wens die op dit punt bij ons bestaat.

Ik heb een amendement ingediend op het tweede lid van artikel 2, dat ertoe strekt de mogelijkheid te openen dat regelen worden gesteld aan kleinere schepen waarop zich slaapplaatsen bevinden of waarmee bedrijfsmatig 12 passagiers of minder buiten de bemanning, worden vervoerd. Ik kan mij

Castricum

zeer wel voorstellen dat voor de in het wijzigingsvoorstel genoemde categorieën verschillende eisen worden gesteld. Mijn gedachten gaan daarbij onder andere uit naar voorzieningen op het punt van de brandveiligheid.

In de nota naar aanleiding van het eindverslag wordt vrij uitvoerig ingegaan op de mogelijke repercussies van de door de Economische Commissie voor Europa vastgestelde criteria waarmee binnenwateren worden ingedeeld in vier klassen. In de beroepsvaart is op dit punt enige deining ontstaan – ik zou zeggen: golfslag A-klasse bij kracht 4 of 5 – omdat in de wet de mogelijkheid wordt geopend aanvullende eisen te stellen aan schepen die A-wateren bevaren.

De Staatssecretaris heeft laten weten, dat zij overleg voert met het bedrijfsleven over de vraag of van deze mogelijkheid ook daadwerkelijk gebruik zal worden gemaakt. Graag vernem ik hoe die besprekingen verlopen. Welke criteria zullen worden gehanteerd om een beslissing tot het niet stellen van aanvullende eisen op dit moment later in heroverweging te nemen.

Ten aanzien van hoofdstuk III van het wetsontwerp wil ik slechts een enkele opmerking maken. Op zich is het een goede zaak dat én de kwaliteit van het schip én de kwaliteit van de schipper én de kwaliteit van de arbeidsomstandigheden aan boord in één wetsontwerp worden geregeld. Minder gunstig acht ik het echter – daar is in de schriftelijke voorbereiding ook vrij uitvoerig over gesproken – dat twee instanties bij de uitvoering moeten worden betrokken.

Ik heb vertrouwen in een goede coördinatie tussen de Arbeids- en de Scheepvaartinspectie, maar ik heb ook begrip voor de wens van het bedrijfsleven om met zo min mogelijk instanties zo veel mogelijk zaken te kunnen afhandelen. Ik uit de wens dat deze zaak zorgvuldig in het oog wordt gehouden en zou graag op dit punt van de Staatssecretaris een toezegging ontvangen.

Wat betreft het in de loop der jaren meest 'spraakmakende' onderdeel van de ontwerp-Binnenschepenwet, Hoofdstuk IV, het vaarbewijs graag het volgende. De vraag of een vaarbewijs dient te worden ingevoerd staat voor mijn fractie niet ter discussie. Van het nut daarvan zijn wij overtuigd. De vraag welke categorieën schepen onder de vaarbewijsverplichting dienen te vallen is minder eenvoudig te beantwoorden.

Wij constateren dat de meningen daaromtrent nogal sterk uiteenlopen, doordat de plezier- en beroepsvaart sterk van mening verschillen. Wat uit de schriftelijke voorbereiding voor de goede verstaander al duidelijk was, werd in een artikel in de Volkskrant van zaterdag 7 februari nog eens bevestigd.

De Watersportbonden stellen hun medewerking aan de uitvoering van de wet in feite afhankelijk van de eis dat aan de gestelde 15-metergrens niet meer wordt getornd. Dit werd in het verleden door een Kamermeerderheid wel gesuggereerd. Mijn fractie heeft ook begrip voor de problemen die zullen ontstaan wanneer aan de vaarbewijsverplichting een aanzienlijke uitbreiding zou worden gegeven.

Aan de andere kant mag een ultimatum van de watersportbonden op zich geen reden zijn om de gekozen grenzen zonder meer te handhaven, temeer daar de verschillende schippersbonden en Schuttevaer redelijke argumenten aanvoeren om verder te gaan. Op dit moment wil ik nog geen definitieve keuze maken. Vooralsnog wil ik het wetsontwerp volgen. Ik wil wel het verzoek op de regeringstafel deponeren om aan het onlangs ingestelde Centraal overleg verkeersveiligheid te water advies te vragen over dit strijdpunt. Blijkbaar is het iets dat aan deze en gene zijde van de scheidslijn de gemeeders danig beroert.

Bij het hoofdstuk van de wet, waarin het certificaat van onderzoek wordt geregeld, heb ik al gewezen op het amendement dat het mogelijk maakt nadere regelen te stellen voor schepen waarvoor geen certificaat is vereist. Een dergelijk compromis is, naar het mij voorkomt, bij het vaarbewijs nauwelijks mogelijk. Ik betreur dat. In het eindverslag heb ik melding gemaakt van een rapportage over een schoolwerkweek met zeilschepen op IJsselmeer en Waddenzee, die ik bij toeval ontving.

Ik heb de overtuiging dat de eigenaren en schippers van schepen waarmee dergelijke expedities worden ondernomen hun verantwoordelijkheid kennen en niet nalaten om de veiligheid van de vaart en de veiligheid aan boord te waarborgen. Deze mensen zullen ook geen problemen hebben met het feit dat aan de schippers van die schepen specifieke eisen worden gesteld.

Het gaat echter om de groei die er minder verheven opvattingen op nahoudt. Dat is een wellicht kleine groep die met een minimum aan kennis een maximum aan risico neemt. Het is, die

categorie even uitbreidend, natuurlijk ook geen toeval dat uitgerekend de Nederlandse Vereniging van Sportvisersfederaties een waarschuwend geluid heeft laten horen. Het gaat niet om het puntertje op de woelige wateren van Giethoorn, of om het voetveer naar het Slot Loevestein. Ik vraag mij af of toch niet overwogen moet worden in enigerlei vorm een vaarbewijsplicht voor deze categorie in te voeren. Wil de Staatssecretaris daarover toch nog iets zeggen?

Worden de bekwaamheden voor respectievelijk zee- en binnenvaart, met name op de Rijn, niet al te gemakkelijk over één kam geschoren? In de beroepsbinnenvaart wordt die gelijk-schakeling als discriminerend ervaren. Hoewel ik allesbehalve een deskundige op dit terrein ben, heeft men mij toch kunnen overtuigen van het feit dat het verschil maakt of je met een schip de kustwateren bevaart of dat je met een coaster of Rijnzeeschip de Rijn bevaart. In de wet wordt dat op een bepaalde manier gelijkgetrokken. Is dat wel terecht? Zijn mensen die normaal op zee varen ook volkomen thuis op de Rijn?

Over de medische keuring, die aan het verkrijgen van het vaarbewijs verbonden is, is in de loop van de tijd nogal uitvoerig gediscussieerd. In het al eerder door mij aangehaalde artikel uit de Volkskrant wordt ook dit deel van de Binnenschepenwet in combinatie met die 15-metergrens als breekpunt genoemd. Ik vind dat overdreven. Zo gaan ook bepaalde reacties uit de kringen van de beroepsvaart min of meer voorbij aan de werkelijkheid, zoals die in de zeer ruime overgangsbepalingen is neergelegd.

Die overgangsbepalingen maken het in beginsel zelfs mogelijk dat mensen die medisch niet geschikt en/of als schipper onbekwaam zijn zonder problemen in het bezit van een vaarbewijs voor alle binnenwateren kunnen komen. Dat is niet niks.

Met enige verbazing nam ik dan ook kennis van het verzet tegen een wat uitgebreidere medische keuring, zoals neergelegd door de Federatie van Schippersbonden, tegen de voorziene medische keuring boven 65 jaar. Daartegen is met name van de kant van ONS en ASV bezwaar gemaakt. Ik begrijp niet dat de besturen van deze bonden bezwaar maken tegen een regeling die voor hun leden niet alleen zeer beperkt van betekenis is, maar die bovendien nog ver achterloopt bij wat elders, in kringen van het vervoer, gebruikelijk is.

Castricum

Anders ligt het probleem wellicht voor de pleziervaart. Daarover heeft de heer Eversdijk al een amendement ingediend. Ik wacht de reactie van de Staatssecretaris daarop af.

Ik wil, bijna aan het slot van mijn bijdrage aan deze eerste termijn, nog enkele opmerkingen maken over de strafbepalingen. In de schriftelijke voorbereiding hebben wij daarover vrij uitvoerig van gedachten gewisseld. Het vaarbewijs kan slechts bij administratieve maatregel ongeldig worden verklaard. Ook na heroverweging is niet de bereidheid opgebracht de intrekking van het vaarbewijs als bijkomende straf in te voeren.

Die beslissing vind ik niet al te sterk gemotiveerd. Er wordt op gewezen dat de administratieve maatregel het aantal mogelijke gevallen beperkt, dat andere sancties zoals boete en hechtenis kunnen worden toegepast en dat intrekking van het vaarbewijs met name in de beroepsvaart wel een buitengewoon zware straf zou zijn waarmede mensen brodeloos gemaakt worden. Dit is allemaal waar.

Wie in mijn verzoek tot heroverweging de wenselijkheid ziet aan de lopende band vaarbewijzen in te trekken om op die manier de drukte op de wateren wat tegen te gaan, heeft het bij het verkeerde eind. Waar het om gaat, is dat in wellicht incidentele gevallen notoire overtreders, die bij herhaling de veiligheid van de vaart in gevaar brengen, de toegang tot die vaart moet kunnen worden ontzegd.

Ik zou de Staatssecretaris willen vragen de argumenten die in de schriftelijke gedachtenwisseling op dit punt zijn aangevoerd wat te verstevigen. Wellicht zou men kunnen overwegen of het intrekken van het vaarbewijs als bijkomende straf kan worden meegevoerd bij de voorbereiding van de op handen zijnde vaarwegenverkeerswet. Ik krijg hierop graag een reactie.

De binnenschepenwet is in verschillende opzichten een begin van wetgeving. Verschillende uitgebreide publikaties in het recente verleden, die onder meer betrekking hadden op de passagiersvaart en het vervoer van gevaarlijke stoffen over water, vormen het bewijs dat er in de binnenvaart in vele opzichten nog een heleboel te verbeteren valt. Het zou mooi zijn als dit in internationale samenwerking kan gebeuren, dit ontslaat de Nederlandse overheid echter niet van de verplichting om, wanneer resultaten uitblijven, haar eigen verantwoordelijkheid te nemen zoals dat met de Binnenschepenwet – zij het op bescheiden schaal – gebeurt.

De heer **Van Rossum** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! De noodzaak van een algemene wettelijke regeling ter bevordering van de veiligheid van de vaart van schepen op binnenwateren en van de veiligheid van de arbeid aan boord van die schepen wordt al jaren door bijkans een ieder gedeeld. Reeds in 1924 werd in het Gedenkboek van de Vereeniging van Gezagsvoerders bij de Binnenvaart op de volgende misstand gewezen: 'Nog altijd kan iemand, die nooit een zeilvaartuig, stoom- of motorboot heeft gezien, véél minder nog heeft bevaren, een dergelijk schip doen bouwen, huren of bezitten, en daarop als schipper varen, ongeacht het gevaar dat hij zowel in nationale als in internationale wateren kan veroorzaken, en niets of niemand kan hem het varen beletten...'

Het heeft inmiddels wel een hele tijd geduurd voordat de regeling aan de volksvertegenwoordiging werd aangeboden. De eerste aanzet voor het onderhavige wetsontwerp dateert van 1957, als ik het wel heb, en het eerste concept van 1972. De officiële indiening liet echter nog op zich wachten tot 1976, nog onder het vorige kabinet; wij zijn blij dat dit kabinet de behandeling ervan heeft willen voortzetten. Nu leven wij Anno Domini 1981. Voorwaar, een zeer lange tijd is verstreken sedert het opvangen en verwerken van de eerste signalen.

Zeker vandaag de dag dwingen de ontwikkeling in de binnenvaart en de toenemende vervoersstroom ertoe leemten in de bestaande wetgeving ten aanzien van de veiligheid van de vaart op de binnenwateren op te vullen, zulks vooral ter voorkoming van ongevallen en dus ter vergroting van de veiligheid. De verkeersdrukke op de voornaamste vaarwegen, de grotere en snellere schepen, het toenemende vervoer per binnenschip van gevaarlijke stoffen en dergelijke doen een steeds dringender appel op de noodzaak om nadere eisen te stellen ten aanzien van het schip en de schipper.

De inhoud van de voorgestelde bepalingen mogen hier als bekend worden verondersteld. Er komt een verplichting tot het hebben van een certificaat van onderzoek en tot het hebben van een groot of klein vaarbewijs. Uitzonderingen zullen daarbij de algemene regel voorshands gaan bevestigen. Mijn fractie kan hiermee akkoord gaan.

In de gewisselde stukken is met wisselend getij geopteerd voor het gebruik van de titelatuur 'gezagsvoerder' of 'schipper'. Mijn fractie zou hierin de bewindslieden willen volgen en daar-

om blijvend willen kiezen voor de aanduiding 'schipper', niet in het minst ter wille van de eenheid in de wettelijke terminologie voor de binnenvaart. Wel zit ik in dit verband nog met een moeilijkheid. Wat het vaarbewijs betreft, spreekt de wetstekst telkens van 'schipper' die in het bezit daarvan zou moeten zijn.

Zou het niet beter zijn om dezelfde terminologie te hanteren die in het Reglement inzake Rijnschipperspatenten is opgenomen, waar sprake is van: 'Het recht tot het voeren van een schip'? Is het in de praktijk niet zo, dat niet alleen de schipper, maar ook diens echtgenote en eventuele bemanningsleden kunnen beschikken over een vaarbewijs?

Zijn ook zij niet gerechtigd tot het voeren van een schip? In hoeverre zou de huidige wetstekst kunnen inhouden dat slechts de schipper bevoegd is en in de overgangsfase een vaarbewijs kan verkrijgen, als hij gedurende de laatste drie jaar als schipper werkzaam is geweest? Waarom wordt ervan uitgegaan, dat bemanningsleden die reeds lang een varend beroep uitoefenen en familieleden die actief in de binnenvaart werkzaam zijn of geweest zijn, niet eveneens in het kader van de overgangsregeling in aanmerking zouden komen voor een vaarbewijs bij het in werking treden van de wet, of moet dit duidelijk onder de definitie in artikel 1 zijn begrepen?

Dient er niet te worden gezocht naar een formulering, waarbij uitgesproken zou dienen te worden dat degene een vaarbewijs krijgt die gerechtigd is tot het voeren van een schip? Ik wees al op de uniformiteit in de terminologie. Mijn fractie zou daarop ten sterkste willen aandringen. Daarom heb ik het amendement-Eversdijk, waarover zojuist een interruptiedebat ontstond met de heer Castricum en de Staatssecretaris, mede ondertekent.

Wij hebben in het onderhavige geval in zeer sterke mate te maken met een raamwet. In de wetgeving op het gebied van het milieu is het haast regel, dat wij daarmee telkenmale worden geconfronteerd, maar daar wordt in vele gevallen de constructie gekozen van overlegging van de algemene maatregelen van bestuur aan de Kamer, alvorens zij rechtskracht verkrijgen. De bewindslieden die het onderhavige wetsontwerp hebben ingediend, blijken daarvoor, mede gezien hun eigen verantwoordelijkheid, weinig te voelen. Ik vond en vind hun argumentatie om daarvan af te zien niet sterk. Ook om die reden heb ik een amendement van de heer Eversdijk mede willen ondertekenen.

Dat gekozen is voor de tussenweg, dat voorontwerpen van bepaalde algemene maatregelen van bestuur in de Nederlandse Staatscourant zullen worden gepubliceerd, waarop belanghebbenden binnen een bepaalde termijn kunnen reageren, moge een tegemoetkoming zijn, maar volgens mijn fractie een te schrale. Gelet op de lange voorbereidingstijd om tot een wettelijke regeling te komen, mag het vermoeden worden uitgesproken dat de materie waarover het gaat niet direct tot de gemakkelijkste kan worden gerekend. Daarom zou ik nogmaals willen aandringen op mogelijkheden om vooraf de Kamer en indirect de organisaties die erbij zijn betrokken, te betrekken bij de besluitvorming omtrent de totstandkoming van de algemene maatregelen van bestuur. Wordt er niet erg weinig concreets in de wet bepaald en blijven de uitvoeringsmaatregelen formeel niet te lang onbekend?

Met betrekking tot het certificaat van onderzoek zou ik nog het volgende aan de orde willen stellen. Herhaaldelijk wordt in de gewisselde stukken gesproken over de wenselijkheid – uit het oogpunt van concurrentieverhoudingen – dat geen zwaardere eisen in de certificaat van onderzoek zullen worden geaccepteerd dan die welke gelden voor het Rijnscheepspatent. Een Rijnscheepspatent wordt gelijkwaardig geacht aan een Nederlands certificaat van onderzoek.

Behoort dan omgekeerd het certificaat van onderzoek wat betreft de vereisten niet gelijkwaardig te zijn aan het Rijnscheepspatent? Voor mijn fractie is deze problematiek ietwat duister gebleven. Misschien dat de Staatssecretaris de nodige opheldering in dezen kan verschaffen? Wat zou er bij voorbeeld veranderen als bij amendering zou worden ingebracht dat niet bij algemene maatregel van bestuur de vereisten van het certificaat van onderzoek worden bepaald, maar dat de eisen krachtens de wet bestaan uit de eisen die in het Reglement onderzoek schepen op de Rijn reeds nu zijn vastgelegd en dit dan in overeenstemming met het internationale bedrijfsleven?

De Staatssecretaris weet beter dan wie ook, dat de binnenvaart de laatste jaren steeds meer internationale aspecten krijgt. Als zij het nog niet wist, zal zij recentelijk wel ondervonden hebben dat er heel wat internationale aspecten zijn.

Veelvuldig werd van de zijde van de belangenbehartigingsorganisaties de vrees geuit dat de concurrentiepositie van de Nederlandse binnenvaart scha-

de zou gaan ondervinden van de nieuwe bepalingen die thans worden voorgesteld. Zij refereren daarbij dikwijls aan de reeds bestaande internationale overeenkomsten en hun vrees lijkt, gelet op de veelvuldigheid en de intensiteit, niet geheel van grond ontbloot. Maar hoe moeten deze noodkreten nu recht worden verstaan in het licht van de sussende opmerkingen van de Staatssecretaris in de stukken? Loopt het echt niet zo'n vaart, of wordt veelvuldig een doekje voor het bloeden gehanteerd?

Ik zou er gaarne enige duidelijkheid over verkrijgen, alvorens opnieuw onrust in de binnenvaart wordt veroorzaakt.

Wat mij trof in deze vergevorderde poging tot wetgeving was de lichtvoetige benadering van de pleziervaartuigen. De heer Castricum heeft er vóór mij al op gewezen. Zijn er inderdaad maar enkele honderden die onder het voorgestelde regiem zullen vallen? Is dat dan niet verontrustend? Geeft dat niet te denken, in het licht van de vele duizenden pleziervaartuigen die op onze binnenwateren opereren? Wordt de veiligheid van de vaart niet evenzeer verstoord door de vele laverende plezierjachten? Is de eis van een minimale lengte van vijftien meter wel in overeenstemming met het gevaar dat zij veroorzaken? Welk percentage jachten overschrijdt eigenlijk de grens van 20 kilometer per uur?

Onze fractie is wel van oordeel dat regelen voor de binnenvaart onderscheiden dienen te zijn van de maatregelen voor de pleziervaart, maar zijn zij wel altijd te scheiden? Nee toch? Uitbreiding van de werking van de wet tot grotere plezierjachten lijkt mij dan ook juist. Om die reden heb ik het amendement van de heer Castricum gaarne mede ondertekend.

De schriftelijke gedachtenwisseling over de onderhavige materie heeft wel enige tijd in beslag genomen, maar ik moet er voor de goede orde wel bij vermelden, dat onderscheidene voorstellen tot verandering van de wets tekst een welwillend oor hebben gevonden bij de Regering. Daarvoor zou ik mijn dank willen uitspreken.

Het is misschien een bijkomstigheid, maar het raakt mijn fractie wel, dat de mogelijkheid bestaat, dat er vaarbewijzen kunnen worden afgegeven die geldig zijn voor de vaart op rivieren, kanalen en meren of die geldig zijn voor de vaart op alle binnenvaartwateren. Is één vaarbewijs voor alle wateren echter niet voldoende? Komen in feite niet alle particuliere schippers een groot aantal malen per jaar op de Wester-

schelde, op de Oosterschelde, op het IJsselmeer etcetera?

Ik heb hierbij nog een aantal kanttekeningen. Ik bespreek eerst de positie van de vissers. Zij varen beroepsmatig altijd. Het is dan wat wonderlijk, dat een aantal van hen een vaarbewijs en diploma's moet hebben. Ik heb hierover informatie ingewonnen en mij is gebleken, dat het geen probleem is voor de vissers die op de Noordzee en de ruimere binnenwateren varen want hiervoor zijn zeevaartdiploma's vereist. Dit geldt ook voor een groot gedeelte voor de Waddenzee.

Er zijn ook vissers die beroepsmatig vrijwel dagelijks op andere binnenwateren varen. Ik denk hierbij bij voorbeeld aan de Urkervissers op het IJsselmeer, dus diegenen die niet buiten de Afsluitdijk komen. Hierbij kan men ook nog denken aan de vissers van Bruinisse die vissen op het Grevelingenmeer.

Ik meen dat voor deze mensen, die duidelijk veel ervaring hebben, een uitzondering moet worden gemaakt. Jachten varen alleen maar in de zomermaanden en dan nog niet eens dagelijks, terwijl het bij vissers hun dagelijks beroep is.

Mijnheer de Voorzitter! Vandaag ontvingen wij een brief van de Stichting Koninklijk Onderwijsfonds voor de Scheepvaart. Ik neem aan dat de Staatssecretaris daarvan ook een afschrift zal hebben gehad. Men signaleerde moeilijkheden als het gaat om de ruime vaarwateren als de Waddenzee, de Westerschelde, de verbinding Delfzijl–Hamburg en de verbinding tussen Vliissingen en Zeebrugge. Men stelt in de brief:

'Het wetsontwerp beoogt bevordering van de veiligheid door het invoeren van onder meer wettelijke vakbekwaamheidseisen; door de vijfde nota van wijziging wordt nu aan dit doel sterk afbreuk gedaan omdat als gevolg hiervan de essentiële eisen, noodzakelijk voor het bevaren van de ruime vaarwateren, komen te vervallen'.

Mijnheer de Voorzitter! De bewindslieden hebben zich in het verleden er terecht niet van laten weerhouden om uit veiligheidsoverwegingen voor een deel van de verbindingen naar de open zee of naar België eigen reglementen en voorschriften uit te vaardigen, zoals bij voorbeeld het Vaarreglement voor de IJssel en het IJsselmeer en het Binnen-aanvaringsreglement voor de Westerschelde. Hieraan moesten zich alle schippers, ook de buitenlandse, houden.

Deze maatregelen zijn nimmer aangevochten en kunnen, aangezien het om

Van Rossum

de veiligheid van de vaart gaat, ook niet in strijd worden geacht met internationale verplichtingen van Nederland uit hoofde van de herziene Rijnvaartakte. Was dit standpunt niet eveneens uitgangspunt voor het ontwerp-Binnenschepenwet zoals dat nu voor ons ligt? Werden voor de ruime vaarwateren niet terecht extra eisen aan kennis en bekwaamheid gesteld boven die waarmee kan worden volstaan voor de riviervaart?

In de toelichting op de vijfde nota van wijziging wordt door de Staatssecretaris het volgende gesteld: 'Bij besprekingen in het kader van de Centrale Rijnvaartcommissie is onlangs gebleken dat verschillende Rijnsoeverstaten – en zeker ook België – na kennisgeving van het wetsontwerp ernstige bezwaren tegen hebben omdat het Rijnschipperspatent slechts vrijstelling geeft voor een vaarbewijsverplichting voor de vaart op rivieren, kanalen en meren. Ze beroepen zich daarbij op de historische vrijheid van de vaart naar België en de open zee op grond van de Herziene Rijnvaartakte. Om niet in strijd te komen met de internationale verplichtingen van Nederland uit hoofde van de Herziene Rijnvaartakte is het wenselijk het wetsontwerp op dit punt te wijzigen.'

Het is wat wonderlijk dat de begeleidende brief van de Stichting KOF mede ondertekend is door mensen die nauw bij de centrale Rijnvaartakte zijn betrokken. De Staatssecretaris beroept zich juist op dit overleg en op grond daarvan constateer ik hier een tegenstrijdigheid. Zij zal echter ongetwijfeld kans zien de aangebrachte wijzigingen van de artikelen 14 en 15 hetzij van een adequate voorlichting te voorzien of te opnieuw zodanig bij te stellen, dat met de door het KOF gesignaleerde veiligheidseisen rekening gehouden wordt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben de Staatssecretaris dank verschuldigd voor de vierde nota van wijziging waardoor geheel kan worden voldaan aan de eisen van het baggerend bedrijfsleven.

Beduchtheid moet worden uitgesproken met betrekking tot het optreden en de onderlinge afstemming van de Scheepvaartinspectie en de Arbeidsinspectie. De afgifte van een certificaat van onderzoek ressorteert onder de Scheepvaartinspectie, die daartoe onderzoek verricht met betrekking tot de constructie, de inrichting, de werktuigen, de uitrusting, het vrijboord, de stabiliteit en de sleep- en duwverbinding van schepen, terwijl de veiligheid, de gezondheid en het welzijn aan boord valt onder de Arbeidsinspectie.

Is er wel een haarscherpe lijn te trekken wat betreft de bevoegdheden van deze twee inspecties? Dreigt niet het gevaar dat er meningsverschillen zullen gaan ontstaan? Is de beroepsprocedure met betrekking tot de twee genoemde commissies niet erg onduidelijk? Waarbij ik in het bijzonder denk aan het verband tussen de Scheepvaartinspectie en de commissie als bedoeld in artikel 3 van de Binnenvaart-rampenwet? Komt deze tweeslachtigheid ook voor in de Rijnvaart en in de Zeevaart? Zo niet, waarom dan wel in de Binnenschepenwet? Of moet dit op het conto worden geschreven van het geavanceerde imago van deze wet?

Zeeschepen voorzien van een geldig certificaat van deugdelijkheid zoals bedoeld in de Schepenwet worden zonder meer toegelaten op de binnenwateren. Moet echter gezien het kwalitatief andere gebruik van de radartoe-stellen niet aan artikel 3, lid b worden toegevoegd: mits de uitrusting van het schip voldoet aan dezelfde eisen welke deze wet aan binnenschepen stelt? Hoe verhoudt zich het Schipperspatent gecombineerd met een Radardiploma tot de verschillende soorten Zeevaardi-ploma's? Hoe zal worden gecontroleerd dat kapiteins van buitenlandse schepen die onze binnenwateren bevaren beschikken over geldende bewijzen van bekwaamheid? Is het inderdaad juist dat het radarexamen voor de Rijn- en de Binnenvaart veel zwaarder is dan voor de Zeevaart?

Hoe zal worden gehandeld met schippers van zeilende bedrijfsvaartuigen, stoomslepers en andere historische schepen, als wordt gelet op de eis van artikel 16, lid 2, waarin wordt gesproken over de eventueel te stellen eis, dat een bepaalde tijd als lid van het dekpersoneel aan boord van het schip moet zijn doorgebracht? Betekent dit niet een dusdanige verzwa- ring, dat zich nauwelijks meer toekomstige liefhebbers zullen melden? Op welke wijze kan hiervoor een oplossing worden gevonden?

□

De heer **Van de Ven** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Vooraf wil ik opmerken dat, als ik een aantal zaken aan de orde stel, die men vanavond al eerder heeft kunnen horen, dit dan slechts onderstreept de overeenstemming, die ik op die punten vanavond kan constateren.

Het vandaag te behandelen wetsontwerp, dat werd ingediend in het zittingsjaar 1976–1977, kent doelstellingen, welke de VVD-fractie onderschrijft. Het bevorderen van de nautisch-technische veiligheid en het verbeteren van de werkomstandigheden aan

boord van de binnenschepen behoren een ieder onder ons aan het hart te gaan. Daarbij zullen wij echter zeer waakzaam moeten zijn voor concurrentievervalsing.

Voorkomen moet worden dat de wet en de daarop volgende uitvoeringsmaatregelen zwaardere eisen bevatten dan de regelingen in de overige EG-lidstaten. Dat betekent niet dat Nederland per definitie moet wachten totdat in de andere lidstaten reeds een regeling voor de binnenschepen is gecreëerd. Echter Nederland behoeft niet een aanwezige EG-richtlijn te vertalen in haar nationale wetgeving zonder eerst een kritische beoordeling van die richtlijn te hebben gegeven.

Is reeds meer bekend over de inhoud van de technische eisen in de te verwachten EG-richtlijn? Zal de richtlijn ook eisen bevatten met betrekking tot de hygiëne en de veiligheid van de bemanningsverblijven en werkplaatsen aan boord? Zo ja, welke?

Op blz. 5 van de nota op het eindverslag wordt opgemerkt dat de lidstaten zelf kunnen bepalen of voor de zogenaamde A-wateren zwaardere eisen zullen worden gesteld. Voorkomen moet worden dat de aanvullende eisen met betrekking tot de A-wateren op grond van de EG-richtlijn zullen leiden tot strijdigheid met de akte van Mannheim. Dat leidt tot concurrentievervalsing. Immers, bij voorbeeld buitenlandse schippers zullen niet accepteren dat in bepaalde watergebieden zwaardere eisen dan elders worden gesteld. Kan de Staatssecretaris mededelen wat de uitkomsten van het gevoerde overleg met het bedrijfsleven zijn met betrekking tot het door haar eventueel indelen van wateren in klasse A?

Het wetsontwerp heeft het karakter van een raamwet. Nu kan dus nog geen oordeel worden gegeven over het functioneren van de toekomstige wet. Immers, de uitvoering van de wet zal afhangen van de toekomstige algemene maatregelen van bestuur. Er zullen algemene maatregelen van bestuur komen voor onder andere:

- de constructie, de inrichting en dergelijke bij het afgeven van het certificaat van onderzoek.

- de inrichting en uitrusting van schepen en dergelijke (Zie hoofdstuk 3 van het ontwerp.)

- te stellen eisen met betrekking tot het afgeven van een vaarbewijs.

Kortom, het invullen van de wet geeft een grote vrijheid aan de bewindslieden. In de nota naar aanleiding van het eindverslag merken de bewindslieden op, dat zij niets voelen voor een regeling, waarbij de ont-

Van de Ven

werp-algemene maatregel van bestuur wordt voorgelegd aan de Kamer. Vervolgens wordt de aandacht gevestigd op de regel, dat een concept-algemene maatregel van bestuur reeds in de Staatscourant wordt gepubliceerd en dat belanghebbenden binnen een bepaalde termijn kunnen reageren.

Mijnheer de Voorzitter! De bovengenoemde opmerkingen van de bewindslieden bieden onvoldoende garanties voor de betrokkenheid van het parlement bij de wet. Duidelijk mag zijn dat het primair de taak van de bewindslieden, en dus niet van het parlement, is om de wet uit te voeren. Het parlement dient echter te beschikken over voldoende controlerende bevoegdheden. De ene staatssecretaris is de andere niet.

Verschillende constructies zijn denkbaar om de controle mogelijkheden van de Kamer te vergroten. Reeds is opgemerkt dat de eerste mogelijkheid, namelijk het publiceren van de ontwerp-algemene maatregel van bestuur in de Staatscourant en het kunnen indienen van bezwaren daartegen, in onvoldoende mate de betrokkenheid van het parlement garandeert; immers het overleggen van de concept-algemene maatregel van bestuur aan de Kamer ontbreekt. Een tweede mogelijkheid is dat de Kamer zich uitsprekt over het tijdstip van inwerkingtreding van de algemene maatregel van bestuur. De meest vergaande constructie is, dat de Kamer kan kiezen voor de uitvoering van de wet bij een nieuwe wet in plaats van bij algemene maatregel van bestuur, indien zij dat wenst. Dat juridische paardemiddel dient alleen in uitzonderlijke gevallen gehanteerd te worden.

Reeds zijn de genoemde 3 constructies in verschillende wetten opgenomen. Ik wijs op de onlangs aangenomen Wet vervreemding landbouwgronden en de wijzigingen van de Wet Chemische Afvalstoffen en van de Wet op de Geluidhinder.

De VVD-fractie wenst de betrokkenheid van het parlement in verschillende richtingen uitgebouwd te zien. Allereerst zal een concept-algemene maatregel van bestuur aan de Kamercommissies voor Verkeer- en Waterstaat en voor Sociale Zaken moeten worden overgelegd.

Daarnaast zal de Kamer zich dienen te kunnen uitspreken over het tijdstip van de inwerkingtreding van de algemene maatregel van bestuur, indien zij dat wenst. De VVD is geen voorstander van de derde genoemde mogelijkheid, namelijk de uitwerking van het beleid

bij wet in plaats van bij algemene maatregel van bestuur, omdat het in deze wet niet gaat om in te stellen heffingen of om bij voorbeeld te hanteren toetsingscriteria bij overdracht van onroerend goed, zoals in de bovengenoemde voorbeelden.

Onze gedachten in deze zijn neergelegd in een amendement, waarvan de toelichting luidt: Het huidige voorstel, waarbij slechts de ontwerp-maatregel in de Staatscourant wordt gepubliceerd en waartegen belanghebbenden bezwaren kunnen indienen, garandeert in onvoldoende mate de betrokkenheid van het parlement met het oog op het goed functioneren van de toekomstige wet. De Kamer dient te beschikken over de bevoegdheden om haar controlerende taak te kunnen vervullen.

Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben dan ook een grondwettelijk aantal leden van $\frac{1}{3}$ van de Kamers gekozen, die de wens te kennen moeten geven, dat het in werking treden van de maatregel bij wet zal worden geregeld.

De VVD-fractie kan instemmen met het instrument van het certificaat van onderzoek. Wel plaatst zij nog enige vraagtekens bij dit instrument.

Bij het onderzoek zijn twee instanties betrokken, namelijk de scheepvaartinspectie en de arbeidsinspectie. De scheepvaartinspectie doet onderzoek naar de constructie, de inrichting en dergelijke. Daarnaast verricht de arbeidsinspectie onderzoek naar de veiligheid, de gezondheid, en dergelijke. Gevolg van het functioneren van de twee instanties naast elkaar kan zijn dat er coördinatieproblemen ontstaan.

De scheepvaartinspectie staat bekend om haar perfectionistische instelling en om haar hoge en strenge eisen. Welke mechanismen zijn aanwezig om te voorkomen dat er conflicten tussen de twee instanties ontstaan ten gevolge van het bij voorbeeld al dan niet onderbreken van de vaart van een schip in verband met het te verrichten onderzoek?

Het certificaat is niet vereist voor schepen, die reeds voorzien zijn van een certificaat op grond van de Schepenwet. Echter de Schepenwet geeft geen voorschriften met betrekking tot bij voorbeeld de inrichting van een schip, zoals de nieuwe wet wel doet. Kan de Staatssecretaris nader verklaren waarom de vrijstellingsmogelijkheid in artikel 3, lid 1, sub b is opgenomen.

Ik zou ook graag vernemen in hoeverre particuliere bureaus kunnen worden ingeschakeld bij het verrichten van onderzoek, mede in verband met

de uitlatingen van de Minister-President dat meer taken door de overheid moeten worden afgestoten.

Ter afsluiting van de opmerkingen over de in te voeren onderzoeksplicht wil de Staatssecretaris vragen naar de inhoud van de te stellen onderzoekseisen. Deze mogen niet zwaarder zijn dan het Rijnscheepsattest. Het certificaat moet worden afgegeven, indien het schip voldoet aan de eisen die worden gesteld in het 'Reglement Onderzoek schepen op de Rijn'.

In het wetsontwerp ontbreken regels inzake de bemanningssterkte en inzake de dienst- en rusttijden. Uit de brief van 29 september 1980 blijkt dat de bewindslieden die noodzaak van een algemeen geldende sociale regeling voor de binnenscheepsvaart onderschrijven. Er zijn op dit moment 2 regelingen:

a. regeling voor lonen en andere arbeidsvoorwaarden voor bemanning op rijnsleepboten en -schepen en motorschepen in de internationale wilde vrachtvaart;

b. regeling voor lonen en andere arbeidsvoorwaarden voor bemanning op motor- en sleeptankschepen.

Het maken van een nieuwe regeling kost tijd. De bewindslieden hebben zich bereid verklaard een wetsontwerp in te dienen waarin de huidige regeling van de internationale rijnvaart met betrekking tot de dienst- en rusttijden van toepassing wordt verklaard. Het getuigt van een besef van de noodzaak van een goede internationale concurrentiepositie door niet reeds vooruit te lopen op de nog niet afgeronde discussie in EG-verband. Ook voor het stellen van zware eisen ten aanzien van de bemanningssterkte is op dit moment nog geen ruimte. Eerst zal de internationale discussie moeten worden afgerond.

Uit bovenstaande opmerkingen mag niet worden afgeleid dat de VVD geen voorstandster is van duidelijke in de wet neergelegde eisen met betrekking tot de dienst- en rusttijden en de bemanningssterkte. In tegendeel, duidelijkheid is gewenst.

De bewindslieden dienen zich in te spannen om resultaten op EG-niveau te bereiken. Tevens is de VVD-fractie er een voorstandster van dat de bewindslieden binnen een redelijke termijn een wetsontwerp indienen. Een uitspraak van de Kamer in dezen is in tweede termijn wellicht wenselijk, ofschoon ook het voorstel van de heer Castricum mij aanspreekt.

Vervolgens vraag ik de bewindslieden, nader in te gaan op hun gedachten inzake de opzet van het aangekon-

Van de Ven

digde wetsontwerp in hun brief van 29 september 1980.

In artikel 15 worden 4 categorieën van vaarbewijzen voorgesteld. Enerzijds wordt onderscheid gemaakt tussen de vaart op rivieren, kanalen en meren en de vaart op alle wateren. Anderzijds wordt onderscheid gemaakt tussen het kleine en het grote vaarbewijs. De vraag is of het onderscheid in lid 1 van artikel 15 noodzakelijk is. Immers, kan de Staatssecretaris nog eens in kort bestek haar argumenten voor het genoemde onderscheid schetsen? Kan de Staatssecretaris ook aangeven wat de verschillen in eisen met betrekking tot de af te geven vaarbewijzen voor de vaart op enerzijds rivieren, kanalen en meren en anderzijds de vaart op alle binnenwateren? Beter is, een onderscheid slechts te baseren op het type schip (een lengte al dan niet boven de 20 meter) en op het type activiteit (al dan niet bedrijfsmatig vervoer). De VVD onderschrijft dan ook het onderscheid tussen een groot en een klein vaarbewijs.

Het medisch onderzoek in artikel 16 heeft betrekking op de gehele lichamelijke gestelheid. De vraag is of dit onderzoek ook voor de pleziervaart moet gelden. Uiteraard zullen zij, die zich bedrijfsmatig met personen- of goederenvervoer bezighouden zich wel moeten onderwerpen aan een medische keuring, tenzij reeds binnen een ander kader een medisch onderzoek heeft plaatsgevonden. Echter, voorkomen dient te worden dat de op grond van het wetsontwerp te hanteren onderzoeken op een aanzienlijk hoger niveau komen te liggen dan die in het Rijnvaartverdrag. In welke opzichten verschillen de medische eisen in het wetsontwerp met die in het Rijnvaartverdrag?

Wat de werkingssfeer van de wet betreft, vraagt de VVD-fractie zich af of historische schepen, welke bij voorbeeld geregistreerd zijn bij de Stichting Stamboek Ronde- en Platbodemjachten of bij de Landelijke Vereniging tot het Behoud van het Zeilend Bedrijfsvaartuig, geen ontheffing kan worden verleend van de in de wet neergelegde eisen. Vrijstelling zou bij voorbeeld verleend kunnen worden van de schip. Iemand idie in zijn vrije tijd werkt aan het herstel en behoud van een schip met historische waarden, heeft geen tijd om elders een bepaald aantal uren door te brengen aan boord van een ander schip. Kan de Staatssecretaris eens denken over het creëren van een uitzonderingspositie voor genoemde schepen?

Ter afsluiting van mijn betoog, mijnheer de Voorzitter, wil ik mijn instemming betuigen met een gefaseerde invoering van de wet, zoals aangegeven is in de vierde nota van wijzigingen.

De vijfde nota van wijzigingen is niet bij mij binnen gekomen. Dat is niet voor het eerst het geval. Dikwijls weigert de post, hier tijdig spullen af te geven.

De Voorzitter: Ik merk op dat de vijfde nota van wijzigingen in druk is verschenen, en dus op zijn laatst vanmorgen bij de post moet zijn ontvangen. Zij is gedateerd 28 januari 1981. Ik weet op dit moment niet precies wanneer zij in druk is verschenen. Het staat echter vast dat dat het geval is.

De heer Van de Ven (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Dat heb ik begrepen van de andere sprekers. Vanmiddag om een uur of vijf, half zes heb ik de laatste post gelicht. Toen was hij er niet bij. Doordat ik een collega sprak, kwam ik erachter dat hij wel binnen was gekomen. Dit is niet voor het eerst.

De Voorzitter: De gedrukte post ligt 's ochtends om acht uur in de postvakjes van alle leden. Als ik u was, zou ik misschien maar even een conferentie beleggen met mijn persoonlijke medewerker.

De heer Van de Ven (VVD): Dit soort zaken doe ik zelf. Dat laat ik niet aan mijn persoonlijke medewerker over!

De Voorzitter: Des te erger!

De heer Van de Ven (VVD): Na overeenstemming in EG-verband te hebben bereikt, kunnen algemene maatregelen van bestuur met betrekking tot de technische eisen worden opgesteld. Die opzet dient ook voor algemene maatregelen van bestuur met betrekking tot andere zaken te worden gekozen. Kan de Staatssecretaris enige concrete indicaties geven van de gefaseerde invoering van de verschillende algemene maatregelen van bestuur?

Mijn laatste opmerking betreft het opzetten van een meerjarenplan waarin de overgangsregelingen zijn opgenomen. Welk karakter heeft dit meerjarenplan, en voor welke procedure wordt gekozen?

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De Voorzitter: De Staatssecretaris zal waarschijnlijk donderdagmiddag antwoorden.

Ik stel voor, het verslag van de vorige vergadering goed te keuren.

Daartoe wordt besloten.

Sluiting 22.45 uur.

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1°. drie Koninklijke boodschappen, ten geleide van de volgende ontwerpen van (rijks-)wet:

Wijziging van de Dienstplichtwet en van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst (16 608);

Gemeentelijke herindeling van het Land van Maas en Waal en een deel van het Rijk van Nijmegen (16 609);

Goedkeuring van het op 9 september 1980 te Brussel tot stand gekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Koninkrijk België inzake de Nederlandse Taalunie (16 622, R 1155).

Deze Koninklijke boodschappen, met de erbij behorende stukken, zijn al gedrukt en rondgedeeld;

2°. de volgende brieven:

een, van de Minister van Justitie, tot intrekking van het wetsontwerp Gijzeling van vreemdelingen (15 605, nr. 6) (het wetsontwerp wordt van de lijst van werkzaamheden afgevoerd);

een, van de Staatssecretaris van Justitie, over het doen onderzoeken aan het lichaam ter vaststelling van de indentiteit (16 596, nr. 8);

De Voorzitter stelt voor, deze brieven voor kennisgeving aan te nemen;

3°. de volgende brieven:

een, van de Minister van Justitie, ten geleide van het rapport 'De proefdistricten van het Korps Rijkspolitie';

een, van de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, inzake uitvoering van artikel 12 van de Comptabiliteitswet 1976.

De Voorzitter stelt voor, deze brieven niet te doen drukken en ze voor kennisgeving aan te nemen; de bijgevoegde stukken liggen op de griffie ter inzage voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissies;

4°. de volgende brieven:

een, van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, inzake de factoren die van invloed zijn op de bereidheid bij Nederlandse deskundigen voor een uitzending naar een ontwikkelingsland (16 400-V, nr. 74);

een, van de Minister van Financiën, ter toezending van het rapport aan het Development Committee van de Task Force on Private Foreign Investment (16 400-IX B, nr. 13);

drie, van de Minister van Economische Zaken, te weten:

een, met antwoorden op de in de u.c.v. over het energiebeleid gestelde vragen (15 802, nr. 27);

een, inzake een motie met betrekking tot een energiefonds (16 400-XIII, nr. 59);

een, inzake Asselbergs Holland N.V. (16 400-XIII, nr. 60);

drie, van de Minister en de Staatssecretarissen van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, te weten:

een, met betrekking tot het behoud van de Stichting de Ombudsman (16 400-XVI, nr. 95);

een, over het BRW-beleid (16 400-XVI, nr. 97);

een, inzake de Wereldomroep (16 400-XVI, nr. 98).

Deze brieven zijn al gedrukt en rondgedeeld;

5°. de volgende adressen:

een, van T. J. Klouwer te Volendam, met betrekking tot de inkomstenbelasting;

een, van P. Klein te Harlingen, met betrekking tot een ligplaats voor zijn woonboot.

Deze adressen zijn gesteld in handen van de Commissie voor de Verzoekschriften;

6°. de volgende brieven e.a.:

een, van Ph. van Velzen te IJmuiden, over diepvriesartikelen;

een aantal, over bezuinigingen;

een, van het bestuur van de Nederlandse Bond van Handelaren in Vee, over de keuringstarieven van vlees en slachtdieren;

een, van K. van Essen te Lunteren, over de uitvoering van het notarisambt;

een aantal, over een eventuele olieboycot jegens Zuid-Afrika;

een, namens het Rotterdams Overleg Bewonersorganisaties, over de Leegstandswet;

een, van het gemeentebestuur van Berkel en Rodenrijs, met een motie inzake de behandeling van Kroonberoepen over bestemmingsplannen;

een, namens de Commissie Buitenlandse Werknemers Zaanstad, over het kiesrecht voor buitenlanders;

een, van G. Hoekstra, over tweeslachtigheid;

een, van M. W. Bouwes te Veldhoven, over niet-jood-verklaringen;

een, namens de regio zuid van het werkverband integratie jeugdwerzijns-werk, over de voorgenomen verdere bezuinigingen;

een, van R. en F. van den Assum te Dongen, over de RSV-order Taiwan;

een, namens de Doopsgezinde Vredesgroep te Capelle a.d. IJssel, over de situatie in El Salvador;

een, van J. Klugkist te Arnhem, over bedrijfssluitingen;

een, van het gemeentebestuur van Heerlen, over de herindeling van Zuid-Limburg;

een aantal, over de positie van een in Nederland verblijvende groep zijsgeuners;

een, van R. de Jong te Dalerpeel, over de behandeling van staatsgeheimen;

een, namens vele organisaties van uitkeringsgerechtigden en laagstbetaalden, over de rechten op uitkering;

een aantal, over de viering van de 5de mei;

een, van de Nationale Bevrijdingsraad van West Papoea Nieuw-Guinea, over de rapportage inzake de situatie in West Iran;

een, van het bestuur van de Federatie Evangelische Opvangcentra, over residentiële voorzieningen voor jeugdigen;

een, van het gemeentebestuur van Woerden, over de voorgenomen splitsing van Zuid-Holland;

een, namens de belangengroep ex-krijgsgevangenen Duitsland 1940-1945, voor uitbetaling van verschuldigde soldij;

een, van bewoners en ambtenaren van overleggroep 1 en 2 van de Schilderswijk te Den Haag, over het eventueel loslaten van vergelijkingshuren;

een, van J. M. Jansen te Den Bosch, met het artikel 'Bevolkingsontwikkeling van Nederland over de periode 1975-2020 en onderzoek naar het aantal benodigde woningen over de periode 1975-2010';

een, namens de Scientology Kerk Amsterdam, over het registreren op grond van godsdienst en/of godsdienstige overtuiging;

een, van de leiding van de Zwarte Kerk in Afrika, met informatiemateriaal;

een, van A. J. Valk te Elburg, over voorkoming van fraude met ter veiling ingezonden munten;

een, van W. Louwes te Assen, over bestuurlijke organisatie;

een, van J. P. J. A. M. Verhagen te Nijmegen, over de neutronenbom;

een, van J. van der Molen te Sittard, over het gedrag in de Tweede Kamervergaderzaal.

Deze brieven e.a. liggen op de griffie ter inzage; voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissies.